

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

**TÜRK HUKUKUNDA AKIL HASTALIĞI
SEBEBİYLE BOŞANMA (TMK m.165)**

Öykü SOYLU YILDIZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Şükran ŞIPKA

İstanbul, 2025

**TÜRK HUKUKUNDA AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE
BOŞANMA (TMK m.165)**

Öykü SOYLU YILDIZ

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

2025

“Öykü SOYLU YILDIZ” tarafından hazırlanmış ve 14/04/2025 tarihinde sunulmuş “TÜRK HUKUKUNDA AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMA (TMK m.165) ” başlıklı tez Özel Hukuk Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Şükran ŞIPKA
Danışman

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Şükran ŞIPKA

Özel Hukuk Bölümü,
Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Arzu GENÇ ARIDEMİR

Özel Hukuk Bölümü,
İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Bilge ERTAN

Özel Hukuk Bölümü,
Altınbaş Üniversitesi

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün şartları sağladığını beyan ederim.

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Öykü SOYLU YILDIZ

İmzası

ÖNSÖZ

Öncelikle, tez çalışmamda bana rehberlik eden, zengin bilgi birikimi ve engin deneyimleri ile bana yol gösteren, değerli danışmanım, Sayın Prof. Dr. Şükran ŞIPKA'ya minnettarım.

Beni tüm gücüyle destekleyen, varlığıyla her anımı kolaylaştıran, kıymetli kız kardeşim Mısra SOYLU'ya teşekkür ederim.

ÖZET

TÜRK HUKUKUNDA AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMA (TMK m.165)

SOYLU YILDIZ, Öykü

Yüksek Lisans, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Altınbaş Üniversitesi

Danışman: Prof. Dr. Şükran ŞİPKA

Tarih: Nisan / 2025

Sayfa: 118

Bu yüksek lisans tezinde, akıl hastalığına dayalı boşanma olgusu, hukuki, toplumsal ve psikolojik boyutlarıyla ele alınmaktadır. Tezin amacı, Türk Medeni Kanunu çerçevesinde boşanma sebeplerinden biri olan akıl hastalığının, boşanma sürecindeki rolünü ve etkilerini irdelemektir. Akıl hastalığı, hem bireysel hem de toplumsal açıdan derin sonuçlar doğuran, karmaşık bir durum olarak aile yaşamında önemli krizlere yol açabilmektedir. Bu bağlamda, çalışmada akıl hastalığının aile içi ilişkiler üzerindeki etkileri, boşanma davalarında akıl hastalığının ispatı, psikiyatrik raporların önemi ve yargı sürecinde dikkate alınma biçimi gibi unsurlar incelenmiştir.

Tezde ayrıca, yasal düzenlemelerin yeterliliği, uygulamada karşılaşılan sorunlar ve mevcut düzenlemelerin iyileştirilmesine yönelik öneriler sunulmaktadır.

Çalışma, Türkiye’deki boşanma davaları üzerinde yapılmış teorik çalışmalar, yargıtay kararları ve mevzuat incelemeleri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, akıl hastalığına dayalı boşanma davalarının aile içi uyum, ekonomik durum, toplumsal algılar ve bireylerin psikolojik sağlığı üzerinde çeşitli etkiler yarattığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, özellikle ruh sağlığı sorunlarının adil bir biçimde ele alınması ve mağduriyetlerin azaltılması amacıyla daha kapsamlı bir yasal çerçeveye duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Tez, akıl hastalığına sahip bireylerin ve eşlerinin boşanma süreçlerinde daha fazla destek ve farkındalık gereksinimini vurgulayarak, hem toplumsal hem de hukuki düzlemde öneriler sunmaktadır. Bu çalışmanın, akıl hastalığı ve boşanma konusundaki mevcut literatüre katkıda bulunması ve toplumsal duyarlılığın artırılmasına yardımcı olması umut edilmektedir.

Akıl hastalığı, bireylerin yaşamlarını derinden etkileyen bir durum olup evlilik ilişkilerini de önemli ölçüde şekillendirebilir. Tezin amacı, akıl hastalığı tanısı almış bireylerin boşanma süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları, toplumsal stigma ve hukuki müeyyideleri analiz etmek ve mevcut hukuk normları çerçevesinde başvurulabilecek yasal yollar hakkında bilgi sunmaktır. Bu çalışmanın, akıl hastalığı nedeniyle boşanma davalarının ele alınış biçimine ilişkin farkındalığın artırılmasına katkı sunması ve boşanma süreçlerinde daha duyarlı bir yaklaşım geliştirilmesine ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Boşanma Süreci, Akıl hastalığı, Psikiyatrik Tanı, Hukuki Ehliyet

ABSTRACT

DIVORCE ON THE GROUNDS OF MENTAL ILLNESS UNDER TURKISH LAW (ARTICLE 165 OF THE TURKISH CIVIL CODE)

SOYLU YILDIZ, Öykü

M.A., Private Law Department, Altınbaş University,

Supervisor: Prof. Dr. Şükran ŞİPKA

Date: April / 2025

Pages: 118

This master's thesis examines divorce based on mental illness, addressing its legal, social, and psychological dimensions. The purpose of the thesis is to explore the role and impact of mental illness, one of the grounds for divorce under the Turkish Civil Code, in the divorce process. Mental illness, a complex condition with profound individual and societal implications, can lead to significant crises in family life. In this context, the study examines the effects of mental illness on family relationships, the evidence of mental illness in divorce cases, the importance of psychiatric reports, and the way these are considered in the judicial process.

The thesis also presents recommendations for improving current regulations, evaluates the adequacy of legal provisions, and discusses issues encountered in practice. The study is based on theoretical research, case law, and an examination of the legislation concerning divorce cases in Turkey. The analysis reveals that divorce cases based on mental illness have various effects on family harmony, economic conditions, social perceptions, and the psychological health of individuals. The findings highlight the need for a more comprehensive legal framework to ensure a fair approach to mental health issues and reduce potential injustices.

Emphasizing the need for increased support and awareness in the divorce processes of individuals with mental illness and their spouses, the thesis provides recommendations on

both social and legal levels. It is hoped that this study will contribute to the existing literature on mental illness and divorce and help increase societal sensitivity on this matter.

Mental illness, a condition that profoundly affects individuals' lives, can also significantly shape marital relationships. The aim of this thesis is to analyze the challenges faced by individuals diagnosed with mental illness during the divorce process, including social stigma and legal sanctions, and to provide information on legal recourse available under current legal norms. It is expected that this study will contribute to raising awareness of how divorce cases based on mental illness are handled and shed light on the development of a more sensitive approach to divorce processes.

Keywords: Divorce, Divorce Process, Mental Illness, Psychiatric Diagnosis, Legal Capacity

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. TÜRK HUKUKUNDA BOŞANMA İLKELERİ VE SEBEPLERİ.....	3
2.1 TÜRK HUKUKUNDA BOŞANMA İLKELERİ.....	3
2.2 TÜRK HUKUKUNDA BOŞANMA SEBEPLERİ.....	9
3. AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMANIN KANUNDA DÜZENLEMESİ	21
3.1 GENEL OLARAK.....	21
3.2 YASAL DÜZENLEME.....	23
3.2.1 743 Sayılı Eski Medeni Kanun Düzenlemesi	23
3.2.2 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Düzenlenmesi.....	24
4. AKIL HASTALIĞININ EVLİLİĞE ETKİSİ.....	26
4.1 GENEL OLARAK AKIL HASTALIĞININ ORTAYA ÇIKTIĞI ZAMANA GÖRE EVLİLİĞE ETKİSİ.....	26
4.2 EVLİLİK ÖNCESİ AKIL HASTALIĞININ EVLİLİĞİN GEÇERLİLİĞİNE ETKİSİ.....	28
4.3 RESMİ NİKAH AKDİ ESNASINDA AKIL HASTALIĞININ EVLİLİĞİN GEÇERLİLİĞİNE ETKİSİ.....	30
4.4 EVLENDİKTEN SONRA AKIL HASTALIĞININ EVLİLİK BİRLİĞİNE ETKİSİ	34
5. AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMANIN KOŞULLARI	36
5.1 DAVALI EŞİN AKIL HASTASI OLMASI	37
5.1.1 Genel Olarak	37
5.1.2 Akıl Hastalığının Hangi Dönemde Ortaya Çıktığı Meselesi	41
5.1.3 Belirli Bir Sürenin Geçmesinin Aranmaması	43

5.2 HASTALIĞIN İYİLEŞMESİNİN İMKANSIZ OLMASININ RESMİ SAĞLIK KURULU RAPORU İLE TESPİT EDİLMESİ.....	45
5.2.1 Geçerli Ve Güncel Bir Rapor İle Akıl Hastalığının Varlığının Tespiti	46
5.2.2 Akıl Hastalığının İyileşmesinin Mümkün Olmadığının Tespiti	48
5.3 ORTAK HAYATIN DİĞER EŞ İÇİN ÇEKİLMEZ HALE GELMESİ.....	49
5.3.1 Evlilik Birliğinin Sarsılması (Çekilmezlik)	50
5.3.2 Genel Boşanma Sebebine Başvurulup Başvurulamayacağı Konusu	51
5.3.3 Birden Fazla Boşanma Sebebine Dayanarak Dava Açılması	54
5.4 DAVA HAKKININ SÜREYE TABİ OLMAMASI	56
6. AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMA DAVASINDA YARGILAMA USULÜ.....	58
6.1 GENEL OLARAK.....	58
6.2 TARAFLAR, YETKİLİ VE GÖREVLİ MAHKEME	60
6.2.1 Taraflar.....	60
6.2.1.1 Davacı	62
6.2.1.2 Davalı.....	65
6.2.2 Yetkili ve Görevli Mahkeme	67
6.3 BOŞANMA DAVASI SIRASINDA ALINACAK TEDBİRLER (TMK M.169) 68	
6.3.1 Tedbir Nafakası.....	71
6.4 BOŞANMANIN EŞLER ARASINDAKİ MALİ SONUÇLARI	72
6.4.1 Yoksulluk Nafakası.....	72
6.4.2 Tazminat	74
6.4.2.1 Maddi Tazminat	75
6.4.2.2 Manevi Tazminat	75
6.5 BOŞANMANIN ÇOCUKLARIN DURUMU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	79
6.5.1 Çocukların Velayeti Veya Vesayet Altına Alınmaları.....	79
6.5.2 İştirak Nafakası	82
6.6 AKIL HASTALIĞINA DAYANILARAK AÇILAN BOŞANMA DAVASINDA AYRILIK KARARI DA VERİLEBİLME DURUMU	83

6.7 AKIL HASTALIĞINA DAYALI BOŞANMA DAVASININ TERDİTLİ AÇILMASI.....	86
6.7.1 Terditli Dava	86
6.8 AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMA DAVASINDA ISLAH	89
6.9 BOŞANMANIN DOĞURDUĞU DİĞER SONUÇLAR.....	92
6.9.1 Evlilik İle Elde Edilen Bazı Durumların Boşanma Sonrasında Devam Etmesi	92
6.9.2 Miras Hukukuna İlişkin Sonuçlar	93
6.9.3 Kadının Soyadı Durumu	95
6.9.4 Eşler Arasındaki Mal Rejimi	97
6.9.4.1 Olağanüstü Mal Rejimine Geçiş Bakımından (TMK m.206)	99
6.9.5 Boşanmadan Doğan Dava Haklarını Talep Etme Süresi	100
7. SONUÇ	102
REFERANSLAR.....	105

KISALTMALAR

AIDS	:	Acquired Immune Deficiency Syndrome
Bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
E.	:	Esas
eBK.	:	Eski Borçlar Kanunu
eMK.	:	Eski Medeni Kanunu
ET.	:	Erişim Tarihi
H.D.	:	Hukuk Dairesi
HGK.	:	Hukuk Genel Kurulu
HMK.	:	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	:	İçtihadı Birleştirme Kararı
K.	:	Karar
m.	:	Madde
PMD.	:	Premenstrual Dysphoric Disorder (Premenstrüel Disforik Bozukluk)
S.	:	Sayı
SB	:	Sağlık Bakanlığı
ss.	:	Sayfadan Sayfaya
T.	:	Tarih
TBK.	:	Türk Borçlar Kanunu
TMK.	:	Türk Medeni Kanunu
vd.	:	Ve devamı

Yarg. : Yargıtay

YHGK. : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

YKD. : Yargıtay Kararları Dergisi

1. GİRİŞ

Evlilik, toplumun temel yapı taşlarından biri olarak bireyler arası ilişkileri düzenlemekte ve sosyal yapının güçlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, evliliklerin her zaman istenildiği gibi sorunsuz bir şekilde devam etmesi mümkün olmayabilir. Farklı sosyoekonomik, kültürel, psikolojik ve fizyolojik sebepler, evlilik birliğini zayıflatabilir veya sonlandırabilir. Bu bağlamda, eşlerden birinin ruh sağlığında yaşanan sorunlar, boşanma süreçlerinde dikkate alınan önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Akıl hastalıkları, bireylerin günlük yaşantılarını, sosyal ilişkilerini ve özellikle evlilik yaşamlarını etkileyen karmaşık sağlık problemleridir. Evlilik birliğinin sürdürülmesini zorlaştıran bu tür psikolojik rahatsızlıklar, boşanma davalarında hukuki bir sebep olarak değerlendirilebilmektedir. Türkiye’de ve dünyada akıl hastalığına dayalı boşanma davalarının artması, bu konunun hukuki, etik ve sosyal boyutlarıyla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Akıl hastalığının boşanma sürecindeki etkisi, bireysel haklar ve toplumsal sorumluluklar çerçevesinde hassasiyetle ele alınması gereken bir meseledir.

TMK’ya göre, boşanmaya sebep teşkil edecek tüm hastalıklar değil yalnızca akıl hastalığı kabul edilmiştir. Ancak burada da bir ayırım yapılarak, her akıl hastalığı değil, iyileşme olasılığı olmayan akıl hastalıkları boşanma gerekçesi olarak sayılmıştır. Akıl hastalığına sahip bireyin davranışlarında görülen değişiklikler, öfke patlamaları, duygusal dalgalanmalar gibi durumlar günlük yaşamı zorlaştırabilir ve sağlıklı olan eşin evliliği sürdürme arzusunu olumsuz etkileyebilir. Sağlıklı eş bir yandan boşanma sürecinin stresiyle baş ederken diğer yandan akıl hastalığına sahip eşin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmak zorunda kalabilir. Evlilik birliğinin sona ermesi, aile bireyleri, özellikle de çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Çocuklar, ebeveynlerinden birinin akıl hastası olması nedeniyle karmaşık duygular yaşayabilir ve bu durum boşanma sonrasında daha da ağırlaşabilir.

Özellikle şizofreni, bipolar bozukluk, depresyon gibi ciddi akıl hastalıkları, sağlıklı olan eşin üzerine sosyal ve duygusal bir yük bindirebilir.

Tez çalışmamızda, ilk olarak akıl hastalığı kavramı ile birlikte akıl hastalığına dayalı boşanmanın yasal şartlarını ve devamında akıl hastalığının evlilik birliğine etkisi açısından hangi zaman diliminde ortaya çıktığını, zamanına göre evlilik birliğinin bitiş sebebinin

mutlak butlan ya da boşanma olarak değişiklik gösterebileceğini ele alarak Türk Hukukundaki yargılama usullerini ve konu ile ilgili yargıtay kararlarını inceleyeceğiz.

Bu çalışmada, akıl hastalığının boşanma sürecine olan etkileri, süreçleri ve sonuçları incelenirken, Türk Hukukunda bu tür durumların nasıl ele alındığı, yargı kararları, toplumsal algılar ve etik yaklaşımlar değerlendirilecektir. Çalışmamızın amacı, boşanma sürecinde akıl hastalığına sahip bireylerin ve eşlerinin yaşadığı hukuki ve psikolojik zorlukları analiz etmek, bu alandaki yasal düzenlemelerin ve yargısal uygulamaların yeterliliğini sorgulamak ve olası çözüm önerileri sunmaktır.

2. TÜRK HUKUKUNDA BOŞANMA İLKELERİ VE SEBEPLERİ

2.1 TÜRK HUKUKUNDA BOŞANMA İLKELERİ

Boşanma, sosyolojik, ekonomik, psikolojik, kültürel ve yasal faktörlerin karmaşık bir etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir durumdur¹. Evlilik birliğinin taraflarından biri veyahut her ikisinin talepte bulunması üzerine, hakim kararı ile, hukuken sona erdirilmesi anlamına gelir ve bireylerin yaşamında önemli bir dönüm noktasıdır². Evliliğin sürdürülebilir ve mutlu olabilmesi için sevgi, saygı, anlayış ve karşılıklı destek önemlidir. Ancak, evlilikte bu temel değerlerin eksikliği ya da uyumsuz bir yaşam, zamanla ayrılığı ve boşanmayı kaçınılmaz hale getirebilir³.

Günümüzdeki modern hukuk sistemlerinde, boşanmanın belirli bir yasal nedene dayanması için bazı ilkelere uyulması gerekmektedir. Boşanma hukukunda rehberlik eden temel ilkeler, irade, kusur, evlilik birliğinin temelinden sarsılması, elverişsizlik ve eylemli ayrılık ilkesi şeklinde beş başlık altında ele alınmaktadır⁴."

Boşanma hukukunda, boşanmaya dayanak teşkil eden temel ilkeler, önceden kusur, irade, evlilik birliğinin temelden sarsılma ve elverişsizlik ilkesi olarak dört ana başlık altında incelenmekteyken, 4 Mayıs 1988 tarihli ve 3444 sayılı Kanun ile önceki MK'nın 134. maddesine eklenen ve 4721 sayılı TMK'nın 166. maddesinin son fıkrasında da aynen korunan düzenleme, boşanma hukukuna yeni bir ilke kazandırmıştır. Bu düzenlemenin niteliği göz önüne alındığında, eylemli(fili) ayrılık ilkesi olarak adlandırılabilen bu beşinci olan ilke de boşanma hukukuna dahil edilmiştir⁵.

¹ Metin İkizler- Özlem Tüzüner, **Boşanma ve Boşanmanın Sebepleri/ Medeni Hukuk-II Aile Hukuku**, Ankara, 2023, s.130; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku-II Aile Hukuku**, Nurgök Matbaası, 5. Bası, İstanbul, 1965, s.178.

² Mehmet Erdem- Aslı Makaracı Başak, **Aile Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2024, s.102; **İkizler/ Tüzüner**, s.130; Mustafa Dural/ Tufan Ögüz/ Mustafa Alper Gümüş, **Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s.105; Şebnem Akipek Öcal/ Hayrunnisa Özdemir, **Aile Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2024 s.126.

³ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, 7. Baskı, Ankara, 2024, s.88.

⁴ Ömer Uğur Gençcan, **Boşanma Hukuku**, Yetkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2023, s.120; Aydın Zevkliler/ Emre Cumalıoğlu/ Mehmet Beşir Acabey, **Medeni Hukuk- III Aile Hukuku**, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2024, s.264; Nevzat Özdemir, **Türk- İsviçre Hukukunda Anlaşılabilir Boşanma**, Beta Yayınevi, 1. Bası, İstanbul, 2023, s.6.

⁵ Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, **Türk Medeni Hukuku- Aile Hukuku**, C.2, Beta Yayınevi, 25. Bası, 2024, s.242; Bülent Köprülü/ Selim Kaneti, **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 2. Bası, İstanbul, 1989, s.145-146.

Hukuk sistemine göre, evlilik farklı açılardan değerlendirilebilir. Eğer evlilik, toplumun amaçlarına hizmet eden bir kurum olarak kabul edilirse, boşanma "elverişsizlik" ilkesine dayanır. Evlilik, eşlerin iradesine dayanan bir sözleşme olarak görülüyorsa, boşanma "irade" ilkesine bağlıdır. Evlilik, aynı zamanda hukukun koruması altındaki bir kurum olarak görülüyorsa, boşanma "kusur" ve "temelden sarsılma" ilkelerine dayanır⁶.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da, benzer doğrultuda bir yaklaşımla, kararlarında bu görüşü destekleyen değerlendirmelere yer vermektedir⁷.

Türk hukukunda kusur ilkesine göre, boşanma kararının verilmesi için eşlerden biri veya ikisinin evlilik birliğindeki yükümlülüklerini ihlal etmesi ve bu ihlalin belirli bir kusur oranına dayanması gerekmektedir⁸. Kusur, evlilik birliği içinde tarafların davranışlarının ne derece sorumlu olduklarını belirler⁹.

Türk Medeni Kanunu'na göre, eşlerden birinin kusurlu davranışları, boşanma davasında esas sebep olarak kabul edilebilir¹⁰. Bu sebeple, boşanma talebinde bulunulabilmesi için, kusurun varlığının ispat edilmesi gerekir¹¹.

TMK, akıl hastalığı dışında kalan özel boşanma sebeplerinde kusur ilkesini temel almışsa da, boşanma sebeplerinde zamanla nisbileştirme yaklaşımının benimsenmesi, kusur ilkesinin öneminin azalmasına yol açmıştır¹². Kusur ilkesinin bu şekilde değer kaybetmesinin nedenlerinden biri, evlilik ilişkilerinde eşlerin isteği ve iradesinin boşanma kararlarında dikkate alınmasının önem kazanmasıdır. Bu yaklaşıma göre, evlilik birliğinin devamı ya da

⁶ Akıntürk/Ateş, s.242.

⁷ YHGK., E. 2017/2-2297, K.2020/672 T.23.09.2020: "4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) "Evlilik birliğinin sarsılması" başlıklı 166. Maddesinin son fıkrası uyarınca, boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde, ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir. Boşanma hukukuna yön veren temel ilkelerin; irade ilkesi, kusur ilkesi, evlilik birliğinin sarsılması ilkesi, elverişsizlik ilkesi ve eylemli ayrılık ilkesi olarak beş grupta toplanmış olduğu gözetildiğinde; son fıkra ile eşlerin sürekli ve fiili olarak ayrı yaşama biçimini benimsemeleri halininin, birlikte yaşama istek ve inancının kalmaması" değerlendirilmesiyle, eylemli ayrılık ilkesi benimsenmiş olduğu görülmektedir.", <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.03.2023).

⁸ Bilge Öztan, **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2015, s.639; Ömer Uğur Gençcan, **Akıl Hastalığı Sebebiye Boşanma (TMK m.165)**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s.64; Velidedeoğlu, s.183; Köprülü/ Kaneti, s. 143; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.264.

⁹ Akıntürk/Ateş, s.242; Öztan, s.639; Velidedeoğlu, s.184; Köprülü/ Kaneti, s. 143; Selahattin Sulhi Tekinay, **Türk Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 7. Baskı, İstanbul, 1990, s.184.

¹⁰ Öztan, s.640.

¹¹ Tekinay, s.185.

¹² Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.265; Özdemir, s.7.

sona ermesi konusunda eşlerin bireysel iradeleri ve istekleri büyük bir etkiye sahip olmaya başlamış, bu da kusur ilkesinin terk edilmesine zemin hazırlamıştır¹³. Kusur ilkesinin etkisini kaybetmesine neden olan üçüncü bir faktör ise, elverişsizlik ilkesine dayalı olarak yeni boşanma sebeplerinin hukuk sistemi içinde benimsenmiş olmasıdır¹⁴. Bu bağlamda, elverişsizlik ilkesine dayanan en önemli örneklerden biri, akıl hastalığının boşanma nedeni olarak kabul edilmesidir.

Akıl hastalığı, kusur ilkesinde bir istisna teşkil etmektedir¹⁵.

TMK m. 166'da boşanma sebeplerinden biri olan evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesi ise, evlilik birliğinin temel unsurlarının (sevgiyi, saygıyı, güveni) zedelenmesi durumunda boşanma talebinde bulunulabilmesini sağlar¹⁶. Evlilik birliği, tarafların karşılıklı olarak üstlendiği yükümlülükler ve beklentiler üzerine kuruludur ve bu nedenle bu yükümlülüklerin ihlali ya da sarsılması, evliliğin sürdürülebilirliğini tehlikeye atar¹⁷.

Boşanmak için evlilik birliğinin temelinden sarsılması yeterli olmalı ve bu durumun eşlerden birinin kusuruna dayanıp dayanmadığı dikkate alınmamalıdır¹⁸. Örneğin, evlilik süresince eşlerden birinin akıl sağlığı sorunları yaşaması gibi durumlarda, kusur olmaksızın evlilik birliği temelinden sarsılabilir. Bu nedenle burada önem taşıyan unsur kusur değil, evlilik birliğinin köklü biçimde sarsılmış olmasıdır¹⁹. Türk Medeni Kanunu'nu, boşanma sebeplerinden biri olarak düzenlenen akıl hastalığı bakımından da belirli yönlerini içerecek şekilde, evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesini kabul etmiştir²⁰.

İrade ilkesine göre, evlilik, tarafların özgür iradeleriyle hukuken kurulan bir birliktelik olup, aynı şekilde tarafların irade beyanlarına dayalı olarak sona erdirilebilmelidir. Bu doğrultuda,

¹³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.105.

¹⁴ Akıntürk/ Ateş, s.244.

¹⁵ Akıntürk/ Ateş, s.242; Velidedeoğlu, s.211; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.265.

¹⁶ Velidedeoğlu, s.184; Köprülü/ Kaneti, s.143; Özdemir, s.7; Tekinay, s.178; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 1986, s. 253.

¹⁷ Akıntürk/ Ateş, s.243; Velidedeoğlu, s.184; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.266.

¹⁸ Feyzioğlu, s.253; Köprülü/ Kaneti, s.143; Velidedeoğlu, s.184; Öztan, s.641; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.266.

¹⁹ Akıntürk/ Ateş, s.243; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.266.

²⁰ Feyzioğlu, s.253; Öztan, s.641; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.266.

evliliğin devamı veya sona ermesi, bireylerin kişisel tercihleri ve iradeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir husus olarak kabul edilmelidir²¹.

İrade ilkesi çerçevesinde, evlilik, tarafların kendi istek ve iradeleriyle kurdukları bir birlik olduğundan, taraflar arasında bu irade ve isteğin devam etmemesi durumunda boşanma talep edilebilir. Evlilik, taraflardan birinin tek taraflı iradesine bağlı olarak (serbest boşanma) ya da her iki tarafın anlaşması yoluyla (anlaşmalı boşanma) sona erebilir²².

Eşlerin boşanma konusunda ortak iradeye ulaşmış olmalarının, yasa tarafından evlilik birliğinin temelden sarsıldığına dair bir kanıt olarak kabul edilmesi, irade ilkesi ile evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesinin birlikte değerlendirildiğini göstermektedir²³.

Taraflar, irade ilkesi çerçevesinde anlaşarak, birlikte boşanma talep etseler dahi, hakim onların talepleriyle mutlak surette bağlı değildir²⁴. Çünkü kanun, hakime tarafları bizzat dinleyerek boşanma iradelerini özgürce açıklayıp açıklamadıklarını değerlendirme yetkisi tanımaktadır. Ayrıca, tarafların kendi aralarında yapmış oldukları anlaşmaların hukuk ve hakkaniyet çerçevesinde uygunluğunu inceleme sorumluluğu ve yetkisi de hakime aittir. Hakim, bu değerlendirmeler sonucunda herhangi bir sakınca tespit etmediği takdirde boşanmaya hükmedebilir; aksi halde boşanma talebini reddetme yetkisine sahiptir²⁵.

İrade ilkesi, günümüzde yürürlükte olan 4721 Sayılı TMK m. 166/3'te halen geçerliliğini korumaktadır²⁶.

Eylemli ayrılık ilkesi ise, eşler fiilen ve kesin olarak birbirinden kopmuşsa, evlilik birliğinin sona erdirilmesine hukuki imkan tanınması gerektiğini ifade etmektedir. Eşlerin kusurlu olup olmaması veya evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması belirleyici bir unsur olmayıp; esas olan, eylemli ayrılık olgusunun gerçekleşmiş olmasıdır²⁷.

²¹ Akıntürk/Ateş, s.242; Feyzioğlu, s.254; Köprülü/ Kaneti, s.142-143; Velidedeoğlu, s.183; Öztan, s.642; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.266.

²² Akıntürk/Ateş, s.242; Feyzioğlu, s.254; Köprülü/ Kaneti, s.143; Özdemir, s.7-8.

²³ Özdemir, s.8; Köprülü/ Kaneti, s.143; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.267.

²⁴ Öztan, s.642.

²⁵ Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.267.

²⁶ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.174; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.267.

²⁷ Akıntürk/ Ateş, s.244; Köprülü/ Kaneti, s.144; Özdemir, s.8.

Eşlerin uzun süredir fiilen ayrı yaşamaları durumunda, boşanmaya karar verilmesi gerekir. Bu şekilde yaşamaları, birlikte yaşama arzu ve inancının kalmadığını göstermektedir²⁸.

Bu ilkenin uygulanmasında kritik olan, eşler arasında boşanma kararı verilebilmesi için ne kadar vakit boyunca birbirlerinden ayrı yaşadıkları ve yeniden bir araya gelmediklerinin tespit edilmesidir.

Yargıtay içtihatları, sunduğumuz görüşlerin hukuki dayanağını güçlendirmektedir²⁹.

Elverişsizlik ilkesi, evlilik birliğinde eşlerden birinin, bedensel veya ruhsal nitelikteki yetersizlikleri ya da engelleri nedeniyle evlilik birliğinden kaynaklanan sorumluluklarını yerine getiremeyecek durumda olmasının, boşanma kararı verilmesi için geçerli bir neden sayılacağını belirtmektedir³⁰.

Türk Hukuk Sisteminde elverişsizlik ilkesi, akıl hastalığına dayalı boşanma sebepleri çerçevesinde ele alınmış olup, bu ilke kapsamında yapılan düzenlemeler TMK m. 165'te kendine yer bulmuştur³¹. İlgili madde, eşlerden birinin akıl hastalığına dayanan sebeple evlilik birliğinin sürdürülemez hale gelmesi durumunda boşanmanın mümkün olabileceğini hükme bağlamaktadır³². Elverişsizlik ilkesine dayanılarak yapılan bu düzenleme, akıl hastalığının yalnızca bir sağlık sorunu olmanın ötesinde, evlilik ilişkisine getirdiği ağır yük ve sürdürülemezlik durumu göz önünde bulundurularak hukuki bir temele oturtulmuştur³³.

²⁸ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.173; Köprülü/ Kaneti, s.144.

²⁹ YHGK., E. 2017/2-2297, K. 2020/672, T. 23.09.2020: "4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) "Evlilik birliğinin sarsılması" başlıklı 166. maddesinin son fıkrası uyarınca, boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde, ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir. Boşanma hukukuna yön veren temel ilkelerin; irade ilkesi, kusur ilkesi, evlilik birliğinin sarsılması ilkesi, elverişsizlik ilkesi ve eylemli ayrılık ilkesi olarak beş grupta toplanmış olduğu gözetildiğinde; son fıkra ile "eşlerin sürekli ve fiili olarak ayrı yaşama biçimini benimsemeleri hâlinin, birlikte yaşama istek ve inancının kalmaması" değerlendirilmesiyle, eylemli ayrılık ilkesi benimsenmiş olduğu görülmektedir." <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.04.2023)

³⁰ Akıntürk/ Ateş, s.244; Feyzioğlu, s.253; Köprülü/ Kaneti, s.144; Özdemir, s.7; Öztan, s. 642; Zevkliler/ Cumaloğlu/ Acabey, s.268.

³¹ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.174.

³² "... Eşlerden biri akıl hastası olup da, bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla, bu eş boşanma davası açabilir..." Yarg. 2. HD., E. 2007/6730, K. 2008/4453, T. 31.03.2008; Köprülü/ Kaneti, s.144; Zevkliler/ Cumaloğlu/ Acabey, s.268.

³³ Feyzioğlu, s.253.

Bu durumda akıl hastalığı, elverişsizlik ilkesi çerçevesinde ele alınarak boşanma sebebi sayılmaktadır³⁴.

Elverişsizlik ilkesine göre, akıl hastalığı, bir boşanma sebebi olarak görülebilmesi için eşlerden birinin yaşadığı akıl hastalığı, evlilik birliğinin sürdürülmesini çekilmez hale getirecek derecede olmalıdır³⁵. Kısaca, yalnızca bir akıl hastalığının varlığı yeterli görülmemekte; bu hastalığın, ileride açıklanacağı üzere diğer eşin ortak yaşamı devam ettiremeyeceği kadar zorlayıcı ve dayanılmaz bir durum yaratması gerekmektedir³⁶. Evlilik birliği, akıl hastalığı nedeniyle diğer eş için dayanılmaz hale geldiğinde, kanun bu durumu boşanma nedeni olarak kabul etmekte ve evlilik birliğinin sona erdirilmesine izin vermektedir³⁷. Türk Medeni Kanun'u, evliliğin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için eşlerin birbirlerine karşı olan sorumluluklarını yerine getirebilir olmalarını önemsemiş ancak akıl hastalığının varlığı halinde bu sorumlulukların yerine getirilememesi durumunda diğer eşin haklarını koruma amacını gütmüştür³⁸. Kısaca, elverişsizlik ilkesi, evlilik birliğinin sürdürülememesi durumunda eşlerin hak ve yükümlülüklerini koruma altına alır ve bu yaklaşım, akıl hastalığının evlilik üzerindeki etkilerini dikkate alarak adil bir çözüm sunmayı amaçlar³⁹.

Eşlerden biri, diğerinin katlanamayacağı derecede ruhsal bir bozukluk nedeniyle evlilikteki sorumluluklarını yerine getiremez hale gelmişse, boşanmaya karar verilir⁴⁰. Bu durumda, boşanma talebinde bulunma hakkı diğer eşe aittir⁴¹. Bu kapsamda, akıl hastalığı, cinsel sapkınlıklar ve gelecek nesiller için risk teşkil eden hastalıklar örnek olarak verilebilir⁴². Türk Medeni Kanunu, bu ilkeyi akıl hastalığı açısından kabul etmektedir. (TMK m.165)

³⁴ Köprülü/ Kaneti, s.144.

³⁵ Feyzioğlu, s.253; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.98; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.268.

³⁶ Feyzioğlu, s.253; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.268.

³⁷ Ahmet M. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2022, s. 165.

³⁸ Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.268.

³⁹ Feyzioğlu, s.253.

⁴⁰ Öztan, s.642.

⁴¹ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.172.

⁴² Akıntürk/Ateş, s.244; Öztan, s.642; Zevkliler/ Cumahoğlu/ Acabey, s.268.

2.2 TÜRK HUKUKUNDA BOŞANMA SEBEPLERİ

Boşanma, hukuken geçerli şekilde kurulmuş bir evliliğin, evlilik sonrasında ortaya çıkan ve mevzuatta belirlenen bazı sebepler doğrultusunda yasal olarak sona erdirilmesidir⁴³. Boşanmanın söz konusu olabilmesi için, eşlerin evlilik birliği kurulduktan sonra kanunda belirtilen bir sebebin ortaya çıkması gerekmektedir. Bu çerçevede, tarafların arkadaşlık, flört veya nişanlılık sürecinde yaşadığı olaylar geçmişte kaldığından, doğrudan boşanma sebebi olarak ileri sürülemez. Ancak, gerekli hukuki şartların sağlanması halinde, ileride detaylandıracağımız üzere, irade sakatlığına dayalı olarak evliliğin butlanı talep edilebilir⁴⁴.

4721 sayılı TMK'nın 161-166. maddeleri, boşanma sebeplerini kapsamlı bir şekilde ifade etmektedir. Bu maddelerde, boşanmanın hukuki dayanakları ve koşulları detaylı olarak açıklanmış olup, tarafların boşanma taleplerinin hangi durumlarda geçerli olabileceği belirlenmiştir. Özellikle, konumuzu oluşturan 165. maddede, akıl hastalığı durumu, boşanma sebeplerinden biri olarak açıkça görülmektedir. Bu madde, bir eşin akıl sağlığındaki bozulmanın, evlilik birliğinin sürdürülmesini çekilmez hale getirebileceği durumları dikkate alarak, hukuki süreçte önemli bir yer tutmaktadır⁴⁵.

Boşanma, Türk Medeni Kanun'un 161. maddeden 184. maddeye kadar olan kısımda, boşanmanın tüm nedenleri olan zina, hayata kast, kötü muamele veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve onur zedeleyici hayat sürme, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin temelden sarsılması şeklinde sıralanmakla birlikte bunların sonuçları, boşanma davasına dair hükümler, tazminat ve nafaka gibi konular, çocuğun durumu ve boşanmaya ilişkin diğer düzenlemeler detaylı bir biçimde ele alınmıştır⁴⁶.

⁴³ Erdem/ Makaracı Başak, s.102; Feyzioğlu, 243; Kılıçoğlu, s.88; İkizler/Tüzüner, s.130; Tekinay, s.168.

⁴⁴ Kılıçoğlu, s.88; bkz, bu konuda geniş bilgi, s.28 vd. (Evlilik Öncesi Akıl Hastalığının Evliliğin Geçerliliğine Etkisi)

⁴⁵ Akipek Öcal/ Özdemir, s. 127; Dural/Öğüz/Gümüş, s.106; İkizler/Tüzüner, s.131; Erdem/ Makaracı Başak, s. 102; Yasemin Erol, "Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.19, S.1, 2011, s.120.

⁴⁶ Akıntürk/ Ateş, s.245; İkizler/ Tüzüner, s.132.

Kanun koyucu bu nedenleri özel-genel ya da mutlak-nisbi olarak ayırmamış olsa da, öğretideki çalışmalar ve yargı kararları bu nedenlerin hangi tip boşanma gerekçesi olduğunu belirlemeye yardımcı olmuş; bu gerekçeler çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur⁴⁷.

Mutlak ve nisbi boşanma sebeplerini ayırırken üzerinde durulması gereken nokta, mutlak boşanma sebeplerinde, hakimin, kararı yalnızca bu sebebe dayalı olarak verebilmesidir⁴⁸. Kısaca, mutlak sebeplerde, ortaya çıkan olayın evlilik birliğine etkisi değerlendirilmeden, sadece olayın varlığı yeterli görülürken, nisbi boşanma sebeplerinde ise olayın evlilik üzerindeki etkileri incelenmeli; evlilik birliğinin eşlerden biri açısından çekilmez hale gelip gelmediği dikkate alınarak bir karar verilmelidir⁴⁹. Mutlak boşanma sebepleri zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, terk, eşlerin anlaşması ve eylemli ayrılık sebeplerini; nisbi boşanma sebepleri de suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, akıl hastalığı, evlilik birliğinin sarsılmasını kapsamaktadır⁵⁰.

Yargıtay, yukarıda sunulan hukuki değerlendirmeler doğrultusunda konuya ilişkin görüşünü açıklamış ve bu çerçevede bir değerlendirme yapmıştır⁵¹.

TMK m. 166, genel boşanma sebeplerini düzenlemektedir. Belirli bir sebebe bağlanamayan veya önceden öngörülemeyen birçok olay, boşanma nedeni olabilir⁵². Önceden tahmin edilmesi mümkün olmayan bir durum, evlilik birliğini ciddi şekilde sarsmış ve artık eşlerin birlikte yaşamaya devam etmeleri beklenemeyecek hale gelmişse, burada genel bir boşanma sebebinden söz edilebilir⁵³. Bu tür durumları ortaya çıkaran nedenler kanunda somut olarak düzenlenmemiş olup, evlilik birliğini temelden sarsacak olayların belirlenmesi konusunda hakime geniş bir takdir yetkisi verilmiştir⁵⁴. TMK m. 166’da düzenlenen sebepler, evlilik birliğinin temelinden sarsılması, anlaşmalı boşanma ve ortak yaşamın yeniden

⁴⁷ Akıntürk/Ateş, s.245; Dural/Öğüz/Gümüş, s.106; Erdem/ Makaracı Başak, s.103; Feyzioğlu, s.254; İkizler/Tüzüner, s.133.

⁴⁸ Dural/ Öğüz/ Gümüş, s.106; Erdem/ Makaracı Başak, s.103; Feyzioğlu, s.256; Kılıçoğlu, s.160.

⁴⁹ Akıntürk/Ateş, s.246; Feyzioğlu, s.256;

⁵⁰ Akıntürk/Ateş, s.246; Erdem/ Makaracı Başak, s.103, Kılıçoğlu, s.160.

⁵¹ YHGK., E.2017/2420 K.2019/750 T.20.6.2019: “Türk Medeni Kanunu, boşanma sebeplerini 161-166 arasındaki altı maddede düzenlemiştir. Bu sebepler konularına, kanunda özel olarak düzenlenip düzenlenmediklerine göre “özel-genel boşanma sebepleri” ve evlilik üzerindeki etkilerine, evlilik birliğini çekilmez hâle getirip getirmediğine göre “mutlak-nispi boşanma sebepleri” olarak sınıflandırılabilirler.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.04.2023)

⁵² İkizler/Tüzüner, s.133; Kılıçoğlu, s.160.

⁵³ Akıntürk/ Ateş, s.245; Dural/ Öğüz/ Gümüş, s.120; İbrahim Kaplan, **Medeni Kanun Sorulu- Cevaplı Aile Hukuku**, Yetkin Yayınevi, 2023, Ankara, s.70; İkizler/Tüzüner, s.133.

⁵⁴ Feyzioğlu, s.255; Kaplan, s.70; Öztan, s.644.

sağlanamamasıdır⁵⁵. Kanun koyucu, her ne kadar bu sebepleri evlilik birliğinin sarsılması başlığı altında tek bir madde içinde düzenlemiş olsa da, madde içerisindeki farklı fıkralarda her bir sebebi ayrı ayrı ele almıştır. Uygulamada ve öğretide de bu üç gerekçe, birbirinden bağımsız boşanma sebepleri olarak kabul edilmektedir⁵⁶.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması, TMK m. 166/1'e göre: *"Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden biri boşanma davası açabilir"*.

Evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma durumunda, objektif ve subjektif koşulların bir arada olması gerekir⁵⁷. Burada, hakimin takdir yetkisi geniş olup, taraflarda kusur şartı aranmamalıdır. Çünkü, evlilik, kusur olmadan da temelden sarsılmış olabilir⁵⁸. Kısaca, eşler arasında ciddi ve yoğun bir uyumsuzluğun bulunması ve bu uyumsuzluğun ortak yaşamı sürdürülemez kılması gerekmektedir. Bu boşanma sebebi genel nitelikte olup göreceli olduğu için nisbidir⁵⁹.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında, boşanma gerekçeleri arasında sayılmış ve kesin bir olgu olmasa dahi evliliğin katlanılamaz hale geldiğine inanan bir eş, pek çok farklı neden ve olguya dayanarak boşanma davası açabilir. Bu gerekçeler ilgili maddede tek tek sayılmamış olup, eşler açısından çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilir ve evliliğin sürdürülmesini zorlaştırabilir⁶⁰.

Hakim, evlilik birliğinin eşlerden biri veya her ikisi açısından çekilmez bir duruma gelip gelmediğine karar verirken, evlilik birliğini sarsan olay veya durumların meydana geldiği tarihle evliliğin devamının beklenemeyeceği süre arasındaki zamana, davalı eşin boşanma konusundaki düşüncesine, reşit olmayan çocukların yararına, evlilik süresine, davacının

⁵⁵ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.120; Erdem/ Makaracı Başak, s.125; İkizler/Tüzüner, s.133.

⁵⁶ Kılıçoğlu, s.160.

⁵⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.120; Erdem/ Makaracı Başak, s.125.

⁵⁸ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.122-123; Erdem/ Makaracı Başak, s.131; İkizler/Tüzüner, s.152; Öztan, s.641; Velidedeoğlu, s.219.

⁵⁹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.121; Erdem/ Makaracı Başak, s.125; Kaplan, s.75-76; Kılıçoğlu, s.107; Akipek Öcal/ Özdemir, s.140; Velidedeoğlu, s.219; Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey, s.284.

⁶⁰ Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 10. Baskı, İstanbul, 2023, s.125; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.122-123; Erdem/ Makaracı Başak, s.125; İkizler/Tüzüner, s.147; Kılıçoğlu, s.108; Velidedeoğlu, s.220-221; Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey, s.283.

evlilik birliğinin sürmesi için yaptığı gayretlere, affetme veya rıza gösterme ölçütlerine dikkat etmelidir⁶¹.

Eşlerin boşanma konusunda anlaşmaları yani anlaşmalı boşanma, genel ve mutlak bir boşanma sebebidir⁶². Anlaşmalı boşanma, çiftlerin karşılıklı rızaları ve iradeleri doğrultusunda evliliği sonlandırmalarını amaçlayan, boşanma sürecini daha kolay hale getiren bir yöntemdir⁶³.

Anlaşmalı boşanma davalarında öncelikle her iki eşin de boşanma konusunda gerçek bir iradeye sahip olması gerekmektedir⁶⁴. Ayrıca, tarafların ya birlikte anlaşmalı boşanma davası açmaları ya da davayı bir taraf açmışsa diğer tarafın bu davaya katılması zorunludur.

Davanın şartlarından biri olarak karşımıza çıkan açıldığı tarihi dikkate aldığımızda, evlilik akdinin yapıldığı tarihten dava açılana kadar en az bir yılın geçmiş olması gerekmektedir⁶⁵.

Bu durum, yasada açıkça belirtilmiştir ve mahkemede hakim, bu süreyi kendiliğinden göz önünde bulundurur⁶⁶.

Anlaşmalı boşanma davasının bir diğer gerekliliği, tarafların hakim tarafından doğrudan dinlenmesidir⁶⁷. Hakim, tarafları eş zamanlı ve doğrudan dinlemeden bu tür bir boşanma davasıyla ilgili bir hükme ulaşamaz⁶⁸.

Akıl hastalığı bulunan bir eşin iradesinin olmadığı göz önüne alındığında, anlaşmalı boşanma davası açılması hukuken mümkün değildir. Bu durumda, öncelikle akıl hastası eşin kısıtlanması ve kendisine bir vasi atanması gerekmektedir. Tam ehliyetsiz bireylerin taraf olduğu davalarda, bu kişilerin hukuki işlemleri kanuni temsilcileri aracılığıyla yürütülür. Dolayısıyla, yargılama sürecinde tebligatlar kanuni temsilciye yapılacak ve dava, temsilcinin katılımıyla sürdürülecektir. Eğer davalı tam ehliyetsizin atanmış bir kanuni temsilcisi yoksa, davanın görüldüğü mahkeme, resen sulh hukuk mahkemesine başvurarak temsilci atanmasını sağlamaktadır. Her ne kadar kanuni temsilci, tam ehliyetsiz birey adına

⁶¹ Dural/ Öğüz/ Gümüş, s.122; Erdem/ Makaracı Başak, s.125; Öztan, s.641.

⁶² Dural/ Öğüz/ Gümüş, s.125.

⁶³ Kılıçoğlu, s.111; Özdemir, s.107; Akipek Öcal/ Özdemir, s.145.

⁶⁴ Özdemir, s.107; Öztan, s.642.

⁶⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s.125; İkizler/ Tüzüner, s.155; Özdemir, s.120; Özipek, s.145.

⁶⁶ Yarg. 2. HD 2013/24061 E. 2014/275 K. 13.01.2014 T.

⁶⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s.126; İkizler/ Tüzüner, s.155.

⁶⁸ YHGK., E. 2017/2-2643 K. 2019/484. T. 18.04.2019.

hukuki işlemleri yürütebilse de, ilgili kişinin doğrudan dinlenmesi ve iradesini serbestçe açıklayabilmesi koşulları sağlanamadığından, bu tür davalarda kanuni temsile izin verilmesi hukuken mümkün değildir. Bu bağlamda, tam ehliyetsiz bireyler açısından TMK m. 166/3. kapsamında anlaşmalı boşanma davası açma olanağı ortadan kalkmaktadır⁶⁹.

Aynı zamanda, hakim, boşanmadan ötürü tarafların mali sonuçları ile varsa çocukların durumunun ne olacağı hakkında bir mutabakata varılması gerekmektedir. Bu mali sonuçlar ve çocukların durumuna ilişkin yaptıkları planlamayı, hakimin uygun görmesi bir şart olarak karşımıza çıkmaktadır⁷⁰. Hakim tarafından uygun görülen anlaşma, irade sakatlığı nedeniyle iptale tabi olabilir. Yargıtay içtihatlarına göre, taraflardan her biri, kararın kesinleşmesine kadar anlaşmadan dönebilme hakkına sahiptir. Bu halde, dava TMK m. 166/1 kapsamında görülmeye devam eder⁷¹.

Örneğin, bir kararında, davacı kadının TMK m.166/1 uyarınca açtığı davada, kısıtlı davalı ile birlikte ön inceleme duruşmasında TMK m.166/3 uyarınca boşanmayı talep etmeleri üzerine mahkeme boşanmalarına karar vermişse de, TMK m.166/3 gereği anlaşmalı olarak boşanabilmek için tarafların iradi şekilde bizzat dinlenmeleri gerektiğinden ve davalı eşin kısıtlı olup kendisine vasi atanması sebebiyle, serbest irade ile beyanda bulunmasının söz edilemeyeceğinden anlaşmalı olarak boşanmalarına karar verilmesi doğru olmayıp, hükmün bozulmasına karar verilmiştir. Kanaatimizce, yargıtayın bozma kararı yerinde olmuştur. Boşanma konusunda en önemli durumlardan biri iradedir. İradenin doğru yansıtılmadığı veya iradede çelişki yaratan geleceğe yönelik kararlar bozma ile sonuçlanmalıdır⁷².

⁶⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s.128; Özdemir, s.137.

⁷⁰ İkizler/ Tüzüner, s.158.

⁷¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s.128.

⁷² Yarg. 2. HD. 2016/8798 E., 2017/14467 K. 13.12.2017 T. “Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen, yukarıda tarihi ve numarası gösterilen hüküm davalı erkek tarafından temyiz edilmekle, evrak okunup gereği görüşülüp düşünüldü:

Taraf teşkili kamu düzenine ilişkin olup, yargılamanın her aşamasında re’sen göz önünde bulundurulması zorunludur. Toplanan delillerden, davalı erkeğin 1. Sulh Hukuk Mahkemesinin 27/06/2013 tarih ve 2012/613 esas, 2013/832 sayılı kararı ile akıl hastalığı sebebiyle kısıtlandığı, vasi olarak kızı ...'in atandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda vasiye duruşma günü usulüne uygun olarak tebliğ edilip, bu suretle taraf teşkili sağlanmalı, göstermesi halinde delilleri toplanmalı ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasil olacak sonucuna göre karar verilmelidir. Taraf teşkili sağlanmadan eksik hasım ve eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.

Davacı kadının TMK'nun 166/1. maddesi uyarınca açtığı boşanma davasında tarafların ön inceleme duruşması sırasında TMK'nun 166/3. maddesi uyarınca boşanmalarını talep etmişler ve mahkemece tarafların TMK'nun 166/3. maddesi uyarınca boşanmalarına karar verilmiştir. TMK'nun 166/3. maddesi gereğince tarafların anlaşmalı olarak boşanmalarına karar verebilmek için hakimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi gerekir. Oysa, davalının "Akıl hastalığı" sebebiyle Türk Medeni

Fiilen ayrı kalmaya dayalı boşanma sebebi olan fiili(eylemli) ayrılık, TMK m.166/4'te düzenlenmekteydi. Buna göre; “...Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir” .

Ancak, bu düzenleme, fiilen ayrı yaşayan ve yeniden bir araya gelme çabasında bulunmayan eşlerin evlilik birliğinin, kendileri ve toplum açısından korunmasını gereksiz gördüğü düşüncesine dayanmaktadır. Eşlerin fiilen ayrı kalma sebebinin kabul edilebilir olması için, diğer boşanma nedenleriyle açılmış bir boşanma davasının bulunması, bu davanın reddedilerek kesinleşmesi ve bu kesin karardan sonra üç yıl süresinin geçmesi şarttı. Bu koşullar yerine geldiği halde çiftler hala bir araya gelemiyorsa, evlilik birliğinin temelini sarsıldığı kabul edilerek hakim, tarafların boşanmasına karar verebilirdi. Red kararının kesinleşmesinden sonra üç yıllık bir sürenin geçmesi, dava açma koşulu olarak belirlenmiş ve bu süre, hakim tarafından kendiliğinden göz önünde bulundurulmaktaydı⁷³.

Fakat, bu süre şartı, ortak hayat kurulamadığı halde, eşlerin boşanmak için çok uzun süre beklemek durumunda kalması sebebiyle öğretide yoğun tartışmalara yol açmıştır⁷⁴.

Anayasa Mahkemesi, bu hükmün Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptali için bir karar vermiştir. Aynı zamanda, TMK m.166/4 hükmünün bireylerin özel hayatına müdahale ettiği ve eşlerin iradesi dışında bir zorunluluk oluşturduğu yönünde değerlendirmelerde bulunmuştur⁷⁵. İptal kararı sonrasında, TMK m.166/4 hükmünde değişiklikler yapılarak, kanaatimizce, tarafların boşanma davalarında daha fazla iradeye sahip olmaları ve özel hayatlarına müdahalenin azaltılması amaçlanmıştır.

Kanunu'nun 405. maddesi gereğince kısıtlandığı, kendisine kızının "Vasi" olarak atandığı anlaşılmaktadır. Akıl hastalığından dolayı kısıtlanan kişi ayırt etme gücünden yoksun olup, tam ehliyetsizdir. Ayırt etme gücü bulunmayanların serbest iradesiyle beyanda bulunduklarından söz edilemez. Bu sebeple beyanları hukuki sonuç doğurmaz. Hal böyleyken tarafların TMK'nun 166/3. maddesi gereğince anlaşmalı olarak boşanmalarına karar verilmesi de doğru olmayıp, açıklanan sebeplerle hükmün bozulmasına karar vermek gerekmiştir”. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 25.04.2023)

⁷³Dural/Öğüz/Gümüş, s.129; Erdem/Makaracı Başak, s.143; Hatemi, s.124;

Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey, s.285

⁷⁴ İkizler/ Tüzüner, s.160-161; Özdemir, s.110-111.

⁷⁵ Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas Sayısı: 2023/116 Karar Sayısı: 2024/56 Karar Tarihi: 22/2/2024 R.G. Tarih-Sayı: 19/4/2024-32522.

Anayasa Mahkemesi, 22 Şubat 2024 tarihinde E.2023/116 sayılı dosya kapsamında yaptığı inceleme sonucunda, 4721 sayılı TMK m. 166/4'ün Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiğine hükmetmiş ve ilgili düzenlemenin iptaline karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasını takiben dokuz aylık bir süre sonunda yürürlüğe girmesine karar vermiştir.⁷⁶

İlgili hüküm, 14/11/2024 tarihli yasa ile Anayasa Mahkemesi kararına uygun bir şekilde değiştirilerek 27/11/2024 tarihinde 32735 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu bağlamda, daha önce 3 yıl olarak uygulanan fiili ayrılık nedeniyle boşanma davası açma süresi 1 yıla indirilmiştir. Bu değişiklik, Anayasa Mahkemesi'nin 22/02/2024 tarihli ve 2023/116 E., 2024/56 K. sayılı kararıyla, TMK m. 166/4'teki 3 yıllık sürenin iptal edilmesinin ardından yapılmıştır. Yeni düzenlemeye göre, herhangi bir nedenle açılmış ve reddedilmiş bir boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren 1 yıl geçmesine rağmen ortak hayat yeniden kurulamamışsa, eşlerden biri boşanma talebinde bulunabilir. Nihayet bu değişiklik sonrasında TMK m. 166/4 aşağıdaki şekilde yürürlüğe girmiştir:

“...Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir” .

Genel sebepler açısından evlilik birliğinin temelden sarsılması durumu aranırken, özel sebepler ise kanunda belirtilmiş ve özel olarak belirlenmiş bazı olay ve durumların varlığına dayanır⁷⁷.

TMK'da, boşanmanın özel sebepleri olarak düzenlenen zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı sebepleri karşımıza çıkmaktadır⁷⁸. Yargıtay da bir kararında bunu desteklemektedir; *“Zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı*

⁷⁶ <https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/norm-denetimi-basin-duyurulari/ortak-hayatin-yeniden-kurulamamasina-bagli-olarak-bosanma-davasi-acabilmeyi-bazi-sartlara-baglayan-kuralin-anayasa-ya-aykiri-oldugu/> (Erişim Tarihi: 19.04.2024)

⁷⁷ Öztan, s.644.

⁷⁸ Hatemi, s.118.

belirli olgulara dayandıklarından özel boşanma sebeplerini oluştururlar ve sınırlı sayıdadırlar”⁷⁹.

Zina, TMK m. 161’de düzenlenmiş olup, 185. Maddesinin üçüncü fıkrası ile de bağlantılıdır. Sadakat yükümlülüğünün ihlali denilince akla gelen en belirgin örneklerden biri şüphesiz zina olmaktadır. Zina, evlilik birliği içerisinde, eşlerden birinin, evlilik bağı devam ederken, karşı cinsten bir kişi ile iradi olarak cinsi münasebette bulunmasıdır. Bu durum, kusur olarak nitelendirilir⁸⁰. Zina, mutlak bir boşanma sebebi olduğundan, bunun evliliğin temelinden sarsılmış olup olmadığı araştırılmaksızın boşanmaya karar verilmesi gerekmektedir⁸¹.

Şüphesiz, eşlerden biri zina yaparsa, diğer eş, boşanma davası açma hakkına sahiptir. Bu durumda, diğer eş, özel boşanma sebeplerinden olan zina eylemine dayanarak dava açabileceği gibi, genel boşanma sebeplerini ileri sürerek de boşanma talebinde bulunabilir⁸². Zinanın ileri sürülerek açıldığı bir boşanma davasında, hakim, eğer tarafların ortak hayatı yeniden kurabileceğine dair bir inanca varmışsa, takdir yetkisini kullanarak, boşanma yerine ayrılık kararı da verebilir⁸³.

Davacı boşanma davasını yalnızca zina sebebine dayandırmışsa, sunulan delillerin de bu çerçevede incelenmesi gerekmektedir.

Eşlerden birinin, aynı cinsten bir üçüncü kişi ile cinsel ilişkisinin zina olup olmadığı tartışmalıdır. Doktrinde baskın görüş, eşcinsel beraberliklerin zina olmadığını, bu durumun ancak evlilik birliğinin sarsılması ya da haysiyetsiz hayat sürme sebebiyle boşanma davası konusu olabileceğini ileri sürmektedir⁸⁴. Ancak Yargıtay, güncel bir kararında, İzmir 16. Aile Mahkemesi’nin, erkek erkeğe gerçekleşen cinsel ilişkinin, zina kapsamına alınarak boşanma sebebi sayıldığına dair kararını⁸⁵ onayarak, bu doğrultuda önceki içtihadını

⁷⁹YHGK., E.2017/2420 K.2019/750 T.20.6.2019. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.06.2023)

⁸⁰ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.106; Hatemi, s.120; İkizler/Tüzüner, s. 136; Kılıçoğlu, s.93; Köprülü/Kaneti, s.150-151.

⁸¹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.106-107; Kılıçoğlu, s.94; Köprülü/ Kaneti, s.150-151; Velidedeoğlu, s.193.

⁸² Gençcan, Boşanma Hukuku, s.257; İkizler/Tüzüner, s.136; Kılıçoğlu, s.94; Velidedeoğlu, s.193.

⁸³ Öztan, s.645.

⁸⁴ Kılıçoğlu, s. 92; Öztan, s.645.

⁸⁵ İzmir 16. Aile Mahkemesi, E.2014/495, K.2015/844, T. 17.12.2015: “....davacı-birleşen dosya davalısı İsmail T’nun hamamda Ahmet Y. İsimli şahısla cinsel ilişkide bulunduğu sırada polis tarafından basıldıkları ve bu nedenle 28.05.2014 tarihli karar ile İsmail T’un alenen cinsel ilişkiye girmek suretiyle hayasızca hareketlerde bulunma eylemi sabit görülerek neticeten 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, hapis cezasının TCK’nın 51/1. Maddesi gereğince ertelenmesine , 1 yıl süre ile denetimli serbestlik tedbiri altında

değiştirerek artık aynı cinsiyetten bireyler arasındaki cinsel ilişkiyi de zina kapsamında değerlendirmeye başlamıştır. Buna ilişkin başka bir karar bulunamamış olup, kanaatimizce, bu emsal bir karar teşkil etmektedir⁸⁶.

Yargıtay, zinanın fiilen oluşumu konusunda teşebbüsün de dikkate alındığını belirtmiştir. Mahkeme, eğer zina işlenmesi için uygun koşullar ve ortam sağlanmışsa ancak dışsal nedenlerle bu fiil gerçekleşmemişse, bu durumu zinaya teşebbüs olarak değerlendirip, gerçekleşmiş gibi hükmedileceğini ifade etmiştir⁸⁷.

Türk Medeni Kanunu 185. maddesinin 3. fıkrasına göre evlilik birliği devam ettikçe, eşlerin birbirlerine yönelik sadakat yükümlülüğü geçerlidir. Bu nedenle, eşler ayrı yaşıyor olsa bile, yasal olarak evlilikleri sürdüğü müddetçe başka biriyle cinsel ilişkiye girmeleri zina olarak değerlendirilecektir⁸⁸.

TMK m. 161 kapsamında, zina sebebiyle boşanma davası açma hakkı, eşin zina yaptığını öğrendiği andan itibaren altı ay ve her durumda zina eyleminin gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmesiyle ya da af ile sona erer.

bulundurulmasına karar verildiği ve kararın İsmail T. Yönünden 05/06/2014 tarihinde kesinleştiği, zina eylemi yönünden cinsel ilişkide bulunulan şahsın cinsiyetinin bir önem arz etmediği, bu hali ile davacı-birleşen dosya davalısının zina eylemi sübuta ermiş olmakla davalı birleşen dosya davacısı Saniye T'un zina nedenine dayalı boşanma davasının kabulüne karar vermek gerekmiştir...” <https://www.hukukihaber.net/> (Erişim Tarihi: 26.03.2024)

⁸⁶ Yarg. 2. HD. E.2016/6730 K. 2017/565 T. 17.01.2017: “Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen, yukarıda tarihi ve numarası gösterilen hüküm davacı-karşı davalı erkek tarafından her iki davaya yönelik temyiz edilerek; temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapılması istenilmekle; duruşma için belirlenen 17/01/2017 günü temyiz eden davacı-karşı davalı ... vekili Av. ... ile karşı taraf davalı-karşı davacı ... vekili Av.... geldiler. Gelenlerin konuşması dinlendikten sonra işin incelenerek karara bağlanması için duruşmadan sonraya bırakılması uygun görüldü. Bugün dosyadaki bütün kağıtlar okunup gereği görüşülüp düşünüldü: Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuna uygun sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir yanlışlık görülmemesine göre, yerinde bulunmayan temyiz isteğinin reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA...” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 26.03.2025)

⁸⁷ Yarg. 2. HD. E.1993/7903 K. 1993/7941 T. 23.9.1993. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.04.2023)

⁸⁸ Yarg.2.HD., E.2020/1606, K.2020/5481, T. 09.11.2020: “Yapılan yargılama ve toplanan delillerden, mahkemenin de kabulünde olduğu üzere davacı-davalı erkeğin, ilk boşanma davası açıldıktan sonraki fiili ayrılık döneminde, Eda isimli kişi ile birlikte aynı hanede yaşamaya başladığı sabittir. Gerçekleşen bu durum karşısında başka bir kadınla karı-koca gibi fiili birlikteliği olan erkeğin zina eyleminin gerçekleştiğinin kabulü gerekir. Öyleyse, kadının zinaya dayalı boşanma davasının, erkeğin sübut bulan zinası sebebiyle (TMK m. 161) kabulü gerekirken, delillerin takdirinde hataya düşülerek yazılı şekilde reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.08.2023)

Hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış sebebi ile boşanma, TMK m. 162'de aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

“Eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunulması sebebiyle boşanma davası açabilir. Davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her halde bu sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer. Affeden tarafın dava hakkı yoktur” .

Maddenin amacının, evlilik birliği içerisinde, eşinin fiziksel ve manevi bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünü ihlal eden tarafın davranışları nedeniyle diğer eşin, boşanma davası açarak evliliği sona erdirebilmesi olduğu ileri sürülmektedir⁸⁹. Burada da zina hükmünde olduğu gibi TMK m. 162/2-3 gereği altı ay ve her halde beş yıllık hak düşürücü sürelerin geçmesi veya af ile dava hakkı sona ermektedir⁹⁰.

Burada, her ne kadar aynı başlık altında toplansa da iki ayrı boşanma sebebi bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeple aşağıdaki iki kavramı birbirinden ayırarak açıklamak gerekmiştir.

"Hayata kast" bir eşin diğer eşin yaşamına son vermeye veya ona ciddi zarar vermeye yönelik eylemde bulunması anlamına gelir⁹¹. Bu, fiziksel saldırı, ciddi tehditler veya öldürmeye teşebbüs gibi durumları içerir⁹².

"Pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış", eşlerden birinin diğerine fiziksel veya psikolojik olarak zarar veren, onur kırıcı veya sağlığa ciddi tehdit oluşturan davranışları ifade eder⁹³. Örneğin, ağır hakaret, şiddet, tehdit, özgürlüğü kısıtlama, sürekli aşağılayıcı davranışlar veya psikolojik baskı gibi durumlar "pek kötü davranış" olarak kabul edilebilir. Bu tür davranışlara maruz kalan eş, bu gerekçeyle boşanma davası açma hakkına sahiptir⁹⁴.

Küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme sebebi ile boşanma, TMK m.163'te: *“Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu*

⁸⁹ Öztan, s.654; Velidedeoğlu, s.199.

⁹⁰ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.111; Kılıçoğlu, s.95.

⁹¹ Öztan, s.654.

⁹² Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.111; Kılıçoğlu, s.95; Tekinay, s.207; Velidedeoğlu, s.199.

⁹³ Öztan, s.656.

⁹⁴ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.112, Kılıçoğlu, s.96; Velidedeoğlu, s.199.

sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir” şeklinde düzenlenmiştir.

Küçük düşürücü suç işleme durumunun boşanma sebebi kapsamında tanımı doktrinde tartışmalı olup ceza hukuku açısından ve siyasi suçlar açısından değerlendirmeler yapılmıştır. Fakat, boşanma hukuku kapsamında, bu durumun çekilmez hale gelmesi kriteri aranmaktadır⁹⁵. Haysiyetsiz hayat sürme bir eşin toplumsal değerler veya ahlak kuralları açısından olumsuz kabul edilen bir yaşam tarzını sürekli olarak benimsemesi anlamına gelir⁹⁶. Örneğin, sürekli olarak ahlaki olmayan bir ortamda yaşamak, kötü alışkanlıklara sahip olmak veya toplumda itibarsız kabul edilebilecek davranışları sürekli tekrarlamak, diğer eşin evlilikte zarar görmesine neden olabilir⁹⁷.

Bu boşanma sebebi nisbi boşanma sebebi olmakla birlikte suç işlemek veya haysiyetsiz bir yaşam sürmek, evliliği sona erdirmek için mutlak bir neden değildir⁹⁸. Dolayısıyla, davacı eşin, söz konusu durumların evlilik birliğini katlanılmaz hale getirip getirmediği, durumun özelliklerine göre mahkeme tarafından değerlendirilmelidir⁹⁹.

Terk sebebine dayalı boşanma, TMK m.164’te düzenlenmekle birlikte 185. Maddenin üçüncü fıkrası ile bağlantılıdır. Yasal olarak evli olan çiftlerin, istisnai durumlar dışında, aynı konutta ve birlikte yaşamaları beklenmektedir. Boşanma nedenlerinden biri olan terk, eşlerden birinin bilerek ve isteyerek ortak yaşam alanından ayrılması ve geri dönmemesidir¹⁰⁰. Boşanma davasında terk sebebine dayanabilmek için, evlilik birliğinin getirdiği sorumlulukları yerine getirmemek amacıyla ortaya çıkmış bir durum olması gerekmektedir¹⁰¹. Aynı zamanda, eşin, ortak konuta dönmesi için haklı bir sebep kalmadığı halde bu durumu sürdürmesi¹⁰², diğer eşin ortak konutu terk etmeye zorlaması ya da ortak

⁹⁵ İkizler/ Tüzüner, s.139; Akipek Öcal/ Özdemir, s.133.

⁹⁶ İkizler/ Tüzüner, s.142-143.

⁹⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.113.

⁹⁸ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.113; Kaplan, s.73.

⁹⁹ Hatemi, 121.

¹⁰⁰ Akipek Öcal/ Özdemir, s.135; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.115; İkizler/Tüzüner, s.143; Kaplan, s.73; Köprülü/ Kaneti, s.163; Velidedeoğlu, s.210.

¹⁰¹ Hatemi, 122.

¹⁰² TMK m.164 : “Eşlerden biri, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek maksadıyla diğerini terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmediği takdirde ayrılık, en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte ve istem üzerine hâkim veya noter tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmış ise; terk edilen eş, boşanma davası açabilir. Diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır.”

konuta dönmesini haksız yere engellemesi şartlarına bağlanmıştır¹⁰³. Diğer eşi ortak konutu terk etmeye zorlayan ya da haklı ve geçerli bir sebep olmaksızın konuta geri dönmesini engelleyen eş de, terk etmiş sayılacaktır¹⁰⁴.

Terk sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için, şüphesiz, terk işleminin iradi olarak yapılması gerekmektedir. Örneğin, aşağıda detaylarını vereceğimiz üzere, ortak konutu terk eden eş eğer akıl hastası ise, buna yönelik terk sebebiyle boşanma davası açılamaz¹⁰⁵.

Terk edilen eş, dört ay bekledikten sonra hakime ya da notere başvurmalıdır. Terk eden eşin bu iki aylık süre içinde ortak konuta dönmesi için, ihtar yapılması gerekmektedir. İhtarın yapılabilmesi içinse terk edildikten sonra dört aylık sürenin dolması şart olup bu süreler hak düşürücüdür¹⁰⁶.

Akıl hastası olan bir eşin ortak konutu terk etmesi ve ihtara uymaması kusur olarak kabul edilemez. Bu nedenle, bu duruma dayalı bir boşanma davası açılamaz¹⁰⁷.

Sonuç olarak, boşanma hukuku açısından terkten bahsedebilmek için yukarıdaki şartların yerine gelmesi gerekmektedir. Bu bağlamda; terk, hukuka aykırı olmamalı, eşler arasında ortak bir ayrılık kararı olmamalı ve ayrı bir boşanma ya da ayrılık davası açılmamış olmalı, eşler arasında ceza davaları, tazminat davaları gibi güven sarsıcı davalar bulunmamalı ve yapılan ihtar üzerine davet edilen ev, birlikte yaşamaya uygun olmalıdır¹⁰⁸.

¹⁰³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.116.

¹⁰⁴ Yarg. 2. HD., 5.5.2004 T., 4901/5829.

¹⁰⁵ Erdem/ Makaracı Başak, s.114; Öztan, s.674.

¹⁰⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.117-118; Hatemi, s.122.

¹⁰⁷ Feyzioğlu, s.293.

¹⁰⁸ Kılıçoğlu, s.100.

3. AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMANIN KANUNDA DÜZENLEMESİ

3.1 GENEL OLARAK

Günümüz hukuk sisteminde, evlilik birliği yalnızca iki kişinin birbirine karşı duygusal bağlarından ibaret olmayan, aynı zamanda her iki eşin ortak yaşamı sürdürebilmek adına yerine getirmesi gereken sorumlulukları içerir¹⁰⁹.

Akıl hastalığının, evlilik birliğinde meydana getirdiği elverişsizlik durumu nedeniyle boşanma sebepleri arasında önemli bir yer tuttuğu konusu üzerinde durulmalıdır. Bu noktada, Türk Medeni Kanunu'nda belirli bir çerçevede düzenlenen boşanma sebeplerinin 161 ile 166. maddeleri arasında hangi gruba dahil olduğunun da açıklanması son derece önemlidir. Bu maddeler, boşanma sebeplerini iki ana kategoriye ayırmaktadır: ilki, eşlerden birinin kusuruna dayanan boşanma sebepleri; ikincisi ise, elverişsizlik ilkesine dayalı olarak değerlendirilen sebeplerdir¹¹⁰.

Elverişsizlik ilkesi, eşlerden birinin sağlık durumu ya da yaşam koşullarının evlilik birliğini devam ettirmeyi olanaksız kıldığı durumlarda boşanmayı öngörür ve böylece kusura dayalı olmayan bir boşanma sebebi ortaya konmuş olur. Bu gelişmelerin sonucu olarak, hem nisbileştirme hem de elverişsizlik ilkelerinin uygulanması, akıl hastalığı nedeniyle boşanma sebebinin hukuki çerçevede yerini bulmasını sağlamış, bu özel durumlar için evlilik birliğinin sona erdirilmesine yönelik bir çözüm alanı yaratılmıştır¹¹¹.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, akıl hastalığına dayalı boşanma, Türk Hukuk sistemi içerisinde elverişsizlik ilkesi temelinde değerlendirilmekte olup bu durum, onu özel bir nisbi boşanma sebebi olarak tanımlamaktadır. Böylece, akıl hastalığı, yalnızca bir boşanma nedeni olarak değil, aynı zamanda evliliğin gerektirdiği karşılıklı yükümlülüklerin yerine getirilmesinde de engeller oluşturabilen bir durum olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, evlilik ilişkisinin sağlıklı bir şekilde devam etmesini sağlayacak koşulların ihlal

¹⁰⁹ Köprülü/ Kaneti, s.150-151; Velidedeoğlu, s.213.

¹¹⁰ Abdullah Gök, **Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (MK.m.133)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995, s.15-16. <https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/TEZ/26461.pdf> (Erişim Tarihi: 10.02.2023)

¹¹¹ Akıntürk/ Ateş, s.245.

edildiği durumlarda, akıl hastalığı gibi özel sebeplerin boşanma gerekçesi olarak kabul edilmesine olanak tanınmaktadır. Böylece, Türk Medeni Kanunu, eşlerin haklarını koruma altına alırken, aynı zamanda evliliğin temel dinamiklerini de gözetmiş olmaktadır¹¹².

Çalışmamızın konusunu oluşturan akıl hastalığı sebebiyle boşanma, özel, nisbi ve kusura dayanmayan bir boşanma sebebi olarak TMK m. 165’de düzenlenmiştir¹¹³. Şöyle ki; TMK m.165: “Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir” .

TMK m.165 kapsamında, yalnızca akıl hastalığı boşanma sebebi olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle, diğer hastalıklar boşanma sebebi olarak değerlendirilmemektedir¹¹⁴.

Akıl hastalığı, tanımı ve niteliği açısından tıp biliminin uzmanlık alanına girmektedir¹¹⁵. Bu durum, hukuki bilgilerin ötesinde bir mesele olduğundan, akıl hastalığının tespit edilebilmesi için resmi bir sağlık kurulu raporunun alınması gerekmektedir¹¹⁶. TMK m. 165 de bu gerekliliği vurgulayarak, boşanma süreçlerinde resmi sağlık kurulu raporunun varlığını şart koşturmaktadır¹¹⁷. Bu aşamada sunulan resmi sağlık raporları oldukça önemlidir¹¹⁸. Aşağıda da yer vereceğimiz davanın şartları ve yargıtay kararlarında, mahkemelerin, tam teşekküllü, resmi sağlık kuruluşlarından alınmış resmi psikiyatrik raporları, tanık beyanları, hastane kayıtları ve hastalığın etkileri ile ilgili belgeler gibi deliller, kriter olarak değerlendirmeye alınmıştır. Bu raporlar ve belgeler, hakimlerin karar verme sürecinde kritik bir rol oynamaktadır¹¹⁹.

¹¹² Akıntürk/ Ateş, s.244; Velidedeoğlu, s.211-213.

¹¹³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.119; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.98; Velidedeoğlu, s.211.

¹¹⁴ Öztan, s.674; Velidedeoğlu, s.112.

¹¹⁵ Burcu Yağcıoğlu, “Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.29, S.2, 2021, s.935-936. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/62226/811457> (Erişim Tarihi: 20.03.2023)

¹¹⁶ Coşkun Çaldağ, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma”, **Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi**, C.5 S.1, 2021, s.182 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duamydad/issue/68517/1072391> (Erişim Tarihi: 17.02.2023); Köprülü/Kaneti, s. 165.

¹¹⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.118.

¹¹⁸ İkizler/ Tüzüner, s.146.

¹¹⁹ Yağcıoğlu, s.936.

3.2 YASAL DÜZENLEME

3.2.1 743 Sayılı Eski Medeni Kanun Düzenlemesi

Akıl hastalığına dayanarak boşanma davası açılması, 743 sayılı Eski Türk Medeni Kanunu'nun 133. maddesinde aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir¹²⁰;

“Karı kocadan biri üç seneden beri devam eden bir akıl hastalığına düşer olup ta bu hastalık müşterek hayatın devamını diğer taraf için çekilmez hale koymuş ve şifası kabil olmadığı dahi ehli hibre tarafından tasdik edilmiş bulunursa o taraf, her zaman boşanma davasında bulunabilir” .

İlgili Kanun'un 133. maddesi uyarınca, eşlerden birinin akıl hastalığına sahip olduğunun kanıtlanması ve bu durumun diğer eş için ortak yaşamı çekilmez hale getirmesi, boşanma sebebi olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda, akıl hastalığına dayalı boşanma talebinde bulunan eşin, hastalığın varlığını tıbbi bir raporla ispat etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, akıl sağlığı bozulmuş eşle yaşamın katlanılamaz hale geldiği de mahkemede gösterilmelidir¹²¹.

Eski Türk Medeni Kanunu, akıl hastalığını bir boşanma sebebi olarak düzenleyip kanunun 133. Maddesinde yer alan beş şartı zorunlu tutmuştur¹²².

Bunlar:

- a. Davalı eşin akıl hastalığına sahip olması
- b. Akıl hastalığı sebebiyle evlilik birliğinin katlanılamaz hale gelmesi
- c. Akıl hastalığının en az üç yıl sürmesi
- d. Akıl hastalığının tedavisinin imkansız olması
- e. Akıl hastalığının tedavisinin imkansız olduğunun bilirkişi raporuyla kanıtlanması

¹²⁰ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s. 97.

¹²¹ Köprülü/ Kaneti, s.165; Velidedeoğlu, s.212-213.

¹²² Çaldağ, s. 186; Köprülü/ Kaneti, s.165; Velidedeoğlu, s.212.

3.2.2 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Düzenlenmesi

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda, ilgili madde daha sade bir dile dönüştürülerek yeniden yazılmıştır¹²³.

TMK m. 165 ¹²⁴: “Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir” .

İleride de ayrıntılı olarak değineceğimiz gibi yeni düzenlemede, 3 senelik süre kaldırılmış olup, tedavinin imkansız olduğunun tespiti için bilirkişi raporu yerine resmi sağlık kurulu raporunun aranması gerektiği vurgulanmış olup, diğer koşullar ise aynen korunmuştur¹²⁵.

TMK m. 165 gereğince, eğer eşlerden biri akıl hastasıysa ve bu hastalık nedeniyle ortak yaşam diğer eş için katlanılamaz hale gelmişse, hastalığın tedavi edilemeyeceği resmi bir sağlık kurulu raporuyla doğrulandıktan sonra boşanma davası açılabilir. Ancak bu dava yalnızca akıl sağlığı yerinde olan eş tarafından başlatılabilir; başka bir deyişle, akıl hastası olan eş, TMK m. 165’e dayanarak boşanma davası açma hakkına sahip değildir¹²⁶. Ancak, ileride de belirteceğimiz tartışmalarda görüleceği gibi, hakkaniyet gerektirdiği durumlarda yasal temsilcinin, akıl hastası olan eş adına dava açabilmesi kabul görmektedir¹²⁷.

¹²³ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s. 98.

¹²⁴ TBMM, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Gerektirisi, Madde 165: “Yürürlükteki Kanunun 133 üncü maddesini karşılamaktadır. Madde sadeleştirmek suretiyle yeniden kaleme alınmıştır. Yürürlükteki Kanunda akıl hastalığı, en az üç yıldan beri devam etmesi ve bu durumun müşterek hayatın devamını diğer taraf için çekilmez hale getirmesi koşuluyla boşanma sebebi kabul edilmektedir. Hastalığın geçmesine olanak yoksa, sağlıklı olan eşi üç yıl gibi uzun bir süre dayanılmaz hayat şartları altında bırakmanın adil olmayacağı düşüncesiyle; akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi koşuluyla boşanma davası açılabileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca akıl hastalığı gibi önemli bir konuda herhangi bir bilirkişi raporu ile yetinilmeyip, resmi sağlık kurulu raporunun alınması esası benimsenmiştir” , <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.04.2025).

¹²⁵ Bkz. bu konuda geniş bilgi s.43 vd. (Belirli Bir Sürenin Geçmesinin Aranmaması)

¹²⁶ Yarg. 2. HD. T. 22.02.2018, E. 2016/11732, K. 2018/2366: “... akıl hastalığı hukuki sebebine dayalı boşanma davası, akıl hastası olmayan eş tarafından akıl hastası olan eşe karşı açılabilir. Davacı kadının vasisinin davacı kadının akıl hastalığına dayanarak boşanma talebinde bulunması hukuken mümkün değildir...” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.04.2023)

¹²⁷ Bkz. bu konuda geniş bilgi s.62 vd. (Davacı)

TMK m. 165 kapsamında boşanmanın hukuka uygun şekilde gerçekleşebilmesi için, ileride detayları ile açıklayacağımız üzere¹²⁸ dört şart bulunmaktadır¹²⁹.

Bunlar:

- a. Davalı eşin akıl hastalığına sahip olması
- b. Akıl hastalığı sebebiyle evlilik birliğinin katlanılamaz hale gelmesi
- c. Akıl hastalığının tedavisinin imkansız olması
- d. Akıl hastalığının tedavisinin imkansız olduğunun resmi sağlık kurulu raporuyla kanıtlanması

Türk Medeni Kanunu, akıl hastalığının boşanma nedeni sayılabilmesi için belirli bir süre boyunca devam etmesini şart koşmamaktadır¹³⁰. İlgili maddenin gerekçesinde, hastalığın iyileşme ihtimali bulunmadığı takdirde, bu sebeple boşanma talep etmek için üç yıl beklemenin adil olmayacağı belirtilmiştir¹³¹.

¹²⁸ Bkz. bu konuda geniş bilgi s.37 vd. (Davalı Eşin Akıl Hastası Olması)

¹²⁹ **Çaldağ**, s. 187.

¹³⁰ **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.109.

¹³¹ TMK Md.165 gerekçesi: “Hastalığın geçmesine olanak yoksa, sağlıklı olan eşi üç yıl gibi uzun bir süre dayanılmaz hayat şartları altında bırakmanın adil olmayacağı düşüncesiyle; akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hâle getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi koşuluyla boşanma davası açılabilceği hükme bağlanmıştır”.

4. AKIL HASTALIĞININ EVLİLİĞE ETKİSİ

4.1 GENEL OLARAK AKIL HASTALIĞININ ORTAYA ÇIKTIĞI ZAMANA GÖRE EVLİLİĞE ETKİSİ

TMK m. 125’de ayırt etme gücüne sahip olmayanların evlenemeyeceği yönünde bir düzenleme mevcuttur¹³². Aynı şekilde, kanunun 133. maddesi ise; “*akıl hastalarının, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemeyeceğini*” ifade eder. TMK m.133, "Evlenme Engelleri" başlığı altında yer almakta olup, Türk Hukuk sisteminde akıl hastalığı, evlenme engeli olarak kabul edilmektedir. Aşağıda detaylarına yer vereceğimiz üzere, ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olma durumunda ve evlenmeye engel teşkil edecek derecede akıl hastalığının bulunması durumunda yapılan evlilik sözleşmesi, mutlak butlan ile geçersiz sayılırken (TMK m.145/I.b.2-3), ayırt etme gücünün kaybı geçici bir durum ise, evlenmenin iptali, nisbi butlanla dava edilebilir¹³³ (TMK m.148).

TMK m. 133, akıl hastalığı gibi belirli sağlık sorunlarının evlenme engeli oluşturup oluşturmadığını sorgular¹³⁴. Akıl hastalığı, kişinin psikolojik durumunu ve dolayısıyla sosyal ilişkilerini ciddi biçimde etkileyebilir; bu durum, evlilik birliği içerisinde de karşı taraf için çeşitli zorluklara neden olabilir. Evlilik süreci içinde bu tür engellerin varlığı, ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi açısından büyük önem taşır¹³⁵. Dolayısıyla, akıl hastalığı durumunun, hem bireyin evlenme ehliyeti açısından hem de evlenme engeli olup olmadığı yönünden kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir¹³⁶. Bu iki açıdan yapılan inceleme, akıl hastalığının evlilik sözleşmesine olan etkilerini anlamak ve hukuki sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlamak açısından kritik bir rol oynamaktadır. TMK’nın "A. Ehliyetin koşulları / II. Ayırt etme gücü" başlıklı 125. Maddesi’ne göre, “*Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez*”. Kişinin ayırt etme gücünün yitirilmesinin çeşitli nedenleri olabilir ve akıl hastalığı da bu nedenlerden biridir. Bu hüküm uyarınca, akıl hastalığı sebebiyle ayırt etme gücünden yoksun olan bir bireyin evlenme ehliyetinin

¹³² TMK Md.125: “*Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez.*”

¹³³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.59; Hatemi, s.123; Öztan, s.128; Yağcıoğlu, s.740; Tekinay, s.123; Velidedeoğlu, s.52.

¹³⁴ Akıntürk/ Ateş, s.214.

¹³⁵ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.84.

¹³⁶ Hatemi, s.123; Yağcıoğlu, s.941.

olmadığı kabul edilir¹³⁷. Evlilik yaşını sağlamış olsa bile, ayırt etme gücünü kaybetmiş bir kişi evlenme açısından tam ehliyetsiz kabul edilecektir. Ayırt etme gücü olmayan biri evlenmişse, bu evliliğin mutlak butlan ile geçersiz olduğu kabul edilmelidir. Kanuna göre ayırt etme gücünün geçici veya sürekli kaybına bağlı olarak farklı sonuçlar doğmaktadır¹³⁸. Ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olma durumu evliliğin, mutlak butlanla geçersiz kılınmasına (TMK m.145/I.b.2)¹³⁹, geçici bir durum ise nisbi butlanla geçersizliğine neden olur (TMK m.148)¹⁴⁰.

Kanun koyucunun akıl hastalığını evlenme engeli olarak değerlendirmesinin sebepleri arasında, akıl hastası olan kişinin eşine, ailesine, kuracağı birlik ilişkisine zarar verebilme ihtimali ile neslin devamında akıl hastalığının genetik yolla gelecek nesillere aktarılması riski bulunmaktadır¹⁴¹. Doktrindeki bir görüşe göre, çocuk sahibi olmak evlilikten beklenen bir durumdur; bu nedenle akıl hastası bir kişinin çocuğunda hastalığın kalıtsal olarak aktarılma ihtimalinin varlığı, bu kişilerin çocuk sahibi olmasının engellenmeye çalışılmasının nedenlerinden biridir¹⁴². Bu olgu da akıl hastalığının evlenme engeli olarak değerlendirilmesinde önemli bir unsurdur¹⁴³.

¹³⁷ Akıntürk/ Ateş, s.281.

¹³⁸ Akıntürk/ Ateş, s.281; Yağcıoğlu, s.941.

¹³⁹ Yarg.2. HD, E. 2003/10725, K. 2003/11831, T. 22.09.2003: "... Medeni Kanunun 145/2. maddesi; evlenme sırasında eşlerden birinin sürekli bir sebeple ayırt etme gücünün yoksun bulunması, 3. bendi de eşlerden birinin evlenmeye engel olacak derecede akıl hastası olması halinde evlenmenin mutlak butlanla batıl olacağını hükme bağlamıştır. Kısıtlı ile davalı 26.10.1994't(e) evlenmişlerdir. Mahkemece, vesayet, daha önceki boşanma ayrıca ceza mahkemesindeki dosya istenilip, davacının evlenme sırasında ayırt etme gücüne sahip bulunup bulunmadığı, yine bu tarihte evlenmeye engel akıl hastası olup olmadığına dair adli tıptan ek rapor alınıp sonucu uyarınca karar verilmesi gerekir..." <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 24.07.2023)

¹⁴⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 86-87; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s. 107; Köprülü/ Kaneti, s.98-99; Velidedeoğlu, s. 286-288.

¹⁴¹ Köprülü/ Kaneti, s.69; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.104; Velidedeoğlu, s.65.

¹⁴² Yağcıoğlu, s.972.

¹⁴³ Köprülü/ Kaneti, s.69; Öztan, s.129.

4.2 EVLİLİK ÖNCESİ AKIL HASTALIĞININ EVLİLİĞİN GEÇERLİLİĞİNE ETKİSİ

Eşlerden biri, evlenme öncesinde sürekli şekilde ayırt etme gücünü kaybetmişse, bu durum TMK m.145/ I.b.2 gereği mutlak butlan sebebi olarak değerlendirilir¹⁴⁴. Aynı zamanda bu durum, TMK m.125 gereğince kesin bir evlenme engelidir¹⁴⁵.

Ayırt etme gücünü sürekli olarak ortadan kaldıran sebebin niteliği önem arz etmez; bu durum bir akıl hastalığından kaynaklanabileceği gibi, zihinsel yetersizlik, akıl zayıflığı veya başka herhangi bir nedenden de ileri gelebilir¹⁴⁶.

Şizofreni, paranoid bozukluklar gibi psikoz türleri, orta veya ileri düzeyde zeka gerilikleri, demans sendromları, alkol ve madde bağımlılığı, bilinç kaybına yol açan epilepsi krizleri veya öncesi-sonrası ortaya çıkan konfüzyon dönemleri, manik depresif bozukluk (PMD) ya da duyu durum bozukluklarının eksitasyon veya depresyon evreleri gibi rahatsızlıklar, ayırt etme gücünü ortadan kaldıran durumlar olarak kabul edilmekle birlikte fiil ehliyetini sınırlandırmaktadır¹⁴⁷. Bu rahatsızlıkların 1-2 aylık veya daha kısa süreli olup ayırt etme gücünü ortadan kaldırdığı dönemlerde yapılan evlilikler geçersiz sayılabilir¹⁴⁸. Kısaca, ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk mutlak butlan, geçici yoksunluk ise TMK m.148 uyarınca nisbi butlan sebebidir¹⁴⁹.

TMK m. 133 kapsamında, akıl hastaları, ancak hastalıklarının evlenmeye engel teşkil etmediğini gösteren bir resmi sağlık kurulu raporuna sahip olmaları halinde evlenebilirler. Buna karşın, TMK'nın 145/I.b.3 maddesi gereğince, böyle bir rapor bulunmaksızın, evlenmeye engel teşkil edecek akıl hastalığına sahip bir kişinin gerçekleştirdiği evlilik mutlak butlan ile sakat olup, iptal edilebilecektir. Aynı hüküm, gerçeğe aykırı düzenlenmiş bir sağlık kurulu raporu ile evlilik akdinin kurulması durumunda da geçerlidir¹⁵⁰. Bu tür durumlarda, dava esnasında, akıl hastası olduğu iddia edilen davalının tıbbi belgeleri ve dava

¹⁴⁴ **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.105.

¹⁴⁵ TMK Md.125: “*Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemez*” . **Köprülü/Kaneti**, s.98; **Velidedeoğlu**, s.52.

¹⁴⁶ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.86; **Zevkliler/ Cumaloğlu/ Acabey**, s.245-246.

¹⁴⁷ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.86; **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.171.

¹⁴⁸ **Yağcıoğlu**, s.944.

¹⁴⁹ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.87-88; **Gök**, s.27; **Kılıçoğlu**, s.64; **Köprülü/Kaneti**, s.99-100; **Velidedeoğlu**, s.52; **Tekinay**, s.123-124; Muhammet Hasan Türkel, **Türk Aile Hukukunda Akıl Hastalığı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2022, s.77.

¹⁵⁰ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.87; **Kılıçoğlu**, s.65; **Tekinay**, s.123-124.

dosyasının incelenmesi, sonuca netlik kazandırmak ve gerçekliğe ulaşmak için önem taşımaktadır¹⁵¹.

Aile hukukunda evlenmenin mutlak butlanı, geçmişe etkili olmayıp yalnızca ileriye yönelik sonuçlar doğurur ve ancak mahkeme kararı ile hüküm ifade eder. TMK m. 156 gereği, butlan kararı verilinceye dek söz konusu evlilik, hukuken geçerli bir evliliğin sonuçlarını doğurmaya devam eder¹⁵².

Evlilik öncesinde mevcut olan akıl hastalığının, evlilik sırasında ortaya çıkardığı ya da çıkarma ihtimali olduğu olumsuz etkiler, mutlak butlan olarak değerlendirilebileceği gibi boşanma sebebi olarak da öne sürülebilir¹⁵³. Türk Medeni Kanunu, eşlerden birinin ciddi bir akıl hastalığına evlilik öncesinde ya da sonrasında sahip olması durumunda, bu hastalığın evlilik birliğini temelden sarsması veya bir tarafın fizyolojik ve psikolojik olarak sağlığını tehlikeye atması hallerinde mutlak butlan veya boşanma gerekçesi olarak öne sürülmesine olanak tanır¹⁵⁴.

Boşanma ve mutlak butlan davalarında, akıl hastalığının zamanı, şiddeti, tedavi edilme ihtimalinin olup olmaması ve evlilik birliğine olumsuz etkisi detaylı olarak araştırmalar yapılmakla birlikte incelenmektedir. Akıl hastalığının evlenmeye engel teşkil ettiği ve kişinin ayırt etme gücünü ortadan kaldırdığı durumlarda, evlilik her nasılsa gerçekleştirilmiş olsa dahi, boşanma talebi bulunsu bile mahkemece boşanma kararı yerine resen mutlak butlan kararı verilmelidir. Zira mutlak butlan, kamu düzenine ilişkin bir hukuki müessesedir. Dolayısıyla, mutlak butlan koşullarının mevcut olduğu hallerde, bu hüküm boşanma kararına kıyasla öncelikli olarak uygulanmalıdır¹⁵⁵.

¹⁵¹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.84-85; Gök, s.32-33; Velidedeoğlu, s.52; Türkel, s.74.

¹⁵² Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.82; İkizler/Tüzüner, s.102; Köprülü/Kaneti, s.97.

¹⁵³ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.105.

¹⁵⁴ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.105; Gök, s.24-25.

¹⁵⁵ “Türk Medeni Kanunu’nun 145/3. maddesinde, “Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması” evliliğin mutlak butlan nedeni ile iptali sebebi olarak düzenlenmiştir. Dosyadaki vesayet kararının incelenmesinden davalı kadının Türk Medeni Kanunu’nun 405/1. maddesindeki “Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı” nedenine bağlı olarak kısıtlandığı anlaşılmıştır. Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 01/12/2016 tarihli sağlık kurulu raporunda davalı kadının “Hafif derecede mental retardasyon, organik olmayan psikoz” rahatsızlığının olduğu ve rahatsızlığın evlilik tarihinde mevcut olduğu belirtilmiştir. Bu itibarla, davacı erkeğin davasının kabulü ile evliliğin mutlak butlan nedeni ile iptaline hükmedilecek yerde, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş ve kararın bozulmasını gerektirmiştir” . Yarg.2.HD, E.2019/4181, K. 2019/11916, T. 03.12.2019. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.05.2023) ; HGK ,2017/2672 E., 2018/1717 K. 15.11.2018 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 28.08.2023)

Ancak, evlilik öncesinde var olan akıl hastalığı geçici, diğer bir ifade ile, zaman zaman ayırt etme gücünü ortadan kaldıran şizofreni, epilepsi, bipolar bozukluk vs. gibi bir akıl hastalığı ise, akıl hastalığı sebebiyle doğrudan bir boşanma davası açılmasındansa, bunun yerine evliliğin butlanı davası açılması gerekmektedir¹⁵⁶. Bunun sebebi, aşağıda detaylı açıklanacağı üzere, ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, TMK m.148 gereği, nisbi butlan sebeplerindendir¹⁵⁷.

Ayırt etme gücünün sonradan kazanılması veya akıl hastalığının iyileşmesi durumlarında da mutlak butlan davası açılarak evliliğin iptali mümkündür. Ancak, TMK m. 147/2 kapsamında, bu davayı açma hakkı kişi bakımından sınırlandırılmıştır¹⁵⁸. Buna göre, *“mutlak butlan davasını yalnız ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eş açabilir”*.

Evlilik öncesi faktörler ele alındığında, akıl hastalığının nişanlanmaya etkisi de değerlendirilmelidir. Nişanlanma, evlilik birliğine hazırlık niteliğinde olup esas amacı evliliğin gerçekleşmesidir. Bu bağlamda, taraflardan birinin evlenmesine hukuki engel teşkil eden akıl hastalığı mevcutsa, nişanlanma kurumu da hukuken geçerlilik kazanamayacaktır. Dolayısıyla, evlenme ehliyetini doğrudan etkileyen durumlar, nişanlanma akdinin kurulmasına da hukuki bir engel teşkil etmektedir¹⁵⁹. Ayırt etme gücünden geçici olarak yoksun olan bireylerin bu süreçte gerçekleştirdikleri nişanlanma, hukuki açıdan geçerliliği tartışmalı bir işlem olup, nişanlanan kişi açısından nişanın sona erdirilmesi için haklı bir sebep teşkil eder. Bu durum, nişanın tek taraflı olarak sonlandırmayı meşru kılan bir gerekçe olarak değerlendirilebilir¹⁶⁰.

4.3 RESMİ NİKAH AKDİ ESNASINDA AKIL HASTALIĞININ EVLİLİĞİN GEÇERLİLİĞİNE ETKİSİ

Evlilik, resmi nikah akdi ile, eşlerin karşılıklı ve uyumlu irade beyanlarıyla kurulan hukuki bir işlemdir. Bu kapsamda, evlenme iradesini yansıtan beyanın, bireyin gerçek iradesine

¹⁵⁶ Yağcıoğlu, s.944.

¹⁵⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.87; Köprülü/ Kaneti, s.100; Öztan, s.578; Velidedeoğlu, s.288; bkz. bu konuda geniş bilgi, s.30 vd. (Resmi Nikah Akdi Esnasında Akıl Hastalığının Evlilik Birliğine Etkisi)

¹⁵⁸ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.87; Erdem/ Makaracı Başak, s.82-83; Kılıçoğlu, s.64-65; Velidedeoğlu, s. 287.

¹⁵⁹ Akipek Öcal/Özdemir, s.42-43; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.18-19; İkizler/Tüzüner, s. 42-43; Kılıçoğlu, s.12-14; Köprülü/Kaneti, s.50; Velidedeoğlu, s.24.

¹⁶⁰ Velidedeoğlu, s.24.

uygun olması gerekmektedir. İrade ile beyan arasında bir uyumsuzluk bulunduğunda, bu durum irade sakatlığı olarak nitelendirilir. Hukuki işlemlerde irade ile beyan arasındaki uyumsuzluk, işlemin geçersizliği veya iptali sebebi sayıldığı gibi, evlenme beyanının da iradeyle örtüşmesi zorunludur. Dolayısıyla, irade sakatlığına yol açan hallerin varlığı, evlilik akdinin geçerliliğini etkileyebilir¹⁶¹.

Evlilik sözleşmesi kurulurken, akıl hastalığının etkisi iki ana açıdan ele alınabilir. İlk olarak, TMK m.125 doğrultusunda, evlenme ehliyeti koşulları açısından kişinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı değerlendirilir. İkinci olarak, TMK m. 133 uyarınca, bireylerin evlenmesine engel teşkil eden akıl hastalığı durumları incelenmektedir¹⁶².

Yukarıda da belirttiğimiz gibi¹⁶³, evlenme esnasında, bireyde sürekli bir akıl hastalığının bulunması, hukuken mutlak butlan sebebi teşkil etmektedir. Ancak, nikah akdi esnasında geçici bir akıl hastalığının mevcut olması halinde, bu durum TMK m. 148 gereği nisbi butlan sebebi olarak değerlendirilir¹⁶⁴.

TMK'nın "B. Evlenme engelleri / III. Akıl hastalığı" başlıklı 133. Maddesi uyarınca, akıl hastası bir kişinin evlenebilmesi için, evlenmesinin tıbbi olarak sakıncalı olmadığına dair resmi bir sağlık kurulu raporunun varlığı gerekir¹⁶⁵.

Burada, ayırt etme gücünü kaybettirmeyen ancak evlilik için tıbbi bir engel teşkil eden bir akıl hastalığının varlığına işaret edilmektedir. Eğer bir kişinin akıl hastalığı, ayırt etme gücünü tamamen kaybetmesine neden olmuşsa, bu durumda kişinin evlenme ehliyetinin bulunmadığı kabul edilir. Ancak, ayırt etme gücünü kaybettirmeyen fakat evlilik için tıbbi bir engel teşkil eden bir akıl hastalığı mevcutsa, bu kişi evlenme açısından bir engelle karşılaşacaktır¹⁶⁶. Sonuç itibarıyla, evlenme ehliyeti eksikliği ya da evlenme engelinin varlığı durumunda, evlilik mutlak butlanla geçersiz olacaktır¹⁶⁷. Çünkü, ayırt etme gücünün sürekli biçimde bulunmaması TMK'nın 145. maddesinin birinci fıkrasının ikinci bendinde,

¹⁶¹ Kılıçoğlu, s.68-69; Köprülü/Kaneti, s.67; Tekinay, 134; Velidedeoğlu, s.281.

¹⁶² Yağcıoğlu, s.939.

¹⁶³ Bkz. bu konuda geniş bilgi s.26 vd. (Genel Olarak Akıl Hastalığının Ortaya Çıktığı Zamana Göre Evliliğe Etkisi)

¹⁶⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 86-87; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s. 107; Köprülü/ Kaneti, s.98-99; Velidedeoğlu, s. 286-288.

¹⁶⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 87; Kılıçoğlu, s.47; Yağcıoğlu, s.940.

¹⁶⁶ Dural/ Öğüz/ Gümüş, s.59-60.

¹⁶⁷ Akkaya, s.62; Köprülü/ Kaneti, s.98; Velidedeoğlu, s.286-288.

evlenmeyi engelleyecek derecede akıl hastalığının varlığı ise aynı hükmün üçüncü bendinde mutlak butlan nedeni olarak sıralanmıştır¹⁶⁸.

Ayrıca, resmi nikah akdi esnasında, TMK m. 148 kapsamında akıl hastalığının bir etkisi olup olmadığı da değerlendirilmelidir.¹⁶⁹ Örneğin, epilepsi gibi geçici ayırt etme gücü kaybına sebep olan rahatsızlıklar evlenme engeli teşkil etmeyebilir¹⁷⁰. Nitekim, evlenme sırasında epilepsi krizi geçiren birinin geçici olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi ve irade beyanında bulunamaması durumunda, karşılıklı irade açıklamasının eksikliğinden dolayı, zaten yok hükmünde bir evlilikten söz edilir¹⁷¹. Ancak, buna karşılık, geçirdiği krize rağmen irade beyanında bulunmuş olması halinde, aşırı sarhoşluk hali gibi nedenlerde olduğu gibi, nikah esnasında, ayırt etme gücünü geçici olarak kaybedip yine de nikaha katılıp iradesini belirtmiş ise, kişinin TMK m.148'e göre nisbi butlan ile evliliğin iptalini talep etmesi de mümkün olacaktır¹⁷². Açıklamayı güçlendirmek adına yeniden ifade etmek gerekirse, TMK m. 148 uyarınca, bir kişinin evlenme töreni esnasında, örneğin alkol veya uyuşturucu maddenin etkisi ya da hipnoz nedeniyle geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda, resmi nikah akdi esnasında, beyanda bulunarak gerçekleştirilen evlilik nisbi butlanla sakatlanmış sayılır¹⁷³. Ayırt etme gücünün kaybı geçici bir nedene dayandığından ötürü, kişi bu nedenin ortadan kalkmasıyla birlikte ayırt etme gücünü yeniden kazanmaktadır. Bu doğrultuda, söz konusu nedenin sona erdiği tarihten itibaren, TMK m. 152'de düzenlenen altı aylık hak düşürücü süre içerisinde evliliğin iptali talep edilebilir. Ancak, bu süre içinde iptal davası açılmadığı takdirde, evliliğin iptali hukuken mümkün olmayacaktır¹⁷⁴.

Ayrıca, akıl hastalığının evlilik sırasında irade sakatlığı yaratma açısından da etkileri olabilir. Bu etki doğrudan değil, dolaylıdır; kanun koyucu akıl hastalığına ilişkin açık ve mutlak bir düzenleme getirmemiştir. TMK m.149 uyarınca, eşlerden birinin, diğerinin birlikte yaşamayı çekilmez hale getirecek nitelikte bir yanılğı durumunda bulunması nisbi butlan

¹⁶⁸ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.86-88; Erdem/ Makaracı Başak, s.88; Gençcan, Boşanma Hukuku, s. 578; Türkel, s.74.

¹⁶⁹ Öztan, s.596.

¹⁷⁰ "... Nitekim sara (epilepsi) veya melankoli gibi bazı hastalıklar akıl hastalığı sayıldığı halde, bunlardan birine yakalanmış olanlar, ayırt etme gücünden hiçbir zaman sürekli olarak yoksun değildirler...", Yarg. HGK, T. 13.5.2015, E. 2-167, K. 1328. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.08.2023)

¹⁷¹ Akıntürk/ Ateş, s. 214; Velidedeoğlu, s.281.

¹⁷² Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.87.

¹⁷³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.87-88; Kılıçoğlu, s.68; Köprülü/Kaneti, s.100; Tekinay, s.133; Velidedeoğlu, s.288; Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey, s.248.

¹⁷⁴ Kılıçoğlu, s.68.

sebebi olarak düzenlenmiştir¹⁷⁵. Bu kapsamda, bir eşin birlikte yaşamayı çekilmez hale getirecek derecede akıl hastalığının bulunması ve bu durumun hakim tarafından onaylanması halinde, diğer eş, bu durumu evlilik sırasında bilmiyorsa nisbi butlan sebebi ortaya çıkabilir¹⁷⁶. Aynı şekilde, TMK'nın 150. Maddesine göre evlenecek taraflardan birinin, diğer taraf ve altsoyu için ciddi bir sağlık tehlikesi oluşturan bir hastalığı varsa ve bu durum diğer eşten gizlenmişse, bu durum aldatmaya dayalı nisbi butlan sebebi olarak kabul edilir. Bu doğrultuda, kişinin akıl hastalığı, diğer eş ve altsoyu için ciddi bir tehdit oluşturunca, aldatmaya dayalı nisbi butlan sebebi de mevcut olabilir¹⁷⁷. Bu durumda, diğer eş, hakların yarışması ilkesine göre istediği sebebe dayanarak evliliğin butlanını talep edebilir¹⁷⁸.

Örneğin, Yargıtay bir kararında, davacı/karşı davalı kadının evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle açtığı bir boşanma davasında, davalı/karşı davacı erkek, davacı/karşı davalı kadının evlenme sırasında akıl hastası olduğunu ve sağlık sebeplerinden ötürü çocuk sahibi olamayacağını gizlediğini iddia ederek evlenmenin mutlak butlan ile iptalini, olmazsa evlenmenin nisbi butlan sebebiyle iptalini, olmazsa TMK m.166/1 e dayalı evlilik birliğinin temelden sarsılması sebebiyle boşanmayı talep ederek karşı dava açmışsa da mahkemece davalı/karşı davacı erkeğin mutlak butlan ve nisbi butlan ile iptal taleplerinin hiç araştırması yapılmadan her iki boşanma talebinin de kabulüne, diğer taleplerin reddine dair karar verilmiştir. Yargılamanın yenilenmesi talebi üzerine, davacı/karşı davalı kadının evlilik birliği kurulma esnasında akıl hastası olup olmadığına dair Adli Tıp Kurumundan rapor alınarak tespit edilmesi ve neticesinde mutlak butlan sebebi mevcutsa mutlak butlana karar verilmesi, davalı/karşı davacı erkeğin mutlak ve nisbi butlanla iptali talebi gözetilerek karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir¹⁷⁹.

¹⁷⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s.88; Kılıçoğlu, s.99; Velidedeoğlu, s.288.

¹⁷⁶ Gök, s.33; Köprülü/ Kaneti, s.100.

¹⁷⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s.89-90; Köprülü/ Kaneti, s.101; Velidedeoğlu, s.288; Türkel, s.80.

¹⁷⁸ HGK ,2017/2672 E., 2018/1717 K. 15.11.2018 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 28.08.2023)

¹⁷⁹ “Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen, yukarıda tarihi ve numarası gösterilen hüküm davacı-karşı davalı kadın tarafından davalı-karşı davacı erkeğin kabul edilen boşanma davası, kusur belirlemesi ile tazminatlar ve nafakaların miktarı yönünden; davalı-karşı davacı erkek tarafından ise evlenmenin mutlak butlan ile olmazsa nisbi butlan sebebiyle iptali isteklerinin reddi, davacı-karşı davalı kadının kabul edilen boşanma davası, kusur belirlemesi, tazminatlar ve nafakalar yönünden temyiz edilerek; temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapılması istenilmekle; duruşma için belirlenen 01.10.2018 günü duruşmalı temyiz eden davacı-karşı davalı vasisi ... vekili Av. ..ile karşı taraf temyiz eden davalı-karşı davacı ... ile vekili Av. ... geldiler. Gelenlerin konuşması dinlendikten sonra işin incelenerek karara

Kanaatimizce, Yargıtay'ın bozma kararı isabetli olmuştur. Zira mutlak veya nisbi butlan şartlarının bulunduğu bir dava dosyasında boşanma kararı verilmesi hukuken uygun değildir. Somut olayda, TMK m. 150. uyarınca aldatmaya dayalı nisbi butlan koşulları gerçekleşmiştir. Nitekim davalı/karşı davacıya veya onun altsoyuna yönelik ciddi sağlık riski teşkil eden bir hastalık kendisinden saklanmıştır. Bu husus göz önüne alındığında, evliliğin nisbi butlan sebebiyle iptaline karar verilmesi gerekmektedir.

Akıl hastası eşin iyileşmesi ve ayırt etme gücüne sahip olmayan bireyin sonradan ayırt etme gücünü kazanması durumunda, mutlak butlan, nisbi butlana dönüşür¹⁸⁰. Sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olan eş, örneğin bir tedavi süreci sonucunda ayırt etme gücünü kazandığında, ya da akıl hastası olan bir eş, tedavi sonucu iyileşmişse, Türk Medeni Kanunu'nun 147/2. maddesi uyarınca, dava açma hakkı, TMK m.152'de öngörülen süreler doğrultusunda, yalnızca ayırt etme gücünü sonradan kazanan eşe ya da iyileşen akıl hastası eşe tanınmaktadır. Aksi halde, evliliğin iptali söz konusu olmaz¹⁸¹.

4.4 EVLENDİKTEN SONRA AKIL HASTALIĞININ EVLİLİK BİRLİĞİNE ETKİSİ

Burada, artık, evliliğin butlanı davası değil, sebepleri ve koşullarına göre akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilir¹⁸².

Akıl hastalığı sebebiyle boşanma yoluyla evliliğin sona erdirilmesi için akıl hastalığının, evlilik birliğinin kurulmasından sonra gelişmiş olması aranmaktadır¹⁸³.

bağlanması için duruşmadan sonraya bırakılması uygun görüldü. Bugün dosyadaki bütün kağıtlar okunup gereği görüşülüp düşünüldü:

Davacı-karşı davalı kadın, Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin sarsılması hukuksal sebebine dayalı boşanma davası açmış, davalı- davacı erkek ise birleşen davasında, davacı-karşı davalı kadının evlenme sırasında akıl hastası olduğunu, evlenmeden önce hipofiz bezinin alındığını ve çocuk sahibi olamayacağını kendisinden gizlediğini iddia ederek evlenmenin mutlak butlan sebebiyle iptaline, olmazsa evlenmenin nisbi butlan sebebiyle iptaline, olmazsa tarafların Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin sarsılması hukuksal sebebine dayalı olarak boşanmalarına karar verilmesini talep ve dava etmiş, mahkemece; davalı-karşı davacı erkeğin evlenmenin mutlak butlan sebebiyle iptaline, olmazsa evlenmenin nisbi butlan sebebiyle iptaline ilişkin talepleri konusunda her hangi bir araştırma yapılmaksızın, her iki boşanma davasının da kabulü ile tarafların boşanmalarına, davalı-karşı davacı erkeğin boşanma isteği dışında kalan diğer taleplerinin ise reddine karar verilmiştir.”

Yarg. 2. HD 2017/1023 E., 2018/10252 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 17.11.2023)

¹⁸⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s.86-87; Gençcan, Boşanma Hukuku ,s.579.

¹⁸¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s.86; Kılıçoğlu, s.68; Köprülü/Kaneti, s.98; Velidedeoğlu, s.287.

¹⁸² Akipek Öcal/ Özdemir, s.138; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.108; Tekinay, s.228.

¹⁸³ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.108; Velidedeoğlu, s.212.

Aşağıda detayları ile açıklayacağımız üzere¹⁸⁴, eşlerden biri sonradan, akıl hastalığına yakalanır ve bu durum diğer eşin ortak yaşamı sürdüremeyeceği bir hale gelirse, hastalığın iyileşme ihtimalinin bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla belgelenmelidir; bu durumda, eş, boşanma davası açabilir¹⁸⁵.

¹⁸⁴ Bkz. bu konuda geniş bilgi s.36 vd. (Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanmanın Koşulları)

¹⁸⁵ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s.119; **Köprülü/Kaneti**, s.165; **Yağcıoğlu**, s.970.

5. AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMANIN KOŞULLARI

Akıl hastalığı, TMK m. 133. uyarınca, evlenmeye engel teşkil eden durumlar arasında yer almaktadır. Söz konusu madde, evlenmenin ancak resmi sağlık kurulu raporu ile tıbbi bir sakınca bulunmadığının tespit edilmesi halinde mümkün olabileceğini düzenlemektedir. Buna karşın, tıbbi sakınca mevcut olmasına rağmen evlilik gerçekleşmişse, bu evlilik TMK m. 145/3 uyarınca, mutlak butlan ile geçersiz sayılacak ve mahkeme tarafından iptaline karar verilebilecektir. Bu düzenlemeler, evlilik öncesinde mevcut olan akıl hastalığı durumlarına ilişkin öngörülmüştür. TMK m. 165 ise evlilik birliği kurulduktan sonra ortaya çıkan akıl hastalığını ele almaktadır. İlgili madde, evlilikten sonra ortaya çıkan akıl hastalığını boşanma sebebi olarak kabul etmektedir¹⁸⁶. Bu noktada ayrıca vurgulanmalıdır ki, evlilik birliğinin kurulması sırasında eşinin evlenmeye engel teşkil edecek derecede akıl hastası olduğunu bilen veya bu durumu sonradan öğrenmesine rağmen butlan davası açmayan eş, TMK m. 165 uyarınca boşanma davası açma hakkına sahiptir¹⁸⁷.

Akıl hastalığı nedeniyle boşanma kararı alınması, çeşitli açılardan ciddi sonuçlar doğurabileceği için, yasal düzenlemelerle ağır şartlar getirilmiştir.

4721 Sayılı TMK m. 165'teki düzenleme; *“Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir”* şeklindedir.

Hükümden anlaşılabileceği üzere, akıl hastalığı, özel, nisbi ve doğal olarak kusura dayanmayan bir boşanma sebebidir¹⁸⁸. Bu hükümden çıkarılabilecek anlam, boşanma davasının açılabilmesi için bazı özel şartların sağlanmasını gerektirmektedir. Aşağıda detaylarına yer vereceğimiz üzere, ilk olarak, eşlerden birinin akıl hastası olması gerekir. Bu durumda, söz konusu akıl hastalığının evlilik birliğine ve ortak yaşama olumsuz etkileri değerlendirilmelidir. Eşlerden birinin akıl hastalığı nedeniyle ortak yaşamın diğer eş için katlanılamaz, zorlayıcı veya çekilmez bir hale gelmiş olması şarttır. Akıl hastalığının evlilik birliğine olan etkisinin bu düzeyde ağır olması, diğer eşin bu birlikteliği sürdürmesini

¹⁸⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s.87; İkizler/Tüzüner, s.145; Kılıçoğlu, s.105; Köprülü/Kaneti, s.165; Velidedeoğlu, s.286.

¹⁸⁷ İkizler/Tüzüner, s.145; Kılıçoğlu, s.105-106; Feyzioğlu, s.296; Tekinay, s.231; Velidedeoğlu, s.212.

¹⁸⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s.119; Feyzioğlu, s.295; Velidedeoğlu, s.211.

neredeyse imkansız hale getirmelidir. Buna ek olarak, akıl hastalığının geçici olmaması, yani tedaviye yanıt vermemesi veya iyileşme ihtimalinin olmaması da önem taşır¹⁸⁹. Akıl hastalığının sürekli nitelikte olduğunun ve tedavi ile giderilemeyeceğinin tespiti, yalnızca bir sağlık kurumu tarafından sağlanmış resmi bir rapor ile mümkün olabilir¹⁹⁰. Bu sebeple, resmi bir sağlık kurulu raporunda akıl hastalığının kalıcılığı ve tedavi edilemez¹⁹¹ olduğu açıkça belirtilmelidir¹⁹². Bu rapor olmadan, akıl hastalığı gerekçesiyle boşanma davası açılması hukuken geçerli sayılmayacaktır. Özetle, boşanma davasının bu sebeple açılabilmesi için üç temel unsur aranmaktadır: Eşin akıl hastası olması, bu hastalık nedeniyle ortak hayatın çekilmez hale gelmesi ve hastalığın resmi raporla iyileşmez olduğunun kanıtlanmasıdır¹⁹³.

TMK m. 165 çerçevesinde hak düşürücü bir süre öngörülmemiştir. Ancak, bu duruma istisna olarak eşin iyileşmesi hali kabul edilmektedir¹⁹⁴.

Aşağıda akıl hastalığı sebebi ile boşanma davası açılabilmesi için gerekli koşulları ayrı ayrı ele alacağız.

5.1 DAVALI EŞİN AKIL HASTASI OLMASI

5.1.1 Genel Olarak

Akıl hastalığı, bireyin düşüncelerini, duygularını, davranışlarını veya günlük yaşamını etkileyen zihinsel sağlık bozuklukları için kullanılan genel bir terimdir. Bu hastalıklar, kişinin duygu durumunu, algılarını, muhakeme yetisini ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Akıl hastalıkları genetik, biyolojik, psikolojik ve çevresel faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkabilir¹⁹⁵.

Akıl hastalığının niteliğinin ve derecesinin belirlenmesi, tıp biliminin uzmanlık alanına girmektedir.

¹⁸⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s.119; İkizler/Tüzüner, s.145; Kılıçoğlu, s.91; Köprülü/Kaneti, s.166; Feyzioğlu, s.295; Velidedeoğlu, s.212; Yağcıoğlu, s.971.

¹⁹⁰ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.576.

¹⁹¹ Yarg.2HD, 2023/5968 E., 2024/4469 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.09.2023)

¹⁹² İkizler/ Tüzüner, s.145.

¹⁹³ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.103.

¹⁹⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s.119; İkizler/Tüzüner, s.146.

¹⁹⁵ Köprülü/ Kaneti, s.165.

“Tıp bilimi, akıl hastalıklarını a) Sinir sistemindeki organik hastalıklara bağlı psikozlar (epidemik ansefalit, kore hastalığı, hungington köresi, multipl skleroz, Parkinson hastalığı, menenjit, polinevritli psikozlar, kuduz) b) Genel organik nedenlere bağlı psikozlar (tifo, sıtma, pnömoni nöbetleri, frengi nöbeti, beyin frengisi, genel paralizi, alkol-morfin-heroin-kokain-afyon-karbonoksit nöbetleri, endokrin sistem bozuklukları, avitaminöz, kan hastalıkları, c) Şizofreni (katatoni, paranoid, haburfresi ve basit şekli) d) Paranoia, parafrenia, e) Mani (siklofreni, melankoli) , f) Sara (epilepsi), g) Yaşlılık psikozları basit presenil demans, arterioskleroza bağlı psikozlar, dönüm yaşı (menapoz) psikozları, h) Amensia, ı) Oligofreni (idyot, embesil, debil) i) Psikopati, j) Psikonevrozlar (histeri, nevrasteni, psikasteni) biçiminde sınıflandırmaktadır”¹⁹⁶.

Tıp biliminin akıl hastalığı olarak sınıflandırdığı her rahatsızlığın, Türk Medeni Kanunu kapsamında mutlaka akıl hastalığı olarak değerlendirilmesi doğru değildir. Hukuki açıdan esas önemli olan, tıbben akıl hastası kabul edilen bir bireyin, belirli bir hukuki işlemi gerçekleştirdiği anda bilinç ve iradeye sahip olup olmadığıdır. Zira her akıl hastalığı, bireyin ayırt etme gücünü tamamen ortadan kaldırma özelliğine sahip değildir. Bu nedenle, hukuki değerlendirmelerde hastalığın tıp bilimi tarafından akıl hastalığı olarak nitelendirilip nitelendirilmediği hususu yalnızca TMK m. 165 bağlamında aranan "hastalığın geçmesine olanak bulunmaması" kriteri açısından ele alınmalıdır. Bununla birlikte, söz konusu hastalığın bireyin ayırt etme gücünü sürekli olarak mı yoksa geçici bir süreyle mi ortadan kaldırdığı ve eğer geçici ise hangi zaman diliminde bu etkiyi gösterdiği dikkate alınmalıdır. Hakim, TMK 165 uyarınca gerekli olan resmi sağlık kurulu raporunu inceleyerek, aradığı koşulların mevcut olup olmadığını değerlendirecektir¹⁹⁷.

TMK m. 165’de düzenlenen boşanma sebebi olarak akıl hastalığı, evlilik sürecinde eşlerden birinin belirli bir akıl hastalığına yakalanmış olması durumunda gündeme gelir¹⁹⁸. Bu durumun boşanma nedeni olarak kabul edilmesi için, hastalığın, kişinin hak ve fiil ehliyetini yani ayırt etme gücünü kaybettirecek düzeyde olması gerekmez. Ama çoğu durumda akıl hastalığı, kişinin ayırt etme gücünü etkiler.¹⁹⁹ Örneğin, şizofreni veya bipolar bozukluk gibi akıl sağlığını etkileyen bazı hastalıklar, bireyin fiil ehliyetini tamamen ortadan kaldırmasa

¹⁹⁶ Gök, s.31.

¹⁹⁷ Gök, s.32; Köprülü/Kaneti, s.165; Velidedeoğlu, s.212.

¹⁹⁸ Akipek Öcal/ Özdemir, s.138; Erdem/ Makaracı Başak, s.123; Zevkliler/Cumalıoğlu/ Acabey, s.283.

¹⁹⁹ Kılıçoğlu, 163.

bile mahkemede bir akıl hastalığı olduğu tespiti yapılabilirse ve iyileşme imkanı da bulunmuyorsa, boşanma nedeni olarak kabul edilebilecektir.²⁰⁰

Örneklerimizden birine dayanak teşkil eden bir Yargıtay kararında, davalı-davacı kadının bipolar affektif bozukluk hastalığı nedeniyle psikoz geçirdiği belirtilmiş ve eylem sırasında fiil ehliyetinin bulunmadığına karar verilmiştir. Kadının hastalığı remisyon dönemine girdikten sonra fiil ehliyetinin geri geldiği ifade edilse de, olay tarihinde fiil ehliyetinin olmadığına kabul edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, boşanma sebebi olan olaylarda davacı-davalı kocanın eşine sürekli şiddet uyguladığı belirtilerek, kocanın tamamen kusurlu olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, kocanın davasının reddedilmesi gerektiği ifade edilmiş ancak bu durum temyiz edilmediği için bozma yapılmamıştır.

Kanaatimizce, bu davada gördüğümüz kadarıyla, kadının boşanmaya sebep olacak derecede akıl hastası olup olmadığı üzerinde durulmamıştır. Sadece boşanmada tarafların hangisinin daha ağır kusurlu olduğu hususu değerlendirilmiştir. Kadının hastalığın etkisi altındayken yapmış olduğu davranışların o an itibarıyla fiil ehliyetini kaybetmiş olduğu bu nedenle de kusurlu olamayacağı değerlendirilmiştir. Buna karşılık, davacı kocanın eşine sürekli şiddet uygulaması nedeniyle boşanmada tam kusurlu olarak kabul edilmiştir ve onun açtığı dava reddedilmiştir. *"Hastalığın sonradan remisyon dönemine girmesi, fiil ehliyetinin bulunduğu anlamına gelmez"* ifadesi, kişinin psikolojik durumu geçici olarak düzelmiş olsa bile, eylemin gerçekleştiği anda kusur durumunun değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu, hukukun, bireyin hastalık haliyle olan eylemleri konusunda daha duyarlı ve özel bir değerlendirme yapması gerektiğini savunmaktadır. Diğer taraftan, davacı-davalı kocanın sürekli şiddet uygulaması nedeniyle tamamen kusurlu olduğu belirtilerek, kadına kusur izafe edilememiştir. Bu, hukukun şiddet mağduru olan tarafı koruma amacı güttüğünü gösterir ve şiddetin etkilerinin, tarafların fiil ehliyetine etki edip etmediğiyle birlikte, çok yönlü bir değerlendirme gerektirdiğini ortaya koyar. Genel olarak, bu karar, psikolojik hastalıkların ve şiddetin etkileriyle ilgili karmaşık bir hukuki sürecin, sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ve hukukun sadece bireylerin fiil ehliyetini değil, aynı zamanda mağduriyetlerini de göz önünde bulundurması gerektiğini vurgulamaktadır²⁰¹.

²⁰⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s.60; Kılıçoğlu, s.163; Köprülü/ Kaneti, s.165.

²⁰¹ Yarg.2.HD, E. 2011/628, K. 2011/3205, T. 23.02.2011: "Adli Tıp Kurumu Başkanlığının raporunda da davalı-davacı kadının devri bir psikoz olan bipolar affektif bozukluk denilen hastalığa duçar olduğunun belirtilmesi karşısında, davalı-davacı kadının eylem sırasında bu hastalığın etkisiyle hareket ettiği ve eylem

Ayrıca, hastalığın yalnızca akıl sağlığı ile ilgili olması gerekmektedir; fiziksel rahatsızlıklar veya bulaşıcı hastalıklar bu kapsama girmez. Örneğin, ciddi sağlık sorunları olarak bilinen kanser, AIDS, epilepsi, ya da veba gibi hastalıklar her ne kadar evlilik birliğini olumsuz yönde etkileyebilecek durumda olsa da, akıl hastalığı olmadıkları için TMK m. 165 çerçevesinde boşanma sebebi olarak kabul edilmez²⁰².

Bununla birlikte, boşanma nedeni olarak değerlendirilebilmesi için söz konusu akıl hastalığının evlilik birliği kurulduktan sonra başlamış olması gerekir²⁰³. Evlilik öncesinde mevcut olan akıl hastalığı, boşanma davası açmak için gerekçe olamaz. Bu tür durumlarda, yukarıda da belirttiğimiz gibi, boşanma davası yerine evliliğin butlanı için dava açılabilir²⁰⁴. Yine de, bu durum, boşanma davası açmaya engel olmamalıdır²⁰⁵. Eğer evlenme öncesinde başlamış ve evlilik süresince devam eden bir akıl hastalığı söz konusuysa, bu hastalık Türk Medeni Kanunu'nun 133. maddesi kapsamında değerlendirilmekle birlikte burada bahsedilen akıl hastalığı, ayırt etme gücünü tamamen ortadan kaldırmayan nitelikte olmalıdır. Zira, ayırt etme gücünü ortadan kaldıran bir akıl hastalığı mevcutsa, kişi TMK m. 125 uyarınca zaten evlenme ehliyetine sahip olamaz. Dolayısıyla, TMK m. 133 kapsamında ele alınan ayırt etme gücünü ortadan kaldırmayan akıl hastalıkları, kural olarak kesin bir evlenme engeli teşkil etmektedir. Bu çerçevede, TMK 145/b.3 hükmü uyarınca mutlak butlan koşulları gerçekleştiğinden, söz konusu evlilik, mutlak butlanla batıldır. Ancak, bireyin akıl hastalığının evlenme engeli oluşturmayacak düzeyde olduğu, yani evlilik birliğine zarar vermeyeceği ve neslin sağlığı açısından bir risk teşkil etmediği resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilirse, bu engel ortadan kalkmış sayılır.

Doktrinde bazı görüşlere göre, TMK m. 165'de düzenlenen "Akıl Hastalığı" ifadesi, kişinin evlenmesine engel olacak düzeyde bir akıl hastalığı olarak yorumlanmalıdır²⁰⁶. Bu düşünceye göre, evlenmeye engel teşkil etmeyen bir akıl hastalığı söz konusu olduğunda, eş,

sırasında fiil ehliyetinin bulunmadığının kabulü gerekir. Hastalığın sonradan remisyon dönemine girmesi, kadının olay tarihinde fiil ehliyetinin bulunduğu anlamına gelmez. Bu nedenle davalı-davacı kadına kusur izafe edilemez. Boşanmaya neden olan olaylarda eşine sürekli şiddet uygulayan davacı-davalı koca tamamen kusurludur. Bu halde davacı-davalı kocanın davasının reddine karar vermek gerekirken, yazılı şekilde kabulü usul ve yasaya aykırıdır. Ancak bu durum temyiz konusu yapılmadığından bozma nedeni yapılmamış, yanlışlığa değinilmekle yetinilmiştir." <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.010.2023)

²⁰² Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.98; Velidedeoğlu, s.212; Öztan, s.675.

²⁰³ Kılıçoğlu, s.106; Öztan, s.674;

²⁰⁴ Akkaya, s.62; Velidedeoğlu, s.212.

²⁰⁵ Yağcıoğlu, s.966.

²⁰⁶ Hatemi, s.72.

boşanma davasını TMK m. 166'da²⁰⁷ yer alan "*Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması*" gerekçesine dayanarak açmalıdır²⁰⁸. Ancak burada dikkat edilmesi gereken, evlilik birliğinin sarsılmasında aranacak olan kusurun nasıl değerlendirileceğidir. Evlenmeye engel teşkil etmeyen bir akıl hastalığının kusuru tamamen ortadan kaldırıp kaldırmayacağı meselesinin netleştirilmesi gerekmektedir. Eğer bu tür bir akıl hastalığı, kusuru ortadan kaldırmazsa, söz konusu görüşün desteklenmesi daha sağlam bir temele oturabilir²⁰⁹.

Bu yaklaşıma göre, ilaçla kontrol altına alınamayan ve bireyin tüm olağan zihinsel, ruhsal ve bedensel işlevlerini engelleyerek onu ciddi şekilde etkileyen nöbetler, ciddi karakter bozuklukları temelinde gelişen psikolojik durumlar ve ağır kişilik bozukluklarının yanı sıra, bu sorunlarla birleşen alkol veya ilaç bağımlılığı da bu kapsamda değerlendirilebilir²¹⁰. Ancak, kanaatimizce, alkol ve ilaç bağımlılığının kişilik ve karakter bozukluklarıyla yani akıl hastalığı ile aynı kategoride ele alınması, sağlıklı olmayan sonuçlara yol açabilir. Bu bağlamda, sorunların kökeninin alkol ya da madde bağımlılığından çok, kişinin karakterinde, soyut kimliğinde aranması gerektiği düşünülmelidir.

Kanaatimize göre, alkol veya madde bağımlılığı, bireyin ayırt etme gücünü geçici olarak ortadan kaldıran durumlardır. Bu tür bağımlılıkların, diğer örneklerden farklı olarak, iradi bir başlangıca sahip olduğunu kabul ettiğimizde, esas sorunun bireyin ruhsal durumu ile ilişkili olduğu sonucuna varılabilir.

5.1.2 Akıl Hastalığının Hangi Dönemde Ortaya Çıktığı Meselesi

Akıl hastalığına dayalı boşanma davası açabilmek için akıl hastalığının hangi zaman diliminde başladığına dair kanunumuzda belirli bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, evlilik birliği içerisinde akıl hastalığının varlığı, boşanma davası açmak için yeterli bir sebep sayılmalıdır. Hastalığın evlilikten önce veya sonra başlamış olmasının, bu dava açısından bir engel teşkil etmediği düşünülmektedir²¹¹.

²⁰⁷ TMK Md.166: "*Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.*"

²⁰⁸ **Hatemi**, s.125.

²⁰⁹ **Akıntürk/ Ateş**, s.214; **Hatemi**, s.125.

²¹⁰ **Akıntürk/ Ateş**, s.255.

²¹¹ **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.105.

Yukarıda başlıklarıyla beraber özel olarak anlattığımız akıl hastalığının evlilik öncesinin ya da evlilik sonrasının sonuçları açısından doktrinde tartışmalar mevcuttur. Bir görüş, evlilik öncesi var olan akıl hastalığının, evlendikten sonra ortaya çıkması halinde, kanunda kesin bir evlenme engeli olduğunu ve bu sebeple sadece mutlak butlan davası ile evliliği bitirebileceğini, yani boşanma davası açamayacağını savunmaktadır. Bizim de katıldığımız diğer bir görüş, mutlak butlan koşulları var ise de, akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açmaya engel değildir²¹². Uygulamada, mutlak butlan davası ve boşanma davası birbirinden farklı şekilde ele alınmakla birlikte usul ve süre açısından da farklılıklar gösterecektir²¹³. Kanaatimizce, telafisi imkansız zararlar yaşamamak adına, eş, evlilik öncesinde gelişen akıl hastalığı durumunda, en azından, talebine hızlı sonuç alabilmesi için menfaatine daha uygun olarak boşanma davası açabilmelidir.

Yargıtay bir kararında özetle, akıl hastalığının evliliğin mutlak butlan sebeplerinden biri olduğunu belirtirken, mahkeme kararı verilene kadar evliliğin geçerli sayılacağını vurgulamaktadır. Bu nedenle, eşin evlilik süresince de akıl hastası olması, diğer eşin TMK 165. maddeye dayanarak boşanma davası açmasına engel teşkil etmeyeceği kabul edilmiştir²¹⁴.

Kanaatimizce, akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için, evlilikten sonra ortaya çıkmış bir akıl hastalığı olması gerekmektedir. Ancak, boşanma davası açılmış olsa bile, eğer evlilik mutlak butlan şartlarını taşıyorsa, mahkeme tarafından öncelikle bu hususun değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira mutlak butlan, kamu düzenine ilişkin olup hakim

²¹² Erol, s.124.

²¹³ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.105.

²¹⁴ Yarg.2.HD 2014/ 7237 E.,2014/ 21913 K. 31.10.2013 T. :“ Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen, yukarıda tarihi ve numarası gösterilen hüküm temyiz edilmekle, evrak okunup gereği görüşülüp düşünüldü:

Davacı koca tarafından davalı kadının akıl hastası olduğundan bahisle Türk Medeni Kanununun 165. maddesi yasal dayanağı ile boşanma davası açılmıştır. Yargılama sırasında davalı kadının şizofren hastası olduğu, hastalığın davranış iradesini ortadan kaldırdığı ve bu hastalığın 10 yıllık bir süreden beridir devam ettiği hususunda rapor alınmıştır. Mahkemece, davalı kadının duçar olduğu akıl hastalığının evlenme akdinin yapıldığı sırada da var olduğundan bahisle davanın reddine karar verilmiştir.

Türk Medeni Kanununun 145/3. maddesi uyarınca , akıl hastalığı, evlenme akdinin mutlak butlanla batıl olduğu hallerden olmasına karşın, Türk Medeni Kanununun 156. maddesinde, mutlak butlan hâlinde bile evlenmenin, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğuracağı düzenlenmiştir. Öyleyse davalı kadının evlilik akdinin icrası sırasında da akıl hastası olmasının, Türk Medeni Kanununun 165. maddede yer alan akıl hastalığına dayalı boşanma davası açılmasına engel oluşturmayacağı ortadadır. Hal böyle olunca davacı tarafından Türk Medeni Kanununun 165. madde uyarınca açılan boşanma davasının kabulüne karar vermek gerekirken, yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, hükmün bozulması gerekmiştir.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.08.2023)

tarafından resen gözetilmesi gereken bir durumdur. Akıl hastalığı, nikah akdi esnasında mevcutsa bu durumda kesinlikle mutlak butlan kararı verilmelidir. Buna karşılık akıl hastalığı, ayırt etme gücünü kaybettirmiyorsa, bu o zaman mutlak butlan değil boşanma sebebi olarak değerlendirilebilir²¹⁵. Dolayısıyla, boşanma talebinde bulunulabilmesi elbette mümkündür; ancak yargılama sürecinde mutlak butlan şartlarının mevcut olup olmadığı öncelikle ele alınmalı ve hüküm buna göre tesis edilmelidir. Yargıtay'ın da bu görüşü destekleyen kararları mevcuttur²¹⁶.

5.1.3 Belirli Bir Sürenin Geçmesinin Aranmaması

Akıl hastalığı gerekçesiyle boşanma davası açılabilmesi için belirli bir sürenin geçmesi şartı aranmamaktadır. Önemli olan, davanın açıldığı anda akıl hastalığına dayalı şartların hala devam ediyor olmasıdır²¹⁷.

Her ne kadar, eski Medeni Kanun, akıl hastalığına dayalı boşanmalarda hastalığın üç yıl devam etmesi şartını aramışsa da, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda bu üç yıl şartı tamamen kaldırılmıştır²¹⁸. Eski Medeni Kanun'da şart koşulan üç yıl boyunca evliliğin devam etmesi şartı Yeni Medeni Kanunu'nda aranmamasının gerekçesini ise “*Hastalığın geçmesine olanak yoksa, sağlıklı olan eşi üç yıl gibi uzun bir süre dayanılmaz hayat şartları altında bırakmanın adil olmayacağı düşüncesiyle..*” şeklinde belirtmiştir²¹⁹. Eski Medeni

²¹⁵ **Türkel**, s.74.

²¹⁶ Yarg.2.HD 2007/10490 E., 2008/3187 K. 11.03.2008 T. :“*Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen ve yukarıda tarih numarası gösterilen hükmün temyizden mürafaa icrası suretiyle tetkiki istenilmekle duruşma için tayin olunan bugün * temyiz eden Yaşar Soysal vekili Avukat R. G.. geldi.Karşı taraf tebligata rağmen gelmedi. Gelenin konuşması dinlendikten sonra işin incelenerek karara bağlanması için duruşmadan sonraya bırakılması uygun görüldü. Bugün dosyadaki bütün kağıtlar okunup gereği görüşülüp düşünüldü. Davacı dava dilekçesinde terditli olarak Türk Medeni Kanununun 145. maddesi gereğince mutlak butlana dayalı evliliğin iptalini istemiş, bu kabul edilmediği takdirde nisbi butlan nedeniyle evliliğin iptalini bu da olmadığı takdirde akıl hastalığına dayalı boşanma isteminde bulunmuştur. Mahkemece davacının davası Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesi gereğince kabul edilerek tarafların boşanmasına karar verilmiş ise de; olayda Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesi koşulları oluşmamıştır. Bu nedenle davacının mutlak butlan; nisbi butlan ve akıl hastalığına dayalı istemlerinin incelenerek varılacak sonucuna göre karar vermek gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.03.2025) ; Yarg. 2. HD 2017/1023 E., 2018/10252 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 17.11.2023)

²¹⁷ **Akipek Öcal/ Özdemir**, s.138; **Dural/Öğüz/Gümüş**, s.119; **İkizler/ Tüzüner**, s.146; **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.105.

²¹⁸ **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.109.

²¹⁹ **Çaldağ**, s.199.

Kanun uyarınca, bu süre, hastalığın teşhis ve tedavi sürecinde oluşabilecek yanlışları gidermek ve diğer eşin sabır göstermesine olanak tanımak amacıyla konulmuştur.

Kanunda düzenlenen TMK m.165 hükmünün gereğinden fazla geniş bir şekilde ifade edildiği, görüş ayrılıklarına yol açtığı kanaatindeyiz. Çünkü eski Medeni Kanun’da aranan en az üç yıllık evlilik süresi şartı yeni kanunda aranmamış, madde gerekçesinde ise *“hastalığın tedavisi mümkün değilse, sağlıklı olan eşin üç yıl gibi uzun bir süre dayanılmaz yaşam koşullarında bırakılmasının adil olmayacağı”* vurgulanmıştır²²⁰. Maddenin ruhunun anlaşılmasında, gerekçesi, bize rehberlik etmektedir. Hastalığın iyileşme ihtimalinin bulunmadığı durumlarda geçmesi gereken üç yıllık süre, dayanılmaz hayat şartları olarak ifade edilirken, tedavinin on yıl süreceği ve bu sürede iyileşmenin mümkün olup olmayacağına dahi ancak karar verilebileceği örneğinde olduğu gibi, bu süre de dayanılmaz koşullar altında ve katlanılması zor bir süre olarak görülebilecektir. Bu sebeple, “hastalığın iyileşmesine olanak yoksa” ifadesinin, kanunun ruhuna uygun olarak “hayatın olağan akışına uygun ve katlanılabilir bir süre içerisinde iyileşme imkanı bulunmuyorsa” şeklinde anlaşılması gerektiği düşüncesindeyiz²²¹.

Eğer hastalık, dava açıldığında tedavi edilebilir hale gelmişse, akıl hastalığına dayalı boşanma davasının şartları tam olarak oluşmadığından ötürü uygulamada, görevli ve yetkili mahkeme davayı reddedecektir. Bu nedenle, akıl hastalığı sebebine dayalı boşanma davasının kabul edilebilmesi için hastalığın, sürenin öneminden ziyade, dava esnasında iyileşmesi beklenmeyen bir durumda, yani iyileşmesinin imkansız olması gerekmektedir²²².

Kanaatimizce, akıl hastalığı sebebi ile boşanma davasında, TMK m. 165 şartlarını tam sağlayabilmek, yoğun ve uzun bir süreç gerektireceğinden, davacının akıl hastası eş ile birlikte yaşaması, hayatını çekilmez hale getireceği şüphesizdir. Çekilmezlik boyutu, davacının vücut bütünlüğüne ve kişilik haklarına zarar verecek boyutta olabilir. Bu durumu bertaraf etmenin yollarından biri, ileride de bahsedeceğimiz üzere²²³, boşanma davasında, TMK m. 165’e dayanırken terditli şekilde TMK m.166’ya da dayanılması olabilir. Bu bağlamda, evlilik birliği çekilmez hale gelen eşin, tanık beyanları, fotoğraflar vs. gibi

²²⁰ **Hatemi**, s.123.

²²¹ **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m. 165), s.98.

²²² **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.119; **Gençcan**, Boşanma Hukuku, s.580.

²²³ Bkz. bu konuda geniş bilgi, s.86 vd. (Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma Davasının Terditli Açılması)

delillerle davasını ispatlayabildiği ölçüde TMK m. 166 kapsamında değerlendirilmesi ve sonuca bağlanması davacının süre anlamında kazanç sağlamasına sebep olabilir.

5.2 HASTALIĞIN İYİLEŞMESİNİN İMKANSIZ OLMASININ RESMİ SAĞLIK KURULU RAPORU İLE TESPİT EDİLMESİ

Resmi sağlık kurulu raporlarında iki temel unsur bulunmaktadır. Birincisi, raporda bireyde bir akıl hastalığı bulunup bulunmadığının belirlenmesi; ikincisi ise bu hastalığın tedavi edilebilme olasılığının olup olmadığının saptanmasıdır²²⁴.

Yeni Medeni Kanun ile önemli bir ilerleme kaydedilmiş ve daha önce sadece “ehil bilirkişi” ifadesine yer verilirken artık “resmi sağlık kurulu raporu” aranarak konunun ciddiyeti vurgulanmıştır. Kanunda özellikle, raporun yalnızca resmi bir sağlık kurulundan alınması gerektiği belirtilmiş olup, bu kapsamda herhangi bir uzman veya bilirkişi raporu geçerli sayılmamaktadır²²⁵.

Akıl hastalığının varlığını belirlemek için oluşturulan sağlık kurulu, psikiyatri uzmanının yer aldığı bir kurul olmalıdır²²⁶.

Yargıtay, akıl hastalığına dayalı bir uyuşmazlıkta, sağlık kurulu raporunun incelenmesi sonucunda, kurulda ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı (psikiyatri uzmanı) bulunmadığını tespit etmiştir. Akıl hastalığına ilişkin bir değerlendirme yapılabilmesi için ilgili uzmanları da içeren yeni bir sağlık kurulu raporu alınması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, davacının sunduğu diğer delillerin toplanması, raporlar arasında çelişki olması halinde bu çelişkinin Adli Tıp Kurumu’ndan alınacak rapor ile giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Mahkemenin eksik inceleme ile karar vermesi hukuka aykırı bulunarak bozma kararı verilmiştir²²⁷.

²²⁴ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.119; Erdem/Makaracı Başak, s.124; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m. 165), s.110-111; Köprülü/Kaneti, s.165.

²²⁵ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.581.

²²⁶ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.112.

²²⁷ Yarg. 2.HD, T. 10.06.2004, 6622-7637: “Mersin Devlet Hastanesinin sağlık kurulunun 4.12.2003 tarih 30023456 nolu sağlık raporunun tetkikinde, ruh sağlığı hastalıkları uzmanı psikiyatri uzmanının bulunmadığı görülmüştür. Konu akıl hastalığı ile ilgili olduğundan yeniden konu ile ilgili uzmanları da içeren sağlık kurulu raporu alınması, davacının gösterdiği diğer delillerin toplanması, raporlar arasında çelişki bulunduğu takdirde, çelişkinin giderilmesi için Adli Tıp kurulunca rapor alınması, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.11.2023)

Akıl hastalığının belirlenmesinde tek psikiyatri uzmanı rapor ile yetinilmeden resmi sağlık kurulu raporunun alınması şarttır²²⁸.

Sonuç olarak, akıl hastalığının belirlenmesi ve iyileşme durumunun mümkün olup olmadığının değerlendirilmesi tamamen tıbbi bir konudur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu bağlamda, boşanma kararı alınabilmesi için akıl hastalığının tespiti ve iyileşme imkanının bulunmadığına dair resmi bir sağlık raporu gereklidir²²⁹. Şayet hastalık tedavi edilebilir nitelikteyse, bu gerekçeyle boşanmanın gerçekleşmesi mümkün görünmemektedir²³⁰.

5.2.1 Geçerli Ve Güncel Bir Rapor İle Akıl Hastalığının Varlığının Tespiti

Akıl hastalığının tanısı, yalnızca tıp bilimi tarafından belirlenebilecek bir durum olup, bu tür hastalıkların varlığı uzman sağlık kuruluşları tarafından düzenlenen resmi raporlarla belgelenmelidir. Boşanma davalarında akıl hastalığını gerekçe olarak öne sürebilmek için, boşanma süreci başlamadan önce alınan sağlık raporları geçerli sayılmamaktadır²³¹. Boşanma kararı verilebilmesi amacıyla, boşanma davasının açılmasının ardından, yetkili bir sağlık kurulundan güncel bir rapor temin edilmesi zorunludur. Kısaca, akıl hastalığına dayalı boşanma gerekçesinin mahkemede kabul görebilmesi için dava süreci devam ederken yeni ve geçerli bir sağlık raporuna ihtiyaç vardır. Bu süreçte alınan raporlar, hastalığın tıbbi olarak devam ettiğini ve boşanma nedeni olarak kabul edilebilir nitelikte olduğunu gösterecektir.

Resmi sağlık kurulu raporu, kamu hastanelerinde veya Sağlık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş eğitim ve araştırma hastanelerinde teşekkül etmiş bir sağlık kurulu (heyet) tarafından düzenlenmelidir. Bu kurul, akıl hastalığına ilişkin rapor düzenlemek üzere özellikle psikiyatri uzmanı başta olmak üzere, hastalığın türüne ve kapsamına göre ilgili diğer branşlardan (örneğin nöroloji, iç hastalıkları) en az üç ya da beş uzman hekimden oluşur. Kurulda yer alacak hekimlerin, ilgili branşlarda uzmanlık eğitimini tamamlamış

²²⁸ **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.112.

²²⁹ “Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle dosya içinde bulunan Samsun Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinin 10.08.2010 tarihli resmi sağlık kurulu raporunda, davalı kocanın rahatsızlığının şizofreni olduğunun belirtildiği, bu tür hastalığın iyileşmesine olanak bulunmadığının anlaşılmasına göre, yerinde bulunmayan temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün onanmasına” Yarg.2.HD, E.2013/18496, K.2014/346, T. 14.01.2014 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.06.2023) ; **Gençcan**, Boşanma Hukuku, s.581.

²³⁰ **Akıntürk/Ateş**, s.212; **Velidedeoğlu**, s.212.

²³¹ **Akıntürk/Ateş**, s.261; **Hatemi**, s.123; **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma, s.110.

uzman tabip olmaları zorunludur. Rapor; tanı, hastalığın süresi, tedaviye cevabı, ilerleyici ya da kalıcı olup olmadığı gibi hususları içermelidir²³².

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 13.05.2015 tarihli, 2015/167 E. ve 2015/1328 K. sayılı kararında; boşanma talebiyle açılan davaya karşılık, davalı eş tarafından evliliğin mutlak butlan nedeniyle iptali istenmiştir. Yerel mahkeme, boşanma davasının vasi tarafından açılmayacağı gerekçesiyle bu dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına, ancak iptal talebinin kabulüne karar vermiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, iptal için evlenme tarihindeki akıl sağlığı durumunu ortaya koyacak yeni bir sağlık raporunun alınması gerektiğini belirterek kararı bozmuş, yerel mahkemenin direnme kararı ise Hukuk Genel Kurulu tarafından eksik inceleme gerekçesiyle bozulmuştur. Kararda, evliliğin iptali için evlenme anındaki akıl sağlığının tıbben saptanmasının zorunlu olduğu vurgulanmıştır²³³.

Kanaatimizce, Hukuk Genel Kurulu'nun kararı hukuka uygundur. Kararın özü, evlenme tarihinde kişinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığının güncel bir raporla belirlenmesi gerektiğidir. Eski bir rapora dayanılarak mutlak butlan kararı verilmesi, hukuka aykırıdır.

²³² Ömer Uğur Gençcan, **Vasilik Hukuku**, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2022, s.277; Aslı Açıkgöz, **Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2017, s.114; Gürkan Sert, Hatice Özçelik, Gülay Yıldırım, **Türkiye'de Akıl Hastalığı Olan Hastalarda Zorla Yatırma ve Zorla Tedavi/ Hukuki ve Etik Sorunlar**, Lokman Hekim Dergisi, 2019, C.9, S.3, s.396. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mutftd/issue/48799/595300> (Erişim Tarihi: 22.04.2025)

²³³ HGK, 2015/167 E., 2015/1328 K. 13/05/2015 T.: "...Bu açıklamalar ışığında somut olaya bakıldığında; davalı/davacı(kadın) tarafından açılan davada, evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptali istenmiş olup, mutlak butlan sebebi olarak davacı/davalı(koca)nın evlenme sırasında ayırt etme gücünden yoksun ve evlenmeye engel olacak derecede akıl hastası olduğu ileri sürülmüştür. Yerel mahkemece yapılan yargılama sonunda Küçükçekmece Sulh Hukuk Mahkemesinin 2001/2279 Esas sayılı vesayet dosyasında, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 29.11.2001 tarih ve 2001/6546 sayılı Sağlık Kurulu Raporu ile davacının akıl hastası olduğunun tespit edildiği, dolayısıyla davacının, evlilik aktinin yapıldığı sırada ve halen ayırt etme gücünden yoksun olduğu ve evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığının bulunduğu gerekçesi ile evliliğin iptaline karar verilmiştir.

Az yukarıda belirtildiği üzere akıl hastalığı kural olarak kesin evlenme engellerinden biridir. Ancak bu engel her türlü akıl hastalığını kapsamamaktadır. Mevcut akıl hastalığının evlenme bağlamında herhangi bir sakınca doğurmayacağı resmi sağlık kurulu raporuyla belgelendiği takdirde, bu hastalığa yakalanmış olan bir kişinin evlenmesine engel bulunmamaktadır. Bu nedenle evlenme tarihinden önce vesayet dosyasında alınan rapor davacının evlenme tarihi itibarıyla evlenmesine engel olacak şekilde akıl hastalığının bulunup bulunmadığına ilişkin bir bilgiyi içermemektedir.

Hal böyle olunca; mahkemece, davacı/davalı(koca)nın evlenme akdinin yapıldığı 21.04.2006 tarihinde sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olup olmadığı ve evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığının bulunup bulunmadığı hususu tıbben belirlenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik incelemeyle hüküm kurulması doğru bulunmamıştır.

Yukarıda açıklanan olgular gözden uzak tutularak, eksik araştırma ve inceleme sonucunda, dosya içeriğine uymayan gerekçelerle, evliliğin iptaline karar verilmesi ve Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen bozma ilamına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır. " <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.03.2025)

5.2.2 Akıl Hastalığının İyileşmesinin Mümkün Olmadığının Tespiti

Akıl hastalığının tespiti ve iyileşmesinin mümkün olup olmaması yine resmi sağlık raporu ile netlik kazanacak bir konudur²³⁴. Dolayısıyla, eşlerden birinin akıl hastalığı nedeniyle boşanma kararı alınabilmesi için, bu hastalığın tedavi edilemeyecek nitelikte olduğunun belirlenmesi ve bu durumun güncel resmi bir sağlık kurulu raporuyla belgelenmesi gereklidir²³⁵.

Yargılama esnasında kişinin tedavi edilemez bir akıl hastalığı olduğuna dair daha önce rapor alınmış olsa bile, dava sürecinde yeniden bir değerlendirme yapılması gerekir. Bu yaklaşımın nedeni, davanın görüldüğü sırada kişinin akıl sağlığının ne durumda olduğunun net bir şekilde ortaya konması gerekliliğidir²³⁶.

Doktrinde, akıl hastalığı tedavi edilebilir bir durumdaysa, tedavi süresi ne kadar uzun olursa olsun, bu duruma dayanarak boşanma davası açılmayacağı görüşü savunulmaktadır²³⁷. Görüşümüze göre, akıl hastalığına dayalı boşanma davalarında, hastalığın iyileşme ihtimali ve iyileşme süresi gibi etkenler, hakkaniyet gereği diğer eşin ortak yaşamı sürdürememe durumunda dikkate alınmalı ve mutlak olarak “iyileşme olasılığının bulunmaması” şartı aranmak yerine bu hususta daha esnek bir düzenleme getirilmelidir. Ayrıca, bu durumun hastalığın akıl hastası olan eşin hatası ya da ihmali olmadığı gerekçesiyle savunulması da yerinde sayılmaz²³⁸; zira akıl hastalığına özel olarak düzenlenmiş olan TMK m.165'te bile kusur şartı aranmaz. Yargıtay'ın, akıl hastalığının ancak uzun tedavi süreçlerinin ardından kesin olarak iyileşip iyileşmeyeceğine karar verilebileceğine dair raporların boşanma kararı

²³⁴ “Eşlerden biri akıl hastası olup da, bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla boşanma kararı verilebilir (TMK.m. 165). Toplanan delillerden, davalı kadın hakkında vesayet altına alınmasının gerekip gerekmediği konusunda Bakırköy 1. Sulh Hukuk Mahkemesinde derdest bir davanın bulunduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece bu davanın sonucu beklenilmeden, davalının akıl hastası olup olmadığı ve akıl hastası ise hastalığının geçmesine olanak bulunup bulunmadığı araştırılmadan eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru bulunmamıştır.” Yarg.2.HD., E.2014/391, K.2014/1671, T.30.01.2014. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.09.2023); **Dural/Öğüz/Gümüş**, s.119.

²³⁵ “Türk Medeni Kanununun 165. Maddesi; “Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir” hükmünü taşımaktadır. Davalının hastalığının geçmesine olanak bulunup bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmemiştir. Bu yön dikkate alınmadan eksik tahkikatla verilen kararın bozulması gerekmiştir.” Yarg.2.HD, T. 12.09.2005, 9384-11755 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.06.2023)

²³⁶ **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma, s.110.

²³⁷ **Akıntürk/Ateş**, s.218; **Öztan**, s.675.

²³⁸ **Akıntürk/ Ateş**, s. 217.

için yeterli olmadığı yönünde kararları mevcuttur²³⁹. Bu bakış açısıyla, tedavi süreci uzun yıllar alıyorsa sağlıklı olan eşin bu süreye katlanması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğretide, bu yüzden, tedaviye olanak bulunmadığı yönünde kesin ve resmi bir rapor aramak yerine hastalığın iyileşme ihtimalinin çok düşük olduğunun belirtilmesinin boşanma gerekçesi olarak yeterli sayılması gerektiği görüşü hakimdir²⁴⁰.

Kanaatimizce, akıl hastalığı sebebi ile boşanma davasının yargılamasında, resmi sağlık raporu şart koşulduğundan, rapor alınamazsa ya da hastalık, TMK m.165 gereği evliliği çekilmez hale getirmiyorsa, boşanmanın gerçekleşmesi hukuken ve fiilen güçleşebilir. Ancak, akıl hastası eş ile beraber yaşamak, diğer eşin kişilik haklarını ihlal ediyor olabilir. Bu durumda en azından, ileride detayları ile belirteceğimiz²⁴¹ TMK m. 166 ile boşanma yoluna gidilmelidir. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle (TMK m. 166) açılan davada tanık beyanları, mesajlar, fotoğraflar gibi deliller sunulabilir. Mahkeme, bir sebebi yeterli bulmasa bile diğerine dayanarak boşanmaya karar verebilir. Bu nedenle, sonucun hızlanması açısından her iki sebebe de dayanarak dava açmak mantıklı bir strateji olabilir.

5.3 ORTAK HAYATIN DİĞER EŞ İÇİN ÇEKİLMEZ HALE GELMESİ

Bir boşanma davasının, akıl hastalığına dayanarak açılabilmesi için, çiftin birlikte sürdürdüğü hayatın dava açılmadan önce katlanılamaz bir duruma gelmiş olması gerekir²⁴². Dava sürecinde ise bu çekilmezlik halinin devam etmesi önemlidir²⁴³. Mahkeme, davanın açıldığı zamana göre durumu değerlendirir ve mevcut şartlar dava tarihindeki koşullara göre ele alınır²⁴⁴. Ayrıca, boşanma için gerekli olan bu çekilmezlik koşulunun gerçekleşip

²³⁹ “Akıl hastalığı nedeniyle boşanmaya karar verilebilmesi için; akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi şarttır (TMK madde 165). Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinin 963/1987 sayılı raporunda ise ‘rahatsızlığın...tam düzeliş düzelmeyeceğine uzun süreli tedavilerin sonucunda karar verilebileceği’ belirtilmiştir. Bu rapor hüküm vermeye yeterli nitelikte olmadığı halde boşanmaya karar verilmesi doğru değildir. Ancak boşanma hükmü temyiz edilmediğinden bu husus bozma nedeni yapılmamış, yanlışlığa işaret etmekle yetinilmiştir.” Yarg. 2. HD., T. 26.01.2006, E. 2005/15908, K. 2006/378 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 08.07.2023)

²⁴⁰ Akıntürk/ Ateş, s. 217.

²⁴¹ Bkz. bu konuda geniş bilgi, s.51 vd. (Genel Boşanma Sebebine Başvurulup Başvurulamayacağı Konusu)

²⁴² Dural/Öğüz/Gümüş, s.119; Hatemi, s.123; Öztan, s.676; Velidedeoğlu, s.213.

²⁴³ Yağcıoğlu, s.971.

²⁴⁴ Akıntürk/ Ateş, s.262.

gerçekleşmediği, hakimın değerlendirmesine bağlıdır. Bu duruma ilişkin değerlendirmeler, her türlü hukuka uygun delil ile desteklenebilir ve kanıtlanabilir²⁴⁵.

Akıl hastası bir eşin evlilik, aile olmak gibi sorumlulukları taşıyabilmesi çok düşük ihtimal olup buna ek olarak, akıl hastalığı sebebiyle diğer eşin rahatsızlık verici başka durumlara da maruz kalması söz konusu olabilir²⁴⁶. Örneğin, akıl hastası eşten gelen fiziksel veya sözlü hukuka aykırı davranışlara maruz kalabilir ya da bu tür durumlarla karşılaşma olasılığı doğabilir²⁴⁷.

Ortak yaşamın katlanılamaz hale gelmesi ise kişisel bir değerlendirme gerektirir. Kişisel değerlendirme, davacı eşin psikolojik ve fizyolojik sağlık durumu, akıl hastası olan eşe tavır ve davranışları, yaşı, evlilik süresi, müşterek çocuk olup olmaması vb. faktörlere göre yapılabilir²⁴⁸. Akıl hastalığından kaynaklanan davranışların süresi, sıklığı, ağırlığı gibi ölçütler ile diğer eşin öznel durumu dikkate alınarak, ortak yaşamın sürdürülemez olup olmadığı incelenecektir. Ayırt etme gücünün sürekli yoksunluğu, ara sıra gelen krizlerin diğer eşin sağlığını veya yaşamını tehdit edebilecek ya da onu sürekli bir korku içerisinde bırakacak şekilde sözlü ve fiziksel şiddet, ekonomik şiddet, ortak yaşamın diğer eş için katlanılamaz hale geldiğini gösteren örnekler arasında sayılabilir²⁴⁹.

5.3.1 Evlilik Birliğinin Sarsılması (Çekilmezlik)

Akıl hastalığına dayalı boşanma, nisbi boşanma nedenleri arasında yer alır. Bu özellik nedeniyle, hakim takdir yetkisine sahip olmakla birlikte akıl hastalığını kendiliğinden araştırma yetkisine sahiptir. Evlilik birliğinin çekilmez bir duruma geldiğine kanaat getirdiği takdirde resmi sağlık kurulu raporuna dayanacak; getirmediği takdirde ise boşanma talebini reddedecektir²⁵⁰.

Akıl hastalığının bir boşanma nedeni olarak kabul edilebilmesi için, bu durumun eşler arasındaki ortak yaşamı sürdürülemez bir hale getirmiş ve evlilik birliğine ciddi zarar vermiş

²⁴⁵ Kılıçoğlu, s.106; Öztan, s.677.

²⁴⁶ Akıntürk/ Ateş, s.262.

²⁴⁷ Köprülü/Kaneti, s.166; Yağcıoğlu, s.972.

²⁴⁸ Kılıçoğlu, s.107.

²⁴⁹ Akıntürk/ Ateş, s.262; Köprülü/Kaneti, s.166; Öztan, s.677; Velidedeoğlu, s.213.

²⁵⁰ Akıntürk/ Ateş, s.262; Nihat İnal, *Aile Mahkemeleri Davaları*, Bilge Yayınevi, Ankara, 2016, s.310; Öztan, s.674-675; Velidedeoğlu, s.213.

olması gerekmektedir. Bu hastalığın etkisi, evliliğin normal ve sağlıklı bir şekilde devamını imkansız kılacak boyutta olmalı ve eşlerden biri için hayatı dayanılmaz hale getirmelidir²⁵¹.

Özel koşullar sağlanmadığında, genel boşanma sebebi olarak evlilik birliğinin temelinden sarsılması gerekçesine başvurulabilmesi, akıl hastalığı sebebiyle boşanma için aranan şartların doğurabileceği olumsuz sonuçları ortadan kaldıracaktır. Ancak bu seçeneği Yargıtay devre dışı bırakmıştır. Yargıtay'ın kararına göre, evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanarak boşanma kararı verilebilmesi için davalının az da olsa kusurlu olması gerekmektedir. Ancak, davalı taraf akıl hastası olduğunda davranışları iradeye dayanmadığından kusurlu sayılmamaktadır²⁵². Dolayısıyla bu halde, genel boşanma sebebi gerekçesiyle dava açılmamaktadır. Bununla birlikte, kanaatimizce, evlilik birliğinin temelinden sarsılması gerekçesiyle boşanma davası açılabilir. Eğer TMK m.165'de belirtilen nedenler oluşmazsa, ancak TMK m.166'da belirtilen koşullar sağlanmışsa, evlilik birliğinin temelden sarsıldığı gerekçesiyle bir boşanma davası açılabilir. Eğer doğacak çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimi tehlike altındaysa ya da hastalığın gelecek kuşaklara geçme riski mevcutsa, ortak yaşamın katlanılmaz bir hale gelmesinde kusur şartı aranmadan boşanma kararı verilmelidir²⁵³.

5.3.2 Genel Boşanma Sebebine Başvurulup Başvurulamayacağı Konusu

Bir boşanma davasında, eğer belirli bir özel boşanma sebebi öne sürülüyorsa, bu sebebin geçerli bir boşanma gerekçesi olabilmesi için söz konusu özel sebebe ilişkin koşulların tam anlamıyla sağlanması gerekir. Özel boşanma nedeninin koşulları yerine getirilmemişse, bu duruma dayalı olarak genel boşanma davası açmak mümkün değildir²⁵⁴. Örneğin, yukarıda detaylarıyla anlattığımız üzere²⁵⁵, akıl hastalığı nedeniyle boşanma davası açmak için

²⁵¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s.119; Gençcan, Boşanma Hukuku, s.576; İnal, s.310; Köprülü/Kaneti, s.165; Tekinay, s.231; Velidedeoğlu, s.213.

²⁵² "Dava, evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine (TMK m.166/1) dayalı olarak açılmıştır. Davalının akıl hastası olduğu ve kısıtlandığı dosyadaki belgelerden anlaşılmaktadır. Akıl hastalığına dayalı bir dava yoktur (TMK m.165). Davalının hareketleri iradi olmadığından, kendisine kusur yüklenemez. Bu sebeple Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesinde yer alan evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki sebebine dayanarak boşanmaya karar verilemez. Davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir." Yarg.2.HD, E.2015/24379, K. 2017/3275, T. 27.03.2017. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.04.2023)

²⁵³ Öztan, s.153; Velidedeoğlu, s.65.

²⁵⁴ Kılıçoğlu, s.91; Hatemi, s.128.

²⁵⁵ Bkz. bu konuda geniş bilgi, s.45 vd. (Hastalığın İyileşmesinin İmkansız Olmasının Resmi Sağlık Kurulu Raporu ile Tespit Edilmesi)

hastalığın tedavisinin olanaksız olduğunun resmi sağlık kurulu raporu ile belgelenmesi şartı vardır. Eğer bu şart henüz yerine getirilmemişse, akıl hastalığı mevcut olsa bile özel boşanma davası açma hakkı doğmadığı gibi, bu duruma dayanarak genel bir boşanma davası açma hakkı da oluşmaz²⁵⁶.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması ise özel bir olaya bağlanmamış, genel bir boşanma nedeni olarak kabul edilmiştir. Bu durumda, evlilik birliğini sarsan olaylar, toplumda genel olarak evlilik bağına bozacak ağırlıkta görülmelidir. Kısaca, olayların niteliği gereği, evliliği sürdürülemez hale getirdiği kabul edilmelidir²⁵⁷. Ortak hayatın katlanılmaz bir hale gelmesi, genel boşanma nedenine göre nispeten öznel bir karakter taşır. Bu nedenle, sadece evliliği sarsan olayların varlığını kanıtlamak, boşanmak için yeterli değildir; aynı zamanda davacının bu olaylar nedeniyle ortak yaşamı sürdüremez durumda olması gerekir²⁵⁸.

Yargıtay kararlarına göre, akıl hastası eşin davranışları bilinçli olarak gerçekleştirilmiş sayılmadığından, bu eşe kusur yüklenemez. Bu nedenle, kusura dayalı bir boşanma sebebi olan TMK m. 166 uyarınca evlilik birliğinin temelinden sarsılması gerekçesiyle açılan davalar, kusur unsurunun oluşmadığı gerekçesiyle genellikle reddedilmektedir²⁵⁹.

²⁵⁶ **Hatemi**, s.128.

²⁵⁷ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s.121; **Hatemi**, s.128; **Kılıçoğlu**, s.91.

²⁵⁸ **Kılıçoğlu**, s.99.

²⁵⁹ Yarg.2.HD, E.2021/325, K 2021/1897, T. 03.03.2021: “*Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen, yukarıda tarihi ve numarası gösterilen hüküm davacı kadın tarafından kusur belirlemesi, reddedilen tazminat ve nafaka talepleri ile reddedilen ziynet alacağı yönünden; davalı erkek tarafından ise kusur belirlemesi, yargılama gideri ve vekalet ücreti yönünden temyiz edilmekle, evrak okunup gereği görüşülüp düşünüldü: 1-Yapılan yargılama ve toplanan delillerden; davalı erkeğin akıl hastalığı nedeniyle Türk Medeni Kanunu'nun 405. maddesi gereği kısıtlanarak kendisine vasi atandığı anlaşılmaktadır. Davacı kadın tarafından akıl hastalığına dayalı (TMK m. 165) olarak açılmış bir dava bulunmamaktadır. Davalı erkeğin hareketleri iradi olmadığından, kusur yüklenemez ve Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesine dayalı "Evlilik birliğinin sarsılması" hukuki sebebine dayanılarak boşanmaya karar verilemez. O halde kadının davasının reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve kanuna aykırıdır. Ne var ki, boşanma hükmü temyiz edilmeyerek kesinleştiğinden bu husus bozma nedeni yapılmamış yanlışlığa işaret edilmekle yetinilmiştir.*

2-Tarafların temyiz itirazlarının incelenmesine gelince; a)Dosyadaki yazılara, bozmaya uygun işlem ve araştırma yapılmış olmasına, delillerin takdirinde bir yanlışlık bulunmamasına göre, davacı kadının tüm, davalı erkeğin aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yersizdir. b)Yukarıda 1. bentte açıklandığı gibi davalı erkek akıl hastasıdır. Akıl hastası olan kişinin davranışları iradi olmadığından, kendisine kusur yüklenemez. Açıklanan sebeple, davalı erkeğe kusur yüklenilmesi doğru olmamış ise de bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden bozma sebebi yapılmamış ve hükmün kusur belirlemesine ilişkin gerekçesinin düzeltilerek onanmasına karar verilmesi gerekmiş(HMKm.370/2) <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.03.2025); Yarg.2.HD, E.2018/2532, K 2018/13740, T. 29.11.2018. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.03.2025)

Ancak, TMK m. 166'e dayalı boşanma davalarında, akıl hastalığının varlığı halinde eşin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığının ayrıca incelenmemesi, hukuken isabetli değildir. Zira bireyin fiillerinin iradi olup olmadığı, doğrudan ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığıyla ilişkilidir. Akıl hastalığı veya kısıtlılık durumu tek başına ayırt etme gücünün yokluğuna kesin kanıt teşkil etmemekle birlikte, akıl hastası olduğu tespit edilen bir eşin davranışları bilinçli ve iradi nitelikteyse, kendisine kusur izafe edilebilir ve dolayısıyla TMK m. 166 kapsamında boşanma davası açılabilir. Buna karşın, eğer eş ayırt etme gücüne sahip değilse ve tam ehliyetsiz konumda bulunuyorsa, iradi hareket edemeyeceğinden kusur isnadı mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, TMK m. 166'ya dayalı boşanma davalarında, mahkemelerin akıl hastalığı ve kısıtlılık hallerinde doğrudan ret kararı vermek yerine, öncelikle hastalığın türü, şiddeti ve en önemlisi de eşin fiillerinin iradi olup olmadığını tespit etmeleri gerekmektedir. Ayrıca, akıl hastalığının evlilik birliği üzerindeki etkileri değerlendirilmeli ve birliğin çekilmez hale gelip gelmediği araştırılmalıdır. Böyle bir inceleme neticesinde karar verilmesi, daha hakkaniyetli bir yaklaşım teşkil edecektir. Öte yandan, eşin akıl hastası olduğu açıkça kesin değilse, kendisine karşı TMK m. 166'ya dayanarak boşanma davası açılması mümkündür. Ancak yargılama sürecinde davalı eşin akıl hastası olduğu ortaya çıkarsa ve gerekli diğer şartlar da sağlanmışsa, ileride detayları ile belirteceğimiz gibi²⁶⁰, davanın ıslah edilerek TMK m. 165 uyarınca akıl hastalığına dayalı boşanma davasına dönüştürülmesi mümkündür²⁶¹.

Kanaatimizce, akıl hastası bir eşle birlikte yaşamak, evliliği çekilmez boyuta sürüklemesi ve diğer eşin kişilik haklarının ihlali sonucunu doğurabilme ihtimali olduğundan ve TMK m. 165 ile yargılamanın uzun ve zahmetli süreceğini göz önüne aldığımızda, hakkaniyet gereği, TMK m. 166 hükmü çerçevesinde boşanma talebinde bulunulması hukuken mümkün olmalıdır. İleride detaylı bahsedeceğimiz²⁶² terditli dava açmak, söz konusu durumda daha faydalı olacaktır. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine (TMK m. 166) dayalı boşanma davalarında kişilik hakkı ihlallerine dair hukuka uygun deliller mahkemeye sunulabilir. Mahkeme, ileri sürülen sebeplerden birini yeterli görmese bile, diğerine dayanarak boşanma kararı verebilir. Dolayısıyla, hukuki sürecin daha hızlı ve etkin

²⁶⁰ Bkz. bu konuda geniş bilgi, s.89 vd. (Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma Davasında Islah)

²⁶¹ Ayça Özdoğan/ Ayşe Uyanık, **Yargıtay Uygulaması ve Doktrinde Soru Cevaplarla Boşanma Davaları**, Aristo Yayınevi, 2024, s.327-328.

²⁶² Bkz. bu konuda geniş bilgi, s.86 vd. (Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma Davasının Terditli Açılması)

ilerleyebilmesi adına her iki sebebin birlikte ileri sürülmesi stratejik açıdan daha avantajlı olabilir.

5.3.3 Birden Fazla Boşanma Sebebine Dayanarak Dava Açılması

Davacı eş, davalı eş karşı “birbirinden bağımsız birden fazla asli talebini aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir”²⁶³ ve hakim, tarafların talepleriyle sınırlıdır²⁶⁴. Bu bağlamda, tek bir dava dilekçesinde birden fazla boşanma nedeni öne sürülebilir. Mevcut hukuk düzeninde bunu engelleyen bir kural yoktur. Aile mahkemesi hakimi, her bir talep için verdiği kararı hükmün sonuç bölümünde ayrı ayrı göstermelidir²⁶⁵.

Eğer boşanma davası, eşin akıl hastalığına ve genel sebeplere dayandırılarak açılmışsa, davalardan yalnızca birinin kabul edilmesi veya her ikisinin de reddedilmesi söz konusu olacaktır. Zira, eşin akıl hastalığı tespit edildiği takdirde, onun davranışlarının iradi olmadığı kabul edilir ve bu durum, eşe kusur yüklenmesini engeller. Yargıtay uygulamasına göre ise, genel boşanma sebebine dayalı kararların verilmesi için kusur tespiti gereklidir. Bu bağlamda, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı gerekçesiyle boşanma kararı verilmesi mümkün olmayacaktır. Ancak, akıl hastalığına dayalı boşanma sebeplerinin koşulları yerine getirilmişse, bu gerekçeyle boşanma kararı verilebilir. Eğer boşanma davası sırasında, davalı eşin akıl hastalığı bulunmadığı ortaya çıkarsa, bu durumda, koşullar mevcutsa genel sebeplere dayalı karar verilebilir. Dolayısıyla, her iki sebepten birine dayanarak, her iki davanın kabul edilmesi mümkün değildir. Günümüzdeki uygulamalara göre, her iki sebebe bir arada dayanmak mümkündür ve Yargıtay, akıl hastalığına dayalı boşanma davası açıldığında her bir gerekçe için ayrı ayrı karar verilmesi gerektiğine hükmetmektedir²⁶⁶.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 12.02.2016 tarihli, 2015/11715 E., 2016/2262 K. Sayılı kararında²⁶⁷, davaların birlikte açılması durumunda, her bir sebep hakkında ayrı olarak karar

²⁶³ HMK Md. 110

²⁶⁴ HMK Md.26/1

²⁶⁵ Zeki Gözütok/ Adem Albayrak, **Alfabetik Medeni Usul El Kitabı**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2025, s.1191-1192; Ali Cem Budak/ Varol Karaaslan, **Medeni Usul Hukuku**, 8. Bası, İstanbul, 2024, s.167; **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.143; **Tekinay**, s.248.

²⁶⁶ **Özdoğan/Uyanık**, s.342; Yarg.2.HD, E.2015/23169, K.2017/2552, T.30.03.2017. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.03.2025)

²⁶⁷ Yarg.2.HD, E.2015/11715, K. 2016/2262, T. 12.02.2016: “...Davacının davası evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine ve akıl hastalığı nedenine (TMK m. 166/1 ve TMK m. 165) dayanmaktadır. Ancak mahkemece taraflar eşit kusurlu bulunarak Türk Medeni Kanunu’nun 166/1. maddesi uyarınca boşanmalarına karar verilmiş ve hüküm sadece davalı tarafından temyiz edilmiştir. Davalının akıl hastalığı sebebiyle

verilmesi gerektiğine hükmetmektedir. Birlikte dayanıldığı durumda, akıl hastalığı sabit ise evlilik birliğinin temelinden sarsılması davası reddedilecektir. Eğer eş, akıl hastası değilse, o zaman akıl hastalığına dayalı boşanma davası reddedilecektir. Diyebiliriz ki, her iki boşanma talebinin aynı anda kabulü mümkün olmamakla birlikte taleplerden sadece biri kabul edilecektir²⁶⁸.

Bir davada birden çok boşanma sebebi ileri sürülse bile, bu durum tek bir davanın varlığını değiştirmez. Dolayısıyla, boşanma sebeplerinin birden fazla olmasına rağmen, yalnızca bir dava görülmüş sayılır ve ona göre karara bağlanır²⁶⁹.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 07.04.2015 tarihli 2014/18941 E., 2015/6856 K. sayılı kararına göre²⁷⁰, mahkemenin uyması gereken bozma ilamında davanın TMK m. 165 uyarınca akıl hastalığı sebebine dayandığı belirtilmiştir. Bu nedenle, delillerin bu hukuki çerçevede değerlendirilmesi ve sonuca göre karar verilmesi gerekmektedir. Ancak, yerel mahkeme, davalının kusurlu olmadığı ve evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına dair yeterli kanıt bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay, mahkemenin yanlış hukuki değerlendirme yaparak davayı reddetmesini hukuka aykırı bulmuş ve kararın bozulması gerektiğine hükmetmiştir.

Kanaatimizce, Yargıtay'ın bu kararı, özellikle boşanma davalarında akıl hastalığı gibi özel durumların yeterince dikkate alınmaması durumunda verilecek kararların hukuka aykırı olabileceğine dikkat çekmektedir. Evlilik birliğinin temelinden sarsılmadığı veya akıl hastalığının etkilerinin göz ardı edilmesi gibi durumlarda, davanın reddi yerine, daha ayrıntılı bir şekilde hastalık durumu ve etkileri araştırılmalı ve buna göre karar verilmelidir.

kısıtlandığı görülmektedir. Akıl hastası olan eşin davranışları iradi kabul edilemez. İradi olmayan davranışlar sebebiyle kadına kusur yüklenemez. Böyle olunca da, kadının kusurlu olduğundan bahisle "evlilik birliğinin temelinden" sarsıldığı gerekçesiyle boşanma kararı verilemez. O halde davacı tarafından açılan boşanma davasının reddine karar verilmesi gerekirken, usul ve yasaya aykırı olarak kabulü doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir..." <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.11.2023)

²⁶⁸ Özdoğan/ Uyanık, s.39.

²⁶⁹ Özdoğan/ Uyanık, s.37.

²⁷⁰ Yarg.2.HD, E.2014/18941, K2015/6856, 07.04.2015, T. 07.04.2015: "Mahkemece uyulmasına karar verilen bozma ilamından da anlaşılacağı üzere dava, Türk Medeni Kanununun 165. maddesinde yer alan akıl hastalığı sebebine dayanmaktadır. Delillerin bu çerçevede değerlendirilip sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken davalıya atfedilecek kusurun bulunmadığı, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına kanıtlanmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir." <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.11.2023)

Sonuç olarak, bu karar, boşanma davalarında akıl hastalığı gibi özel durumların ciddi şekilde ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Buna göre, akıl hastalığı olan eşin davranışları iradeye dayalı olmadığı için, özel ve genel boşanma sebeplerine dayanan bir boşanma davası reddedilmesi söz konusudur. Ancak, diğer koşullar sağlandığında, akıl hastalığı nedeniyle açılan bir boşanma davası kabul edilebilir²⁷¹.

Kanaatimizce, böyle bir durumda, davacının davasını ileride bahsedeceğimiz üzere²⁷², terditli olacak şekilde açması daha yerinde olacaktır. Zira, akıl hastalığına dayalı boşanma davasında hastalığın iyileşip iyileşmeyeceği veya evlilik birliğini çekilmez hale getirip getirmediği hususları zaman içinde farklı değerlendirmelere açık olabilir. Bu nedenle, terditli dava açılması, mahkemenin hem mevcut durumu hem de alternatif ihtimalleri göz önünde bulundurmasına imkan tanır. Ayrıca, davacının taleplerinin reddi riskine karşı ikinci bir talep sunabilmesi açısından hukuki güvence sağlar.

5.4 DAVA HAKKININ SÜREYE TABİ OLMAMASI

Bir boşanma davası, gerekli koşullar sürdüğü sürece istenildiği zaman açılabilir;²⁷³ akıl hastalığına dayalı boşanma davasını açma hakkı belirli bir süreyle sınırlı değildir²⁷⁴.

EMK'a göre (743 sayılı Türk Kanunu Medenisi) m.133 uyarınca, dava tarihinde, akıl hastalığının en az 3 yıl devam etmiş olması bir zorunluluktur. Bu sürenin kalkması, sağlıklı eşin hayatını dayanılmaz bir hale getirmemek için, hakkaniyetli olmuştur²⁷⁵.

Ancak bu davanın açılmasına engel teşkil edebilecek tek durum, hastalığın tedavi edilebilir ya da geçici nitelikte olmasıdır. Dolayısıyla, eğer hastalık iyileşme potansiyeline sahipse veya sürekli değilse, bu durum boşanma davasının açılmasını önleyebilir²⁷⁶.

Yargıtay'ın ilgili bir kararında da, boşanma davasının TMK m. 165 uyarınca akıl hastalığı nedeniyle açıldığı, buna göre, eşlerden birinin akıl hastası olması ve bu durumun ortak hayatı diğer eş için katlanılamaz hale getirmesinin, boşanma sebebi olarak kabul edilmesi gerektiği,

²⁷¹ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.145.

²⁷² Bkz. bu konuda geniş bilgi, s.86 vd. (Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma Davasının Terditli Açılması)

²⁷³ Akkaya, s.44.

²⁷⁴ Akipek Öcal/ Özdemir, s.138; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.119; Zevkliler/Cumahoğlu/Acabey, s.283.

²⁷⁵ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.604.

²⁷⁶ Akipek Öcal/ Özdemir, s.138; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s.119.

ancak, boşanma talebinin hukuken geçerli olabilmesi için, resmi sağlık kurulu raporu ile hastalığın iyileşme ihtimalinin bulunmadığının tespit edilmesi gerektiği belirtilerek, ilgili sağlık kurulu raporunun, davalının hastalığının iyileşme olasılığına ilişkin değerlendirmeler içerdiği ifade edilmektedir²⁷⁷.

²⁷⁷Yarg.2.HD, 2016/3039 E.,2016/6752 K. 04/04/2016 T: “...Dava, akıl hastalığı nedeniyle boşanmaya ilişkindir. Türk Medeni Kanununun 165. Maddesi uyarınca, eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporu ile tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir. ...Hastanesinden alınan resmi sağlık kurulu raporunda davalının hastalığının iyileşmesine olanak bulunup bulunmadığı ile ilgilidir...” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 28.10.2023)

6. AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMA DAVASINDA YARGILAMA USULÜ

6.1 GENEL OLARAK

TMK m. 165, eşlerden birinin akıl hastalığı nedeniyle diğer eşin evlilik birliğini sürdürmekte zorlandığı, hatta bunun imkansız hale geldiği durumlarda boşanma davası açılabilmesine olanak tanır²⁷⁸. Bu davanın açılabilmesi için akıl hastalığının tedavi ile iyileşme şansının bulunmadığının resmi bir sağlık kurulu raporuyla doğrulanması gereklidir²⁷⁹. Aşağıda detaylarıyla anlatacağımız üzere akıl hastalığı sebebiyle boşanma davalarında, dava açma sürecinde uygulamada yaşanabilecek olası belirsizliklerin giderilmesi büyük önem taşımaktadır²⁸⁰.

TMK m. 167'ye göre boşanma davası açma hakkına sahip olan eşin, boşanma talebinin yanı sıra, ayrılık talep etme hakkının da bulunduğunu belirtmektedir²⁸¹. Bu maddeye dayanarak, eğer bir eş akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açmak istiyorsa, boşanma yerine yalnızca ayrılık talep etme seçeneğini de kullanabilir²⁸².

Ayrılık talebi, eşlerin birbirlerinden fiziksel olarak ayrılmalarını ve hukuken de ayrı yaşamalarını sağlarken, evlilik birliğinin sona ermediği bir durum yaratır. Yani, eşlerden biri akıl hastalığı nedeniyle evliliği sürdürmenin mümkün olmadığını düşünse bile, boşanma yerine ayrılık talep edebilir. Bu durumda, hakim, boşanmaya karar veremez²⁸³; zira taraflardan biri, evlilik birliğini sona erdirmek istemediğini açıkça belirtmiştir. Boşanma davasının açılması durumunda, aşağıda yer vereceğimiz farklı görüşlerin olduğunu belirtmekle birlikte²⁸⁴, hakimin, ortak hayatın kurulacağına dair kanaati varsa, resen ayrılığa karar vermesi de mümkündür²⁸⁵.

²⁷⁸ Akkaya, s.44; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.471.

²⁷⁹ Akıntürk/ Ateş, s.213.

²⁸⁰ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.601; Bkz. bu konuda geniş bilgi, s.60 vd. (Taraflar)

²⁸¹ TMK Md.167: “Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir.”

²⁸² Erdem/ Makaracı Başak, s.149; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.151; Tekinay, s.233.

²⁸³ TMK Md.170/ 2: “Dava yalnız ayrılığa ilişkinse, boşanmaya karar verilemez.”

²⁸⁴ Bkz. bu konuda geniş bilgi, s.83 vd. (Akıl Hastalığına Dayanılarak Açılan Boşanma Davasında Ayrılık Kararı da Verilebilme Durumu)

²⁸⁵ Erdem/ Makaracı Başak, s.149; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.151; Tekinay, s.233.

Yargıtay'ın da, hakimin ortak hayatın yeniden kurulma ihtimali varsa boşanmaya değil, ayrılığa karar vermesi yönünde bir yaklaşım sergilediği içtihatları mevcuttur²⁸⁶.

Yargıtay'ın bir kararına göre, davacı mutlak bir boşanma sebebine dayanarak bunu ispatlamış olsa dahi, hakim taraflar arasında barışma olasılığını gördüğü takdirde boşanma yerine ayrılığa hükmedebilir. Ancak, hakimin bu yöndeki takdir yetkisi kesin, denetime elverişli ve hukuka uygun bir şekilde kullanılmalıdır. Barışma ihtimalinin mevcut olup olmadığı değerlendirilirken, bu olasılığın soyut bir ihtimalden öte, somut olgulara dayalı ve gerçekleşmeye yakın bir ciddiyette olması gerekmektedir. Hakim, tarafların barışma ihtimalini değerlendirirken Anayasa ve yasalar çerçevesinde hareket etmeli, kararını titizlikle ve isabetli bir şekilde oluşturmalıdır. Bu doğrultuda, taraflardan birinin ikrarı veya davranışları barışma ihtimaline dair güçlü bir gösterge oluşturabilir. Özellikle, barışma olasılığının yüksek olduğu durumlarda ayrılık kararı verilebilecektir. Hakim, kararına dayanak olarak somut olgular göstermeli ve dosya içeriğine uygun bir değerlendirme yapmalıdır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 3 Temmuz 1978 tarihli ve 5-6 sayılı kararına atıfta bulunularak, eşler arasındaki geçimsizliğin temel nedenleri ve kişisel durumları göz önünde bulundurulmalı, sosyal ve kültürel koşullar dikkate alınmalıdır. Ayrıca, olayların niteliği ve yoğunluğu, tarafların uzun süredir ayrı yaşamaları gibi faktörler, barışma olasılığını ortadan kaldıracı unsurlar olarak değerlendirilebilir. Son olarak, hakim, kararında barışma ihtimaline yönelik değerlendirmesini ve bu sonuca ulaşmasını sağlayan gerekçeleri açık bir biçimde ortaya koymalı, böylece kararın Yargıtay denetimine elverişli olmasını sağlamalıdır.

²⁸⁶ Yarg.2.HD, T. 01.06.2009, 8576-10441: “Davacı mutlak bir boşanma nedenine dayanmış ve bunun varlığını kanıtlamış olsa bile, hakim barışma olasılığını gördüğü takdirde boşanma yerine ayrılığa hükmedebilecektir. Boşanma nedeninin gerçekleşmesi halinde barışmanın mümkün görüldüğüne, ortak yaşamın yeniden başlayabileceğine ve nihayet ileride birleşme umudunun bulunduğu ilişkin hakimin takdirinin kesin ve denetime elverişli olması gerekir. Hakimin buna ilişkin takdir hakkını Anayasa ve Yasa çerçevesinde, son derece titiz ve isabetli kullanması gerekmektedir. Eşlerin barışma ihtimali, gerçekleşmeye yakın bir ciddiyetle görülmeli, varlığı makul surette kabul edilebilmeli, böyle bir kanaat sağlam olasılığa dayandırılmalı, hatta barışma ihtimali varlığı bir tarafın ikrarından ya da hareket tarzından anlaşılmış olmalıdır. Özellikle barışma ihtimali kuvvetli bulunmalıdır. Bu konuda bir takdire ulaşırken dosyaya uygun dayanaklar gösterilmeli (Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 3.7.1978 tarihli 5-6 sayılı kararı gerekçesi) boşanma nedeninin ve geçimsizliğin asıl saiki ve eşlerin kişisel durumları üzerine eğilinmeli, soyut bir barışma olasılığı dışında eşlerin sosyal ve kültürel durumları değerlendirilmelidir. Olayların yoğunluğu ve ağırlığı eşlerin uzun bir süredir ayrı yaşamakta olmaları gibi haller her halde yeniden bir araya gelme ihtimalini ortadan kaldıracı bir unsur olarak düşünülmelidir. Nihayet hakim kararında barışma olasılığının varlığını ve kendisini böyle bir inanca götüren nedenleri, Yargıtay denetimine olanak verecek açıklıkta göstermelidir.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.08.2024)

6.2 TARAFLAR, YETKİLİ VE GÖREVLİ MAHKEME

6.2.1 Taraflar

Boşanma davası, Türk Medeni Kanunu çerçevesinde yalnızca eşler tarafından birbirlerine karşı açılabilen bir davadır. Bu nedenle, boşanma talebi, sadece evlilik birliğinde taraf olan eşlerin iradesine dayanır ve üçüncü şahısların, yani herhangi bir dış kişinin bu davayı açma hakkı bulunmamaktadır²⁸⁷.

Boşanmayı mahkemeden isteme hakkı, hukuki bir kavram olarak, Türk Medeni Kanunu çerçevesinde belirli şartların varlığı durumunda eşlerin, evlilik birliğini sona erdirmek için mahkemeye başvurma yetkisini ifade eder. Bu hak, bozucu yenilik doğuran bir haktır. Özellikle aşağıda açıklayacağımız üzere, akıl hastalığı gibi özel durumlar için geçerli olan yasal bir temele dayanır²⁸⁸.

Boşanma davası açma hakkı, TMK kapsamında bireylere tanınmış olan ve yalnızca evlilik birliğindeki taraflara ait bir haktır. Bu hak, kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğu için, boşanma davası açma yetkisine sahip olan eşin ölümü durumunda mirasçılara geçmez. Kısaca, bir eşin boşanma talebiyle mahkemeye başvurması, o eşin kişisel iradesine dayanır ve bu irade, mirasçılar tarafından devralınamaz. Dolayısıyla, boşanma davası sürecinde, dava açan eş hayatını kaybederse, bu dava mirasçılar tarafından sürdürülemez²⁸⁹.

Boşanma davası, yenilik doğuran davalardan olup, evlilik birliğini kesin surette sona erdirir. Şüphesiz, boşanma kararının kesinleşmesine kadar, tarafların davanın her aşamasında, feragat hakkı vardır²⁹⁰.

Dava ehliyeti, bir bireyin kendisi veya vekili aracılığıyla bir hukuki süreçte davacı veya davalı olarak yer alabilme ehliyetidir²⁹¹. Bu ehliyet, ilgili davanın takibini yapma ve

²⁸⁷ Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 12. Bası, İstanbul, 2024, s.245; Erdem/ Makaracı Başak, s.149; Budak/ Karaaslan, s.104; Öztan, s.720; Tekinay, s.244; Zevkliler/Cumaloğlu/Acabey, s.286.

²⁸⁸ Akkaya, s.44; Erdem/ Makaracı Başak, s.149; Öztan, s.725.

²⁸⁹ Akıntürk/ Ateş, s. 280; Tekinay, s.244-245.

²⁹⁰ Akıntürk/ Ateş, s.279.

²⁹¹ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s.245.

mahkeme süreçlerine katılma konusunda gerekli olan usul işlemlerini gerçekleştirme kapasitesini de kapsar²⁹².

Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olan tüm gerçek ve tüzel kişiler, aynı zamanda dava ehliyetine de sahiptir. Bu durumda, akıl hastalığı nedeniyle zihinsel kapasitesi kısıtlanan bir eşin dava ehliyeti bulunmamaktadır²⁹³. Yani, akıl hastası olan birey, kendi başına hukuki süreçlere katılamaz veya dava açamaz. Bu tür durumlarda, akıl hastası bireyler, yasal temsilcileri tarafından temsil edilir²⁹⁴. Yasal temsilciler, akıl hastası olan kişinin haklarını korumak, onun adına dava açmak ve hukuki işlemleri gerçekleştirmekle yükümlüdürler. Dolayısıyla, akıl hastalığı nedeniyle dava ehliyeti olmayan bireylerin hukuki süreçlerde haklarının savunulması, kanuni temsilcileri aracılığıyla sağlanır²⁹⁵.

Akıl hastalığına dayanan boşanma davalarında, husumetin doğrudan akıl hastası olan eşe yöneltilmesi gerekmektedir. Bu durumda, davalı konumundaki akıl hastası birey adına yasal temsilci olarak görev yapan vasi, davanın seyrinde önemli bir rol oynar. Dava sürecinin başlangıcında, davanın tebligatı daima vasiye yapılmalıdır²⁹⁶. Böylelikle mahkemeden gelecek olan resmi belgeler, akıl hastası bireyin temsilcisi olan vasi aracılığıyla kendisine ulaştırılır. Bu konuyu destekleyici Yargıtay tarafından geliştirilen yerleşik içtihatlar mevcuttur²⁹⁷.

TMK m. 462/8'e göre, yasal temsilcinin davalı olan kişiyi mahkemede temsil edebilmesi için öncelikle vesayet makamından izin alması gerekmektedir. Bu kural, yasal temsilcinin temsil yetkisinin sınırlarını belirlemekle birlikte bireyin haklarının korunmasını sağlamak amacıyla getirilmiştir. Yasal temsilcinin, temsil ettiği kişinin menfaatlerini gözeterek hareket etmesi önemlidir; bu nedenle vesayet makamının izni, temsilci tarafından yapılacak işlemlerin uygunluğunu ve geçerliliğini artırır.

²⁹² Budak/ Karaaslan, s.110; Süha Tanrıver, **Medeni Usul Hukuku**, C.1, 6. Bası, Yetkin Yayınevi, 2024, s.573; Tekinay, s.245.

²⁹³ Akıntürk/ Ateş, s. 281.

²⁹⁴ Gençcan, Boşanma Hukuku, s. 606.

²⁹⁵ Budak/ Karaaslan, s.111-112; Gözütok/Albayrak, s.340; Tanrıver, s.573; Tekinay, s.248.

²⁹⁶ Gençcan, Boşanma Hukuku, s. 607; Tekinay, s.232.

²⁹⁷ Yarg.2.HD. E.2005/3217, K.2005/5084, T.30.03.2005: "... Davalı kadına vasi tayin edildiği ve davanın da vasi tarafından takip edildiği anlaşılmaktadır. Dava dilekçesindeki açıklamalara göre davanın hukukî dayanağı Türk Medeni Kanununun 165. maddesine dayalı akıl hastalığı nedeniyle boşanma davası olup resmî sağlık kurulu raporu da alındıktan sonra tüm deliller birlikte değerlendirilip sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken şiddetli geçimsizlik sebebiyle (TMK md. 166) boşanmaya karar verilmesi doğru görülmemiştir ..." <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.04.2024)

Dava ehliyeti ve taraf ehliyeti, kamu düzenine ilişkin önemli unsurlardır ve bu nedenle hakim, bu konuları resen dikkate almak zorundadır²⁹⁸.

Türk Medeni Kanunu'n 181. maddesinin ikinci fıkrasında²⁹⁹ getirilen düzenlemeye göre, boşanma davası süreci devam ederken eşlerden birinin vefat etmesi durumunda, ölen eşin mirasçılarında biri bu davayı, sağ kalan eşin kusurunu tespit etmek amacıyla sürdürebilir. Bu durum, boşanma davasının niteliği gereği önemli bir hukuki yenilik sunmaktadır³⁰⁰. Zira, mirasçılarının bu davada sağ kalan eşin kusurunu belirlemek üzere dahil olmaları, sağ kalan eşin mirasçılığını engelleyecek bir durum olarak karşımıza çıkar³⁰¹. Bu husus ayrıca aşağıda ele alınmıştır³⁰².

6.2.1.1 Davacı

Davacı, bir hukuki uyuşmazlıkta kendi haklarını savunmak veya talep etmek amacıyla mahkemeye başvuran kişi veya tarafı ifade eder.

Dava açma hakkına sahip olan eş, boşanma sebeplerinden biri olan özel durumların veya olayların ortaya çıkmasında etkili olmayan taraftır. Bu nedenle, akıl hastalığına dayanan boşanma durumlarında, davacı olarak bulunan eş, akıl hastası olmayan eş olmalıdır³⁰³.

Akıl hastası olmayan eşin boşanma davası açabilmesi için, evlilik birliğinin çekilmez hale gelmiş olması, yani çekilmezlik kriterinin gerçekleşmiş olması şarttır. Ancak akıl hastalığı yaşayan ve ayırt etme gücüne sahip olmayan bir birey, ruhsal durumu ve psikolojik durumu nedeniyle içinde bulunduğu ortamı sağlıklı bir biçimde değerlendiremeyebilir. Bu durum, akıl hastası olan eşin, evlilikteki sorunların ne kadar ciddi olduğunu veya ortak hayatlarının çekilmez hale gelip gelmediğini anlamasını güçleştirir. Akıl hastalığı, bireyin düşünme yeteneğini ve karar verme kapasitesini etkileyebilir. Dolayısıyla, akıl hastalığı yaşayan bir eş, boşanma gibi önemli bir kararı almak için gereken zihinsel berraklığa sahip

²⁹⁸ Tanrıver, s.573; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s.254; Budak/Karaaslan, s.110; Gözütok/ Albayrak, s.339-340.

²⁹⁹ "MK m.181/II hükmünün ilk halinde yer alan "davacı" ve "davalı" ibareleri ilk olarak Anayasa Mahkemesinin 21.1.2010, 2008/102 sayılı kararı ile Anayasaya aykırı bulunmuş ve iptal edilmiş; ardından 1.10.2011 tarihli ve 6217 sayılı Kanun"; Akıntürk/Ateş, s.280.

³⁰⁰ Akıntürk/ Ateş, s.280.

³⁰¹ Akıntürk/ Ateş, s.280.

³⁰² Bkz. bu konuda geniş bilgi, s.93 vd. (Miras Hukukuna İlişkin Sonuçlar)

³⁰³ Akıntürk/ Ateş, s.279; Akipek Öcal/ Özdemir, s.151.

olmayabilir³⁰⁴. Kısaca, bu dava, akıl hastası olmayan eş tarafından, şartları uygunsa, akıl hastası eşe karşı açılabilir³⁰⁵.

Kural olarak, ayırt etme gücünden yoksun olan akıl hastası davalı eşin, boşanma davası açma ehliyeti bulunmamaktadır. Bununla birlikte, ayırt etme gücünden yoksun olan akıl hastası eş adına, yasal temsilci aracılığıyla boşanma davası açılıp açılmayacağı hususu, doktrinde farklı görüşlere konu olmuştur³⁰⁶.

Bir görüşe göre; Tam ehliyetsiz kişilere ait sıkı sıkıya bağlı hakların özünü koruyabilmesi ve diğer haklarla aynı statüde değerlendirilmemesi için, ne kendileri ne de kanuni temsilcileri tarafından kullanılması mümkün değildir. Boşanma, dava yolu ile elde edilen ve şahsa sıkı sıkıya bağlı olan, bozucu yenilik doğuran bir hak olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda, tam ehliyetsiz bir eş adına kendisinin olmadığı gibi, kanuni temsilcisinin de söz konusu davayı açma yetkisi bulunmamaktadır³⁰⁷.

Başka bir görüşe göre, tam ehliyetsiz eş adına, kanuni temsilcisi tarafından, menfaatinin bulunması ve hakkaniyetin gerektirmesi hâlinde bu dava açılabilir. Objektif olarak değerlendirildiğinde, TMK'nın 161, 162, 163 ve 164. maddelerinde yer alan ve her birey için geçerli olan boşanma sebeplerinin varlığı durumunda, akıl hastalığı nedeniyle evlilik birliğini sürdüremeyen eş için de aynı yaklaşımın benimsenmesi gerektiği söylenebilir. Aksi takdirde, söz konusu durumun ahlaki değerlerle ve insanlık onuru ile çelişmesi söz konusu olacaktır³⁰⁸.

Bir diğer görüşe göre, tam ehliyetsiz bireylerin kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların, onların adına kanuni temsilcileri tarafından kullanılıp kullanılmayacağı konusunda kesinlik bulunmamasına rağmen eğer tam ehliyetsiz eşin kanuni temsilcisi, onun adına dava açmışsa, bu durumda hâkimin, davada taraf olan tam ehliyetsiz eşin menfaatlerini dikkate alarak, hakkaniyet ilkesini gözeterek ve dava konusunun özel şartlarını göz önünde bulundurarak karar vermesi gerektiği savunulmaktadır³⁰⁹.

³⁰⁴ Kılıçoğlu, s.91.

³⁰⁵ Akipek Öcal/ Özdemir, s.151; Erdem/ Makaracı Başak, s.149; Gençcan, Boşanma Hukuku, s.601.

³⁰⁶ Erdem/ Makaracı Başak, s.149; İkizler/Tüzüner, s.146-147; Öztürk, s.181.

³⁰⁷ Erdem/ Makaracı Başak, s.149; İkizler/Tüzüner, s.146-147; Öztürk, s.181.

³⁰⁸ İkizler/Tüzüner, s.146-147; Öztürk, s.181.

³⁰⁹ Öztürk, s.182.

Bir diğerk görüş, tamamen ehliyetsiz olan eşler adına kanuni temsilcinin dava açabilmesinin ancak oldukça istisnai durumlara sınırlı olması gerektiğidir. Bu tür durumlar, eşlerin kişilik haklarına veya bedensel bütünlüklerine yönelik saldırılar, zina gibi ciddi hallerde geçerli olmalıdır³¹⁰.

Hüseyin HATEMİ ise fikrini şu sözlerle belirtmiştir:

*“Ayırt etme gücü olmayan kimse adına –kanuni temsil düşmanlığına rağmen- somut olaylar şartları haklı gösteriyorsa boşanma davası açılabilmesi, özellikle Merhum Hocamız A. Ataay tarafından savunulmuştur (A. Ataay, Şahıslar Hukuku, I, 3. Bası, İstanbul, 1978, S. 13, s.116 ve orada anılanlar). Kanaatimce, zina, hayata kasd gibi boşanma sebeplerinde, bu sorun ayırt etme gücü olmayan kişiye kayyım atanması talebi yoluyla çözülmelidir”*³¹¹.

Kanaatimizce, ayırt etme gücü olmayan akıl hastası eşin boşanma sebebinin, vücut bütünlüğüne yönelik olması ve psikolojik açıdan yarattığı üzüntünün düzeyi bakımından ayrı ayrı ele almamız gerekmektedir. Buna göre, ayırt etme gücü olmayan akıl hastası eşin vücut bütünlüğüne bir zarar gelmiş ve acı çekmişse, yasal temsilci aracılığıyla boşanma talebi kabul görmelidir. Fakat, ayırt etme gücü olmayan akıl hastası eşin ruh sağlığına ya da kişilik haklarına yönelik bir saldırı söz konusu olduğunda, mağdur, bu durumu algılayabilecek bir iradeye sahip olmadığı için, boşanma davası açması da mümkün olmamalıdır.

Yargıtay’ın da akıl hastası eş adına vasinin boşanma davası açabilmesi konusunda olumlu olduğu gibi olumsuz kararları da vardır³¹². Örneğin, Yargıtay, bir kararında, akıl hastası olan eşin vasisinin, şartlar yerindeyse, vesayet makamından izin alarak dava açabileceğini kabul etmiştir³¹³.

Akıl hastalığı durumunda, akıl hastası eşin iradesinin olmadığını düşünürsek, anlaşmalı boşanma davası açılmaz. Bu durumda, akıl hastası olan eşin kısıtlanması ve bir vasi atanması gerekir³¹⁴. Tam ehliyetsiz kişilerin taraf olduğu davalarda, bu bireyler kanuni temsilcileri aracılığıyla temsil edilir. Bu durumda, tebligat kanuni temsilciye yapılacak ve

³¹⁰ Erdem/ Makaracı Başak, s.149; İkizler/Tüzüner, s.146-147; Öztürk, s.183.

³¹¹ Hatemi, s.116.

³¹² Gençcan, Boşanma Hukuku, s.602.

³¹³ Yarg.2.HD, 25.09.2013, E. 2013/8753, K. 2013/21953. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.05.2024)

³¹⁴ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.595.

yargılama, onun katılımıyla sürdürülecektir. Eğer davalı tam ehliyetsizin bu aşamada bir kanuni temsilcisi bulunmuyorsa, davanın görüldüğü mahkeme, resen sulh hukuk mahkemesine başvurarak davalıya bir kanuni temsilci atanmasını temin edecektir. Kanuni temsilcinin, tam ehliyetsiz adına hukuki işlemleri yürütebileceği kabul edilse de, ilgili kişinin bizzat dinlenilmesi ve iradesini özgürce açıklayabilmesi şartlarının sağlanamaması nedeniyle, bu hususta kanuni temsile izin verilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, tam ehliyetsizler açısından TMK m. 166/3 kapsamında boşanma davası açma imkanı ortadan kalkmaktadır³¹⁵.

Kanaatimizce, hukuki çerçevede düşünüldüğünde, akıl hastalığı olan bireylerin boşanma sürecinde korunması gerekir. Anlaşmalı boşanma, tarafların özgür iradeleriyle karar vermelerini gerektirir. Eğer bir kişi bu kararı sağlıklı bir şekilde veremiyorsa, onun adına yapılan bir anlaşmalı boşanma süreci hukuka uygun olmaz. Ancak, geçici akıl hastalığı olup ayırt etme gücüne sahip bireylerin (örneğin tedavi gören ama bilinçli karar verebilen kişiler) anlaşmalı boşanma davası açabilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Çünkü tamamen engellenmeleri, kişisel haklarını da zedeleyebilir. Bu gibi durumlarda mahkemelerin her olayı ayrı değerlendirmesi ve gerektiğinde sağlık raporu alması doğru olur.

6.2.1.2 Davalı

Boşanma davası, dava açma yetkisine sahip eş tarafından diğer eşe karşı başlatılır. Davalı, davacı tarafından açılan boşanma sürecinde, davanın muhatabı olan eşi ifade eder. Davalı taraf, kural olarak, akıl hastası olan eştir³¹⁶.

Aklıl hastası olan eşin iradesinin bulunmadığı kabul edildiğinde, taraf ehliyeti bağlamında birtakım hukuki sorunlar ortaya çıkabilir. Bu durum, kendisine vasi atanması gerekliliğini gündeme getirdiğinde, yürütülecek yargılamanın daha özenli ve ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Nitekim, dava ve taraf ehliyetine ilişkin koşulların mahkeme tarafından resen değerlendirilmesi gerekmekte olup, Yargıtay da bu doğrultuda içtihat geliştirmiştir³¹⁷:

³¹⁵ Akipek Öcal/ Özdemir, s.151; Özdemir, s.134.

³¹⁶ Akıntürk/ Ateş, s.280; Akipek Öcal/ Özdemir, s.151.

³¹⁷ Yarg. 2.HD, T. 15.11.1994, E. 1994/10161, K. 1994/11048: “Dava ve taraf ehliyeti dava şartlarındandır. Mahkemece re’sen dikkate alınılır. Davalının hükmümlülüğü sebebiyle MK. 357. maddesi uyarınca vesayet altına alınıp alınmadığının araştırılması, alınmış ise tayin olunan vasinin usulüne uygun davetiye ile duruşmaya çağırılması, vesayet altına alınmamaşa Sulh Hukuk Hakimi’ne ihbarda bulunarak vasi tayinin beklenmesi

Yargıtay'ın ilgili bir kararı, dava ve taraf ehliyeti ile ilgili dava şartlarının gerekliliğini ele almak ile birlikte dava şartlarından biri olan taraf ehliyeti, mahkeme tarafından resen dikkate alındığını belirtmiştir. Bu karar, medeni usul hukukuna ve vesayet hukukuna uygun bir şekilde taraf ehliyetinin titizlikle incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Yargıtay başka bir kararında³¹⁸, dava ve taraf ehliyetinin kamu düzeniyle ilgili bir konu olduğu ve mahkemelerce resen göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Dava dilekçesinde, davalının doğuştan geri zekalı olduğu ve tedavisinin mümkün olmadığı iddia edilmiştir. Bu iddia, bir kısım davalı tanıkları tarafından doğrulanmışsa da mahkeme, bu durumu değerlendirmek üzere ilgili kanun hükmü gereğince sulh hukuk mahkemesine yazı yazmalı ve davalının vesayet altına alınıp alınmaması gerektiğini araştırmalıdır. Ayrıca, bu hususun bekletici mesele olarak kabul edilip, davanın sonuçlanmasına kadar yargılama süreci durdurulması gerektiği belirtilmiştir. Kanaatimizce, Yargıtay'ın bu yaklaşımı yerinde olup, sunduğumuz bilgi ve görüşleri destekler niteliktedir. Türk Medeni Kanun'un 405. maddesi gereğince, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle işlerini göremeyecek durumda olan kişiler vesayet altına alınmalıdır. Usul ekonomisi ilkesi gereğince, davalının ehliyetsiz olup olmadığını belirlemeden yargılamaya devam etmek geçersiz bir yargılama yapılmasına neden olabilir. Fiil ehliyeti olmayan bir kişinin yargılama sürecinde taraf olması geçersiz işlemlere yol açabileceğinden, öncelikle vesayet durumunu netleştirmek için bekletici mesele yapılarak doğru bir hukuki yaklaşım benimsemiştir.

Anlaşmalı boşanma durumunda, tam ehliyetsiz bireylerin bizzat kullanması mümkün olmayan ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların, kanuni temsilci aracılığıyla kullanılıp kullanılamayacağı meselesi, özellikle tam ehliyetsizin adına boşanma davası açılıp açılmayacağı bağlamında hukuki açıdan önem arz etmektedir. İnceleme konumuz çerçevesinde, çekişmesiz yargıya tabi bir işlem olarak değerlendirilen ortak irade ile gerçekleştirilen anlaşmalı boşanma davasında, kanuni temsilcinin bu yönde talepte bulunup

gerekir. Vesayet ile vekalet sona erer. Bunlar gözetilmeden şahsi sonuçlar dışında mali sonuçlar da doğuran boşanma davasına devam edilmesi usul ve yasaya aykırıdır. " <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.04.2024)

³¹⁸ Yarg.2.HD., E. 1987/4339, K.1987/5015, T. 08.06.1987 : "...Dava ve taraf ehliyeti kamu düzeni ile ilgili olup, mahkemelerce doğrudan doğruya (re'sen) gözönünde tutulur. Dava dilekçesinde davalının doğuştan geri zekalı olduğu ve tedavisinin de mümkün bulunmadığı ileri sürülmüş ve bu iddia bir kısım davalı tanıklarca doğrulanmış bulunmasına göre, mahkemece yapılacak iş, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 42'nci maddesi uyarınca sulh hukuk mahkemesine yazı yazılması, davalının vesayet altına alınıp alınmamasının gerekip gerekmediğinin araştırılması, bu hususun bekletici mesele sayılması ve sonucuna kadar yargılamanın bekletilmesinden ibarettir .." <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.05.2024)

bulunamayacağı üzerinde durulmalıdır. Kişiyi sıkı sıkıya bağlı hakların kural olarak temsilci tarafından kullanılamayacağı kabul edilmekte olup, bu durumun fiil ehliyetsizliği aşarak hak ehliyetsizliği sonucunu doğurmaması gerektiği hususu, öğretide ve yargı uygulamalarında çeşitli çözüm yollarının araştırılmasını gerekli kılmıştır³¹⁹.

Doktrindeki baskın görüşe göre, kişiyi sıkı sıkıya bağlı hakların temel prensip olarak kanuni temsilci tarafından kullanılması mümkün olmamakla birlikte, tam ehliyetsizin menfaatinin gerektirdiği ve zorunluluk arz eden durumlarda bu yetkinin istisnai olarak kanuni temsilciye tanınabileceği savunulmaktadır. Bu çerçevede, öğretide ve yargı içtihatlarında da paralel bir yaklaşımla, belirli koşullar sağlandığında kanuni temsilcinin tam ehliyetsiz adına boşanma davası açabilmesi gerektiği sonucuna varılabilir. Ancak, kanaatimizce kanuni temsilcinin TMK m. 166/3 hükmüne dayanarak tam ehliyetsiz adına anlaşmalı boşanma talebinde bulunması mümkün değildir. Zira söz konusu hüküm uyarınca, anlaşmalı boşanma kararı verilebilmesi için hakimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerini serbestçe açıkladıklarına kanaat getirmesi gerekmektedir. Kanuni temsilci aracılığıyla getirilen bir anlaşmalı boşanma talebinde ise, tam ehliyetsiz eşin bu koşulu yerine getirmesi hukuken mümkün olmayacaktır. Nitekim, ayırt etme gücünden yoksun bireyin geçerli bir iradesinden söz edilemeyeceği gibi, bu aşamada kanuni temsilcinin onun yerine dinlenmesi de hukuki açıdan mümkün görülmemektedir³²⁰.

6.2.2 Yetkili ve Görevli Mahkeme

TMK m.168'e göre boşanma ya da ayrılık davalarında, eşlerden birinin ikametgahının bulunduğu yer veya son altı ay içinde birlikte ikamet ettikleri yerin mahkemesinde açılması zorunludur³²¹.

TMK m.168'in gerekçesine göre, dava sebebi olarak kusur terkedildiğinden, artık her iki eşin de yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir³²².

³¹⁹ Özdemir, s.134-135.

³²⁰ Özdemir, s.136-137.

³²¹ TMK Md.168: “Boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir.”; Akipek Öcal/ Özdemir, s. 150; Erdem/ Makaracı Başak, s.149; Zevkililer/Cumahoğlu/Acabey, s.286.

³²² Akkaya, s.265; Erdem/ Makaracı Başak, s.149.

Yetkili mahkeme, eşlerin dava tarihindeki yerleşim yerini esas almaktadır. Eşlerin yerleşim yerinin değiştirilmesi de yetki anlamında bir engel teşkil etmemektedir. Ancak, adres değişikliği bildirildiği takdirde, tebligatlar yeni yerleşim yeri adresine yapılmalıdır³²³.

Görevli mahkeme, aile mahkemesidir³²⁴ ve bir davanın çözümünde yetkili olan mahkemenin, belirli bir işlev veya konu üzerinde çalışmak üzere görevlendirildiği mahkemedir³²⁵. Aile mahkemeleri, uzmanlık gerektiren özel mahkeme olduğundan, aile mahkemesinin bulunmadığı yerlerde, boşanma/ayrılık davalarına asliye hukuk mahkemesi, aile mahkemesi sıfatıyla bakar³²⁶.

Asliye hukuk mahkemesi, aile mahkemesi sıfatıyla yargılama yapmadığı takdirde, teoride birden çok görüş ayrılığı bulunmakla birlikte, Yargıtay bu durumu bozma sebebi olarak değerlendirmektedir³²⁷.

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesi, aile mahkemelerinin görev alanını ayrıntılı bir şekilde düzenlemektedir. Bu maddenin birinci fıkrası, *"22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Üçüncü Kısmı hariç olmak üzere ikinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun"* hükümlerine dayanarak, aile hukukuna ilişkin dava ve işlemleri kapsamaktadır³²⁸. Bu bağlamda, boşanma davalarının hangi mahkemede görüleceğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bu hüküm, aile mahkemelerinin aile hukukundan kaynaklanan davalara bakma yetkisini belirleyerek, bu tür uyuşmazlıkların çözümünde hangi mahkemelerin görevli olduğunu vurgulamaktadır. Böylece, aile hukukuna dair davaların adil bir biçimde ve ilgili mahkemelerde yürütülmesi sağlanmaktadır.

6.3 BOŞANMA DAVASI SIRASINDA ALINACAK TEDBİRLER (TMK M.169)

Akıl hastalığına dayalı olarak açılan boşanma davaları, hem eşlerin hem de çocukların zarar görme olasılığını artırabilen hassas durumları içerir. Bu nedenle, böyle bir davanın

³²³ Akkaya, s.265.

³²⁴ Akıntürk/ Ateş, s.283.

³²⁵ Akkaya, s.265.

³²⁶ Akipek Öcal/ Özdemir, s. 150; Erdem/ Makaracı Başak, s.149; Zevkliler/Cumalıoğlu/Acabey, s.286.

³²⁷ Akkaya, s.265.

³²⁸ Akkaya, s.262.

yürütülmesi süresince, tarafların menfaatlerini koruyacak tedbirlerin alınması büyük bir önem taşımaktadır. TMK m. 169, boşanma davasının açılmasıyla birlikte, tarafların ve çocukların korunmasına yönelik gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak amacıyla hakime önemli yetkiler tanımaktadır³²⁹.

TMK m. 169'a göre, boşanma veya ayrılık davası açıldığı anda hakim, davanın devamı süresince tarafların ihtiyaçlarını gözeterek gerekli geçici tedbirleri kendiliğinden alma yetkisine sahiptir. Bu tedbirler, özellikle eşlerin barınma ihtiyaçları, maddi destekleri, evlilik birliği içinde edinilmiş malların yönetimi ve çocukların bakım ve koruma durumlarıyla ilgilidir. Hakim, dava süresince tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını dikkate alarak, her iki eşin ve varsa müşterek çocukların hayat standartlarının korunmasına yönelik önlemler alır. Aynı şekilde, evlilik birliği süresince edinilen malların yönetimiyle ilgili olarak da tarafların haklarının ihlal edilmemesi için gerekli tedbirler belirlenir. Bu nedenle, ileride daha detaylı anlatılacağı üzere, boşanma veya ayrılık davası açıldığında hakimin alacağı geçici tedbirler, sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi açısından kritik bir rol oynamaktadır³³⁰.

Boşanma davası sürecinde davalının akıl hastalığı nedeniyle fiil ehliyetinin sınırlı olması halinde, TMK m. 405 kapsamında vesayet kararı alınarak vasi atanması gerekir. Ancak davanın başında bu durum henüz netlik kazanmamışsa ve özellikle hakkaniyet gereği, davalının malvarlığının korunması ivediyse, TMK m. 426-427 hükümleri uyarınca geçici kayyım atanması mümkündür. Bu iki kurum arasında amaç ve süre bakımından farklar olup, kişinin sürekli ehliyetsizliği halinde vasi, geçici koruma gereken hallerde de kayyım atanmalıdır³³¹.

Yargıtay, bir kararında, bipolar bozukluk tanısı konulan davalı-karşı davacı kadının ruhsal durumu dikkate alındığında, öncelikle TMK m. 405 ve HMK m. 42 kapsamında kısıtlanma gerektirip gerektirmediğinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu hususun ön sorun olarak ele alınıp yargılamanın bekletilmesi gerektiği, dosyada bulunan tek hekim raporunun yeterli olmadığı, kapsamlı bir sağlık kurulu raporuyla yeniden değerlendirme yapılmadan

³²⁹ Akıntürk/ Ateş, s.285; Dural/Öğüz/Gümüş, s.138; Erdem/Makaracı Başak, s.157.

³³⁰ Akıntürk/ Ateş, s.289; Akipek Öcal/ Özdemir, s.153-154; Velidedeoğlu, s.246-248.

³³¹ Yarg.2HD, E. 2013/10625, K. 2013/20756, T. 18.11.2013; Türkel, s.115.

karar verilmesinin usul ve yasaya aykırı olduğu gerekçesiyle hükmün bozulmasına karar verilmiştir³³².

Aile konutu bakımından değerlendirdiğimizde, TMK m. 194/1 uyarınca, eşlerden biri diğerinin açık rızası olmadan aile konutu ile ilgili tasarruf veya borçlandırıcı işlem yapamaz. Rıza verilmemesi halinde işlem kesin hükümsüz olur³³³. Kiracı eşin, diğer eşin rızası olmadan kira sözleşmesini feshetmesi de geçersizdir. Akıl hastalığı sebebiyle ayırt etme gücü olmayan veya sınırlı ehliyetsiz eş rıza veremez; bu durumda yasal temsilcinin rızası gerekir. Rıza verilmezse, TMK m.194/2 uyarınca, hakim müdahalesi talep edilebilir. Yasal temsilci diğer eşse, menfaat çatışması varsa kayyım atanması ya da doğrudan hakim müdahalesi yoluna gidilmelidir. Ayrıca, aile konutu şerhi ve kira sözleşmesine ilişkin bildirim hakları da yasal temsilci aracılığıyla kullanılabilir³³⁴.

Akil hastalığına dayalı olarak açılan boşanma davasında da, hakim, eşlerin barınmasına ilişkin gerekli önlemleri almalıdır. Bu nedenle, aile konutuna hangi eşin malik olduğu önem kazanır. Eğer aile konutu, akıl hastası olan ve ayırt etme gücü bulunmayan davalı eşe ait ise, bu durumda, davacı eşin talebi ya da hakim tarafından resen aile konutunun tapu kaydına “aile konutu şerhi” verilmelidir. Ayrıca, hakim, aile konutunda somut olayın özelliklerine göre davacı eşin ve çocukların dava süresince oturmasına ilişkin önlemleri de kendiliğinden almalıdır. Hatta hakim gerekiyorsa, davalı akıl hastası eşin evden ayrılmasına da karar

³³² Yarg.2.HD, E. 2018/1044, K. 2018/12356, T. 05.11.2018. “Dava ve taraf ehliyeti kamu düzenine ilişkin olup, hakim tarafından kendiliğinden (res’ en) gözetilir. Yargılamada her iki tarafın beyanı ve sunulan belgelere göre davalı-karşı davacı kadının bipolar duygulanım bozukluğu (F31) ve unipolar depresyon rahatsızlığı sebebiyle tedavi gördüğü anlaşılmaktadır. Davada, davalı-karşı davacı kadının ruhsal rahatsızlığı ileri sürülmüş ve bu iddia dosya arasındaki bir kısım delille de doğrulanmıştır. Bu durumda mahkemece yapılacak iş; Türk Medeni Kanununun 405. ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 42. Maddesi uyarınca davalı-karşı davacı kadının vesayet altına alınmasının gerekip gerekmediğinin araştırılması ve bu hususun bir ön sorun sayılarak sonucuna kadar yargılamanın bekletilmesinden ibarettir. Türk Medeni Kanununun 409/2. maddesinde ‘Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı iddiası halinde bu durumun ancak resmi sağlık kurulu raporu’ ile tespit edileceği belirtilmiştir. Türk Medeni Kanununun 405. maddesindeki kısıtlama sebebinin bulunmadığı hususunda tek hekim tarafından verilen 27.6.2013 tarihli rapor yeterli değildir. Mahkemece bu husus bekletici mesele yapılarak davalı-karşı davacı kadının kısıtlanmasının gerektirecek bir durumun varlığının tespiti konusunda vesayet makamı olan Sulh Hukuk Mahkemesine ihbarda bulunması veya kendiliğinden bu konuda davalı-karşı davacı kadının yeniden sevk edilerek resmi sağlık kurulu heyetinden oluşacak şekilde yeterli bir rapor alınıp delillerin birlikte değerlendirilerek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, yetersiz olan tek hekim raporuna itibar edilerek hüküm kurulması doğru olmamıştır.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.06.2023)

³³³ Bkz. bu konuda geniş bilgi: Şükran Şıpka, **Türk Medeni Kanunu’nda Aile Konutu İle İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK m.194)**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2002.

³³⁴ **Türkel**, s.123-124.

verebilmelidir³³⁵. Böylece, davacı eşin bu konuttan yararlanma hakkı ile birlikte kişilik haklarının ve güvenliğinin korunması da sağlanmış olur.

Boşanma davası devam ederken, velayetle ilgili uyuşmazlıklarda temel ilke, çocuğun üstün yararının gözetilmesidir. Bu bağlamda, her ne kadar evlilik devam ederken ana ve baba ortak velayet hakkına sahip olsalar bile, akıl hastası olan ana veya babaya velayet hakkının verilip verilemeyeceği ile çocukla kişisel ilişki kurulup kurulamayacağı ayrıca değerlendirilmelidir.

Zira, velayet hakkının sağlıklı bir şekilde çocuk yararına kullanılabilmesi için bu hakka sahip olan ebeveynin öncelikle ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. Akıl hastası eş, ayırt etme gücünden yoksun ise, zaten TMK m. 348 / b.1 gereğince velayet görevini gereği gibi yerine getiremeyeceği için boşanma davasına bakan aile hakimi, velayetin bu eşten kaldırılmasına ve diğer sağlıklı olan diğer eşin tek başına velayeti yürütmesine karar verebilmelidir. Genel kabul, vesayet altında bulunan veya akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış kişilere velayet hakkı tanınamayacağı yönündedir. Zira yasal danışmana ihtiyaç duyan bir bireyin, çocuğun yüksek yararına uygun kararlar alabileceği şüphelidir. Ancak her akıl hastalığı durumu aynı şekilde değerlendirilemez; hastalığın niteliği ve şiddeti, kişinin velayet görevini yerine getirip getiremeyeceği açısından önem arz eder. Hafif düzeyde veya işlevselliği etkilemeyen bir akıl hastalığı durumunda, çocuğun menfaati bunu gerektiriyorsa, ilgili ebeveyne velayet verilebilir³³⁶. Hakim, somut olayın şartlarına göre, gerekli görmesi halinde, örneğin anne ve babanın ikisinin de akıl hastası olması durumunda, çocuğun TMK m. 348/b-1,b.2 kapsamında vesayet altına alınması için durumu sulh hukuk mahkemesine bildirmelidir. Boşanma davası esnasında çocuğun bağımsız temsiline sağlanabilmesi için, çocuğa bir kayyım da atanabilir.

6.3.1 Tedbir Nafakası

TMK m. 169 uyarınca; *“Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır”*.

³³⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s.138-139.

³³⁶ Türkel, s.109.

Boşanmanın kesinleşmesine kadar verilen nafaka türü tedbir nafakasıdır. Kural olarak, boşanma ya da ayrılık dava sürecinde, akıl hastalığı, eşlerin nafaka vermesini engellemez³³⁷. Burada daha çok önemli olan, nafaka yükümlüsü eşin nafaka ödeyebilecek kadar maddi gücünün olmasıdır. Kısaca, ekonomik gücü bulunduğu sürece, akıl hastası eş de tedbir nafakasını vermekle yükümlüdür. Fakat, nafaka ödemek için bir geliri ya da maddi gücü yoksa, akıl hastası eş, tedbir nafakasına hükmedilemez. Ayrıca, davalı eşin tedbir nafakasına ihtiyacı varsa, durum ve koşullara göre, davanın devamı süresince, davalı eş de tedbir nafakasını verilebilir. Bunun yanında, müşterek çocuğun varlığı halinde, çocuk yararına da tedbir nafakasını verilmelidir³³⁸. Bu durumda, nafaka talebinin reddi ancak söz konusu nafakanın şartlarının sağlanmaması halinde söz konusu olabilir; akıl hastalığı, tek başına ret sebebi teşkil etmez³³⁹.

Boşanma kararından sonraki sonuçlar, aşağıda ele alınmıştır.

6.4 BOŞANMANIN EŞLER ARASINDAKİ MALİ SONUÇLARI

6.4.1 Yoksulluk Nafakası

Akıl hastalığına dayanarak açılan boşanma davalarında, mali sonuçlar açısından öne çıkan konulardan biri yoksulluk nafakasıdır. Bu nafaka, boşanma nedeniyle ekonomik olarak zor durumda kalacak olan eşin hayatını idame ettirmesi amacıyla düzenlenmiştir. TMK m. 175 uyarınca, boşanma sonrası yoksulluğa düşecek olan taraf, diğer eşten mali gücü doğrultusunda süresiz olarak nafaka talep edebilir. Ancak bu talep için yoksulluğa düşecek olan eşin kusurunun daha ağır olmaması şartı aranır³⁴⁰.

Kanun koyucu tarafından "yoksulluğa düşme" kavramına ilişkin açık bir tanım getirilmediğinden, hakim bu hususta takdir yetkisini kullanmaktadır. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre, temel gereksinimlerini karşılayabilecek düzeyde geliri bulunmayan kişiler yoksul kabul edilmektedir. Bu bağlamda, bireyin beslenme, barınma, sağlık hizmetlerine erişim, ulaşım, kültürel faaliyetlere katılım ve eğitim gibi zorunlu ihtiyaçlarını

³³⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s.139-140.

³³⁸ Akipek Öcal/ Özdemir, s.172; Dural/Öğüz/Gümüş, s.139; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.171; Velidedeoğlu, s.247.

³³⁹ Özdoğan/ Uyanık, s.337.

³⁴⁰ Akıntürk/Ateş, s.304-305; Dural/Öğüz/Gümüş, s.161-162; İkizler/Tüzüner, s.194; Kaplan, s.83; Köprülü/Kaneti, s. 194; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.159; Velidedeoğlu, s.261.

karşılayamaması, yoksulluk durumunun tespitinde belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır³⁴¹.

Yoksulluk nafakasının en önemli özelliklerinden biri, nafaka yükümlüsü olarak kabul edilen eşin kusur durumunun göz önünde bulundurulmamasıdır. Bu özellik, yoksulluk nafakasını maddi ve manevi tazminattan ayıran temel farklardan biridir. Maddi veya manevi tazminat taleplerinde, diğer eşin boşanmaya sebep olan olaylarda kusurlu olması aranırken, yoksulluk nafakası talep edilen eş için böyle bir koşul bulunmamaktadır. Dolayısıyla, nafaka bağlanırken daha ağır kusur yalnızca nafaka talep eden eş için değerlendirilmekte, nafaka ödeyecek eşin kusur durumuna bakılmamaktadır³⁴².

Akıl hastalığı nedeniyle açılan boşanma davalarında, akıl hastası eş genellikle kendisi için nafaka talep edebilecek konumda bulunmadığı için bu tür davalarda yoksulluk nafakasının koşulları özel bir önem taşır. Bu durum, hem nafaka talep eden tarafın korunması hem de akıl hastalığı sebebiyle boşanma davalarında ortaya çıkabilecek mali sonuçların düzenli bir çerçeveye oturtulması açısından önemlidir. TMK m. 175/2 bu hususu düzenlemektedir. Nafaka yükümlüsü olan eş, boşanma sürecinde kusursuz kabul edilebilir. Ancak burada esas olan, nafaka talep eden eşin boşanmada kusurlu olup olmadığıdır. Akıl hastalığına dayalı boşanma davalarında, davalı eşin kusur ehliyeti bulunmadığından, onun boşanmada kusurlu olup olmadığına ilişkin bir değerlendirme yapılamaz. Davacı eşin kusursuz olduğu varsayıldığında, davalı eşin de iradesinin bulunmaması nedeniyle kusursuz kabul edilecektir. Bu durumda, davacı eşin davalıdan yoksulluk nafakası talep etmesi hukuken mümkün olacaktır³⁴³. Aynı şekilde, akıl hastası eş de, ihtiyaçlarının ve koşulların sağlanması halinde nafaka talep edebilir. Nitekim yargı pratiğinde, akıl hastalığına sahip eşin kusursuz olduğu kabul edilmektedir³⁴⁴.

Eğer akıl hastası eşin ayırt etme gücü ortadan kalkmamışsa, artık davranışlarının irade dışı olduğundan söz edilemez. Bu durumda hakim diğer eşin taleplerini dikkate alması uygun olacaktır. Aksi halde, yalnızca akıl hastalığı gerekçesiyle boşanma davası açılmaması

³⁴¹ İkizler/Tüzüner, s.195.

³⁴² Akıntürk/Ateş, s.305; Dural/Öğüz/Gümüş, s.162; Hatemi, s. 137; Kaplan, s.83.

³⁴³ Akıntürk/Ateş, 305; Kılıçoğlu, s.137; İkizler/Tüzüner, s.195; Özdoğan/Uyanık, s.337.

³⁴⁴ Özdoğan/Uyanık, s.338.

nedeniyle, ayırt etme gücüne sahip olan akıl hastası eşin davranışlarına diğer eşin daha uzun süre katlanmasını beklemek, adalet ve hakkaniyet ilkelerine ters düşecektir³⁴⁵.

6.4.2 Tazminat

Boşanmaya sebep olan olaylarda kusuru bulunmayan ya da karşı tarafa kıyasla daha az kusurlu olan eş, boşanma nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların giderilmesini talep etme hakkına sahiptir. Boşanma neticesinde tarafların malvarlığında meydana gelen kayıpların telafisi amacıyla maddi tazminat davası açılabilirken, kişilik haklarının ihlali veya yaşanan manevi yıpranma nedeniyle manevi tazminat talep edilmesi de mümkündür³⁴⁶.

TMK m. 174, boşanmanın sonucunda talep edilebilecek maddi ve manevi tazminatın şartlarını belirlerken, tazminata hükmedilmesi için eşlerin kusurunun varlığına dayanmaktadır. Ancak akıl hastalığına dayanarak açılan boşanma davalarında, davalı olan akıl hastası eşin kusurundan söz edilemeyeceği için, onun aleyhine maddi veya manevi tazminat talep edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, akıl hastalığı nedeniyle boşanma sürecinde, davalı eşin tazminat yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır³⁴⁷.

Her ne kadar Yargıtay, kararlarında³⁴⁸ akıl hastalığı bulunan bireylerde ayırt etme gücünün varlığını ayrıca değerlendirmemişse de, bireyin davranışlarının iradi olup olmadığı, doğrudan ayırt etme gücünün mevcut olup olmadığıyla ilişkilidir. Ancak, akıl hastalığı veya kısıtlama kararı tek başına bireyin ayırt etme gücünden yoksun olduğuna kesin bir kanıt

³⁴⁵ Yarg. 2. HD., T. 20.3.2014, E. 4305, K. 6331. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.07.2024)

³⁴⁶ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s.157-158; **Kaplan**, s.83; **İkizler/Tüzüner**, s.190; **Köprülü/Kaneti**, s.165; **Velidedeoğlu**, s.255.

³⁴⁷ Cansu Kaya Kızılırmak, **Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021, s.79; **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.159; **Özdoğan/Uyanık**, s.335; Yarg.2HD. 2016/21327 E., 2018/8948 K., 11.09.2018 T.: “*Taraflar arasındaki davanın yapılan muhakemesi sonunda mahalli mahkemece verilen, yukarıda tarihi ve numarası gösterilen hüküm davalı erkek velisi tarafından temyiz edilmekle, evrak okunup gereği görüşülüp düşünüldü: 1-Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuna uygun sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir yanlışlık görülmemesine göre, davalı erkeğin aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yersizdir.*

2- Dava TMK m. 165 uyarınca açılan akıl hastalığı hukuki sebebine dayalıdır. Dosyadaki belgelerden, davalı erkeğin akıl hastası olduğu ve kısıtlandığı anlaşılmaktadır. Akıl hastası olan erkeğin hareketleri iradi olmadığından, kendisine kusur yüklenemez. Erkeğe kusur yüklenemeyeceğinden davacı kadın yararına maddi-manevi tazminata da hükmedilemez. Bu yön gözetilmeden kadın yararına maddi-manevi tazminata hükmedilmesi doğru olmayıp bu husus bozmayı gerektirmiştir.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.09.2024).

³⁴⁸ Yarg.2.HD 2021/325 E., 2021/1897 K. 03.03.2021 T.; Yarg.2.HD 2016/21327 E., 2018/8948 K. 11.09.2018 T.; Yarg.2.HD 2018/2559 E., 2018/6246 K. 15.05.2018 T.; **Özdoğan/ Uyanık**, s.336.

teşkil etmez. Bu nedenle, eşlerden biri akıl hastası olsa dahi, eğer fiilleri iradi nitelik taşıyorsa, kendisine kusur atfedilebilir ve koşullar sağlandığında maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi mümkün olmalıdır.

Akıl hastası olan eşin maddi ve manevi tazminat talep etmesi için özel bir durum gerekmemektedir. Ancak, eğer akıl hastası eşin dava ehliyeti yoksa, bu durumda onun yasal temsilcisi bu tazminat taleplerini ileri sürebilecektir³⁴⁹.

6.4.2.1 Maddi Tazminat

TMK m. 174/1'e göre; "*Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir*" . Eğer olayda bir kusurlu davranış yoksa, örneğin akıl hastalığı durumunda, tazminat talep edilemez. Kısaca, davacıya, maddi tazminat verilemez³⁵⁰. Her ne kadar akıl hastalığı sebebiyle ayırt etme gücünden yoksun olan eşe kusur isnad edilemeyecek olsa da, boşanma nedeniyle tazminat yükümlülüğünün hakkaniyet gereği uygun bulunması halinde, Türk Borçlar Kanunu'nun 65. maddesi uyarınca bu eş aleyhine tazminata hükmedilmesi mümkün olabilir³⁵¹. TBK m.65: "*Hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verir*" . Maddi tazminat talebinde bulunan eş, esasen kusursuz durumda olacaktır; dolayısıyla akıl hastalığı durumunda kusurdan bahsedilemeyeceği için, eğer bir vasi atanmışsa, bu vasi aracılığıyla akıl hastası eşin maruz kaldığı zararlar, tedavi giderleri ve beklenen menfaatler talep edilebilecektir³⁵².

6.4.2.2 Manevi Tazminat

Kural olarak, boşanma davasında, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden, eşin kişilik haklarına yönelik bir ihlal söz konusuysa, manevi tazminat talep etme hakkı doğar. Bu durumda kusursuz olan eş uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir (TMK m. 174/2)³⁵³. Akıl hastası eş, aynı zamanda kusursuz eşin kişilik haklarını ihlal etmiş ve onur

³⁴⁹ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.159.

³⁵⁰ İkizler/Tüzüner, s.191; Kaplan, s.83; Köprülü/Kaneti, s.192; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.156.

³⁵¹ Kaya Kızılırmak, s.79.

³⁵² Kılıçoğlu, s.127.

³⁵³ Arzu Genç Arıdemir, *Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.176; Dural/Öğüz/Gümüş, s.160; İkizler/Tüzüner, s.192; Kaplan, s.83; Köprülü/Kaneti, s.193; Velidedeoğlu, s.258-259.

kırıcı davranışlarda bulunmuş ise bu durumda TMK m. 174/2 uyarınca manevi tazminat da talep edebilir³⁵⁴. Akıl hastası eşin ayırt etme gücünün bulunmadığı durumda, bu halde ancak kusurlu sayılamayacağı ve TMK m.174/2 gereğince manevi tazminat sorumluluğunun olmadığı kabul edilir³⁵⁵.

Manevi tazminat talebinde, özellikle akıl hastalığı sebebi ile ayırt etme gücünün geçici kaybı veya kusursuz sorumluluk halleri gibi durumlarda, sorumluluğun kapsamı tartışmalıdır. TMK m. 174/2 hükmü uyarınca kusura verilen önem nedeniyle, ayırt etme gücünü yitirmiş eşten tazminat talep edilemeyeceği düşünülebilir. Ancak gerek eBK dönemindeki uygulamalar gerekse İBK 7/7 sayılı kararlar ortaya konan görüşler, bazı koşullarda kusursuz sorumluluğa dayalı olarak da manevi tazminata hükmedilebileceğini kabul etmiştir. TBK m. 58 ve 65 maddeleri kapsamında da, kusurun ağırlığı aranmaksızın, kusursuz sorumluluk hallerinde manevi tazminatın mümkün olabileceği sonucuna ulaşılabilir³⁵⁶.

Akıl hastası eşin manevi tazminat talep etme hakkına sahip olup olmadığına ilişkin mevzuatta açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ayırt etme gücünden yoksun bireylerin manevi tazminat talebinde bulunma hakkı doktrinde tartışmalı olup, bu konuda farklı görüşler ileri sürülmektedir³⁵⁷.

Doktrinde bir görüşe göre, ayırt etme gücünden yoksun bireylerin manevi tazminat talep edebilmesi, yasal temsilcileri aracılığıyla mümkün olabilmektedir³⁵⁸. Görüş, bireyin kişiliğinde meydana gelen eksiklik veya hasarı, manevi zararın gerçekleşmesi için yeterli bir unsur olarak kabul etmektedir. Söz konusu yaklaşım, manevi zararı değerlendirme noktasında objektif teori çerçevesinde bir açıklama sunmakta olup, zarar görenin subjektif hislerinden bağımsız olarak, objektif unsurların varlığı halinde manevi tazminatın gündeme gelebileceğini savunmaktadır³⁵⁹.

Bir diğer görüşe göre, ayırt etme gücü olmayan bireyler adına, yasal temsilciler tarafından manevi tazminat talep edilebilir. Kanunda bu konuda açık bir düzenleme bulunmamakla

³⁵⁴ TMK m. 174/2: “Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.”

³⁵⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s.160.

³⁵⁶ Kaya Kızılırmak, s.120; Hüseyin Hatemi, **Kişiler Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 9. Baskı, İstanbul, 2021, s.27.

³⁵⁷ Arıdemir, s.191

³⁵⁸ Hatemi, s.27.

³⁵⁹ Bkz bu konuda geniş bilgi; Arıdemir, s.191-192; Hatemi, **Kişiler Hukuku**, s.27.

birlikte, manevi tazminatın kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle, genellikle yalnızca mağdur tarafından ileri sürülebileceği kabul edilmektedir. Ancak, adalet anlayışı gereği, bu kişilerin haklarının korunması için yasal temsilcileri aracılığıyla manevi tazminat davası açılabilmesi gerektiği savunulmaktadır³⁶⁰.

Manevi zarar, subjektif ve objektif olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Subjektif manevi zarar, mağdurun acı ve üzüntü duymasına yol açarken; objektif manevi zarar, vücut bütünlüğün ihlali nedeniyle mağdurun yaşam kalitesinin önemli ölçüde zarar görmesi anlamına gelir. Ayırt etme gücü olmayan bireyler objektif manevi zarara uğradığında, onlara manevi tazminat verilmemesi gerektiğini savunan veya bu tazminatın yakınlarına ödenmesi sebebiyle ayrıca talep edilemeyeceğini ileri süren görüşler eleştirilmektedir³⁶¹.

Kanunda, ayırt etme gücü olmayan bireyler de kişi olarak kabul edilmektedir ve onlar adına manevi tazminat talep edilemeyeceğini öne sürmek, bu kişilerin kişilik haklarından yararlanamayacağı anlamına gelir ki, bu durum hakkaniyet dengesini zedelemektedir. Ayırt etme gücünün olmaması, bireyin insan olma vasfını değiştirmez ve uğradığı manevi zararın yok sayılmasını gerektirmemelidir. Bu nedenle, manevi tazminat talebinin kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olması prensibine, ayırt etme gücü olmayan bireylerin korunması amacıyla bir istisna getirilmelidir³⁶².

Sonuç olarak, hakkaniyet ve adalet çerçevesinde, ayırt etme gücü olmayan bireyler adına manevi tazminat talep edilebilir ve bu talep, yasal temsilcileri tarafından mahkemeye taşınabilir³⁶³.

Doktrinde ileri sürülen bir diğer görüşe göre, ayırt etme gücü olmayan bireylerin manevi tazminat taleplerinin kabulü noktasında objektif ölçütler doğrultusunda bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Buna göre, hakim, aynı haksız fiile maruz kalan ve ayırt etme gücüne sahip bir bireyde oluşacak zarar ve yaşayacağı üzüntü düzeyini dikkate alarak manevi zararın varlığını tespit edip, ayırt etme gücüne sahip olmayan bireylerin de manevi tazminat taleplerini kabul etmelidir³⁶⁴.

³⁶⁰ Bkz bu konuda geniş bilgi: **Arıdemir**, s.192; **Hatemi**, Kişiler Hukuku, s.27.

³⁶¹ Bkz bu konuda geniş bilgi: **Arıdemir**, s.192.

³⁶² Bkz bu konuda geniş bilgi: **Arıdemir**, s.192-193; **Kaya Kızıllırmak**, s.143.

³⁶³ Bkz bu konuda geniş bilgi: **Arıdemir**, s.193.

³⁶⁴ Bkz bu konuda geniş bilgi: **Arıdemir**, s.193.

Başka bir görüşe göre, ayırt etme gücü olmayan kişilerin, maruz kaldıkları saldırıdan ötürü üzüntü hissedememeleri sebebiyle manevi zararları oluşmamaktadır ve manevi tazminat talep edilmesi mümkün değildir. Her ne kadar, manevi zarar oluşmadığı gerekçesiyle tazminat talep edilemez ise de; TMK m. 25 kapsamında kişilik hakkını korumaya yönelik diğer davalar açılabilir. Ancak, saldırı, mağdurun psikolojik çöküş yaşamasına ve akıl hastalığına yakalanmasına neden olmuşsa, kişi zarara uğradıktan sonra ayırt etme gücünü kaybetmiş sayılır ve bu durumda yasal temsilcisi aracılığıyla manevi tazminat talep edebilir. Ancak bazı yazarlar, mağdurun manevi zararın telafisini hissedemeyeceği gerekçesiyle bu görüşe karşı çıkmaktadır³⁶⁵.

Bir diğer görüş, ayırt etme gücü olmayan bireyin zararını, vücut bütünlüğüne yönelik olması ve psikolojik açıdan yarattığı üzüntünün düzeyi bakımından ayrı ayrı ele almıştır. Buna göre, ayırt etme gücü olmayan bireyin vücut bütünlüğüne bir zarar gelmiş ve acı çekmişse, yasal temsilci aracılığıyla manevi tazminat talebi kabul görmelidir. Fakat, ayırt etme gücü olmayan kişinin ruh sağlığına ya da kişilik haklarına yönelik bir saldırı söz konusu olduğunda, mağdur, bu durumu algılayabilecek bir iradeye sahip olmadığı için, manevi zarardan bahsetmek mümkün olmayıp, manevi tazminat talebi de mümkün olmamalıdır³⁶⁶.

Yargıtay'ın değerlendirmelerine göre, kişilik hakkı ihlal edildiği ve manevi zararın oluştuğu sırada ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin, ilerleyen süreçte, ayırt etme gücünü kazanarak uğradığı manevi zararı hissedebileceğinin öngörülmesi halinde, manevi tazminata hükmedilmesi mümkündür³⁶⁷.

Kanaatimizce, ayırt etme gücü olmayan kişinin manevi tazminat talep etme hakkı, yapılan yargılama süreci ve hakkaniyet ölçüsünde değerlendirilmelidir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin mağduriyeti ve manevi zararı, yargılamada ortaya çıkacak kesin ve somut

³⁶⁵ Bkz bu konuda geniş bilgi: **Aridemir**, s.193.

³⁶⁶ Bkz bu konuda geniş bilgi: **Aridemir**, s.194.

³⁶⁷ Bkz bu konuda geniş bilgi: **Aridemir**, s.194; **Kaya Kızıllırmak**, s.143; Yarg.2.HD, E. 2012/4532, K. 2012/6280 ,T. 19.03.2012: “ 2-Davalı-davacı kocanın birleşen davası, Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davasıdır. Anılan madde gereğince boşanmaya karar verebilmek için; davalının az da olsa kusurunun varlığı ve en azından Türk Medeni Kanununun 166/2. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi gereklidir.Yargılama sırasında davacı-davalı kadın akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış kendisine vasi atanmıştır. Akıl hastası olan davacı-davalı kadının davranışlarının iradi olduğu, bu nedenle kusurlu olduğundan söz edilemez. Akıl hastalığına (TMK.md.165) dayalı bir boşanma davası da bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, birleşen boşanma davasının reddine karar vermek gerekirken, kabulüne hükmedilmesi bozmayı gerektirmiştir. ; Yarg.2.HD, E. 2015/1338, K.2015/2225, T. 19.02.2015; Yarg.2HD, E.2013/6635, K. 2013/10874, T. 17.04.2013; Yarg. 4.HD, E.2002/11382, K.2003/2256, T. 05.03.2003 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.01.2025).

delillerle ispatlanırsa, yasal temsilci aracılığı ile manevi tazminat talep etmesi mümkün olmalı ve kabul görmelidir.

6.5 BOŞANMANIN ÇOCUKLARIN DURUMU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Türk Medeni Kanun'un 182. Maddesinin 2. fıkrası, boşanma veya ayrılığın anne ve baba ile çocuklar arasındaki ilişkiler üzerindeki etkilerini düzenlemektedir. Bu kapsamda kanun, çocukların velayeti, anne-baba ile olan kişisel ilişkileri, bakımı ve eğitimlerine dair konularda hakime geniş bir takdir yetkisi tanımaktadır. Hakim, bu yetkisini, çocukların çıkarlarını en üst düzeyde korumak amacıyla kullanır³⁶⁸.

Ancak TMK m. 324/2' e göre: *“Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkra da öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir”*. Bu madde her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Aile mahkemeleri bu konu hakkında oldukça hassas ve titiz davranmaktadır³⁶⁹.

6.5.1 Çocukların Velayeti Veya Vesayet Altına Alınmaları

Velayet, Türk hukukunda bir çocuğun bakım, eğitim, sağlık ve genel olarak tüm gelişim ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli yasal hak ve sorumlulukları ifade eder³⁷⁰. Ebeveynler, çocuğun velayeti altında olduğunda onunla ilgili kararları alma yetkisine sahiptir. Ebeveynlerden birinin vefatı durumunda velayet, hayatta kalan ebeveyne geçer; boşanma halinde ise TMK m. 336/3³⁷¹ uyarınca çocuk velayet kendisine verilen ebeveyne ait olur. Boşanma durumunda, eğer eşlerin ergin olmayan ortak çocukları varsa, hakim, çocuğun velayetinin anne ya da babadan birine verilmesine karar verir³⁷². Bu kararı alırken

³⁶⁸ TMK m.182/2: *“Mahkeme, kararında kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayetin değiştirilebileceğini ihtar eder.”*; Köprülü/Kaneti, s.198; Velidedeoğlu, s.265.

³⁶⁹ Hatemi, s.135.

³⁷⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s.149; Gençcan, Boşanma Hukuku, s.598; Velidedeoğlu, s.266.

³⁷¹ TMK m.336/3: *“Velâyet, ana ve babadan birinin ölümü hâlinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir.”*

³⁷² Gençcan, Akıl Sağlığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.163

çocuğun çıkarlarını en iyi şekilde korumak esastır³⁷³. Yargıtay da, aşağıda örneklerinden birini sunacağımız karardan da anlaşılacağı üzere, bu yaklaşımı desteklemektedir.

Özellikle boşanmanın akıl hastalığı gibi bir gerekçeye dayanması durumunda, çocuğun bakımının akıl hastası olan eşe verilmemesi uygun görülür³⁷⁴, zira çocuğun güvenli ve sağlıklı bir ortamda büyümesi hakim tarafından öncelikli olarak göz önünde bulundurulmalıdır. Sonuç olarak, çocuğun üstün yararına aykırı olmadığı sürece, velayet, davacıya verilebilir.

Velayet hakkı, sağlıklı olan eşe verilse bile, akıl hastası eş ile çocuğun görüşmesi gibi doğal haklar ortadan kaldırılamaz. TMK m.182/2-3, çocuklar ile kişisel ilişki düzenlemesini kapsamaktadır. Hakim, çocuğun yararını gözeterek ve duruma uygun tedbirleri alarak, çocuğun akıl hastası ebeveyni ile sağlıklı bir şekilde kişisel ilişki kurabilmesi için gerekli düzenlemeleri yapmalıdır³⁷⁵. Fakat her halde, TMK m. 324/2 unutulmamalıdır. Buna göre, kurulan ilişki, çocuğun yararına ve menfaatine aykırı olduğu durumlarda, ilişki kaldırılabilir. Bu süreçte çocuğun güvenliği ve psikolojik gelişimi dikkate alınarak, uygun aralıklarla görüşme sağlanabilir³⁷⁶.

Değerlendirilmesi gereken önemli bir konu, akıl hastası olan eşin bu durumunun velayet görevini gerektiği gibi yerine getirmesini etkileyip etkilemediğidir. Eğer akıl hastalığı, velayet görevini tam anlamıyla yerine getirmesini engelleyecek düzeydeyse, bu durumda velayet hakkının akıl hastası eşe verilmesi uygun görülmez. Çünkü bu durum, TMK m. 348/2'e göre, mevcut velayet hakkının kaldırılması için geçerli bir gerekçe sayılmaktadır³⁷⁷.

Örneğin, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 05.07.2012 tarihli, 2012/26006 E., 2013/11537 K. Sayılı kararında³⁷⁸, davalı kocanın yerel mahkeme tarafından TMK m. 405 uyarınca akıl

³⁷³ Dural/Öğüz/Gümüş, s.149; Köprülü/Kaneti, s.198; Velidedeoğlu, s.266

³⁷⁴ Gençcan, Akıl Sağlığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.165

³⁷⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s.150; Velidedeoğlu, s.269

³⁷⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s.152; Köprülü/Kaneti, s.199; Hatemi, s.135.

³⁷⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s.153; İnal, s.311.

³⁷⁸Yarg.2.HD., T. 05.07.2012, E. 2012/26006, K. 2013/11537: “...Davalı kocanın Bursa 2. Sulh Hukuk Mahkemesince 6.12.2011 tarihinde Türk Medeni Kanununun 405. maddesinde yer alan sebeplerle kısıtlandığı ve kardeşi Muammer'in vasi olarak atandığı anlaşılmaktadır. Akıl hastalığı sebebiyle davalı kocanın ayırt etme gücü bulunmamaktadır. Ayırt etme gücü bulunmayan kısıtlının davranışlarının iradi olduğu da kabul edilemez ve bu sebeple kendisine kusur yüklenemez. Bu husus gözetilmeden davacı kadının evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki sebebine dayalı boşanma davasının kabulü doğru değil ise de; boşanma hükmü temyiz edilmediğinden bozma nedeni yapılmamış, yanlışlığa işaret edinilmekle yetinilmiştir.

hastalığı nedeniyle kısıtlanarak vasi olarak kardeşinin atandığı belirtilmiştir. Bu nedenle davalının ayırt etme gücü bulunmadığı, dolayısıyla kusurlu kabul edilemeyeceği vurgulanmıştır. Ancak, boşanma kararı temyiz edilmediği için bu husus bozma sebebi yapılmamış, sadece yanlışlığa işaret edilmiştir. Velayet konusuna gelince, mahkeme çocukların velayetini kısıtlı olan babaya vermiştir. Yargıtay, kısıtlı bir kişinin velayet hakkını doğrudan kullanamayacağını ve çocukların üstün yararının esas alınması gerektiğini belirterek, velayet kararının usul ve yasaya aykırı olduğu gerekçesiyle bozulmasına karar vermiştir.

İlgili kararda, her ne kadar boşanma kararı hukuka uygun şekilde verilmemişse de temyiz edilmediğinden dolayı Yargıtay sadece yanlışlığa değinmiştir. Yargıtay'ın görüşüne katılmakla birlikte, çocukların velayetinin de, ayırt etme gücü bulunmayan davalı babaya verilmesinin usul ve yasaya aykırı bulunması yerindedir. Çünkü, yukarıda anlattığımız bilgiler ışığında, özellikle akıl hastalığına dayalı boşanma durumunda, eğer akıl hastalığı, velayet görevini tam anlamıyla yerine getiremeyecek düzeydeyse, çocuğun güvenliği ve bakımı açısından, akıl hastası olan eşe verilmemesi uygun görülür. Karardan anladığımız üzere, ayırt etme gücü bulunmayan davalı eşin akıl hastalığı, velayet görevini yerine getirip getiremeyeceği konusunda detaylı şekilde incelenip, araştırılmamıştır. Böyle bir durumda, çocukların velayetinin ayırt etme gücü bulunmayan davalı babaya verilmesi hukuken uygun olmayıp aynı zamanda kamu düzeni açısından da tehlike oluşturmaya mahal vermiştir. Çünkü, velayet, kamu düzenine ilişkindir. Akıl hastalığının, bireyin ayırt etme gücünü ortadan kaldırmayan bir nitelikte olduğu durumları düşündüğümüzde, yani kişinin ayırt etme gücüne sahip olduğu bir akıl hastalığı söz konusuysa dahi, çocukların velayeti, üstün menfaati gereği sağlıklı olmayan eşe verilmemelidir. Bununla birlikte, çocuğun menfaati gözetilerek, kişisel ilişki kurma hakkı ortadan kaldırılmamalıdır. Ancak velayet hakkının, her koşulda, çocuğun sağlık, eğitim, psikososyal gelişimini en iyi şekilde destekleyecek olan sağlıklı eşe verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

...Velayet düzenlemesi kamu düzenindendir. Düzenlemede esas olan çocukların üstün yararadır. Davalı koca akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmıştır. Kendisi kısıtlı olanın velayeti doğrudan doğruya kullanması mümkün değildir. O halde; tarafların müşterek çocukları 2000 doğumlu Fatma ve 2010 doğumlu Cansu'nun velayetlerinin davacı anne yerine, davalı babaya verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.10.2024)

Nihayet, velayetin her iki eşten birden alınmasının gerektiği durumlarda, çocuğa bir vasi atanması gerekir. Örneğin eşlerden biri akıl hastasıyken diğer eşin sağlıklı olmasına rağmen çocuğun bakımını ihmal etmesi, onun menfaatine uygun hareket etmemesi ya da her iki eşin de akıl hastası olması durumunda, çocuğun korunması amacıyla bir vasi atanması gerekmektedir³⁷⁹.

6.5.2 İştirak Nafakası

TMK m. 182/3 uyarınca; “*Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır*”.

İştirak nafakası, boşanma kararının kesinleşmesinden sonrasında, velayet hakkı kendisine verilmeyen ebeveynin, çocuğun bakım, eğitim ve diğer gereksinimlerini karşılamak üzere ödediği nafaka türüdür. Türk Medeni Kanunu'na göre, çocuğun velayeti hangi ebeveyne verilirse verilsin, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak her iki ebeveynin de sorumluluğundadır. İştirak nafakasının miktarı, ebeveynlerin mali durumu ve çocuğun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hakim tarafından belirlenir ve çocuk reşit olana kadar ya da eğitim hayatı devam ediyorsa belli bir yaşa kadar sürer. İştirak nafakası, henüz ergin olmayan çocuk için verilir. Ergin olan çocuğa verilen nafaka türüne yardım nafakası denilmektedir.³⁸⁰

Akıl hastalığı sebebi ile boşanma davaları bakımından değerlendirecek olursak, iştirak nafakası, çocuğun yararına hükmedildiğinden eşlerin kusur durumundan bağımsız olarak değerlendirilir ve kamu düzenine ilişkin bir niteliğe sahiptir. Bu doğrultuda, gerekli koşullar sağlandığında akıl hastası eşten de iştirak nafakası talep edilebilir. Akıl hastası olan eş, yeterli ekonomik güce sahip ve likit hale getirilebilecek malvarlığı bulunuyorsa nafaka yükümlüsü olabilir. Dolayısıyla, eğer nafaka talebinin reddi olursa, eşin akıl hastası olmasından değil, ancak iştirak nafakası koşullarının sağlanmaması durumunda söz konusu olabilir³⁸¹.

³⁷⁹ Türkel, s.109.

³⁸⁰ Akipek Öcal/ Özdemir, s.167; Dural/Öğüz/Gümüş, s.154; İkizler/ Tüzüner, s.203; Köprülü/Kaneti, s.201; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.173; Velidedeoğlu, s.271.

³⁸¹ Özdoğan/ Uyanık, s.337.

6.6 AKIL HASTALIĞINA DAYANILARAK AÇILAN BOŞANMA DAVASINDA AYRILIK KARARI DA VERİLEBİLME DURUMU

Ayrılık kararı, evli çiftlerin evlilik birliğini sona erdirmeden, yani boşanmadan önce belirli bir süre ayrı yaşamalarına hukuki olarak izin veren bir karardır. Bu karar, Türk Medeni Kanunu'na göre evliliğin devamını zorlaştıran ya da ortak yaşamı çekilmez hale getiren ciddi nedenlerin varlığı durumunda, eşlerin, TMK'da belirtilen boşanma sebeplerine dayanarak açtığı boşanma veya ayrılık davası sonucunda, 1-3 yıl arası süre ile (TMK m.171), tarafların isteği doğrultusunda ya da hakim tarafından resen verilebilir³⁸².

TMK m. 167 uyarınca; *“Boşanma davası açmaya hakkı olan eş, dilerse boşanma, dilerse ayrılık isteyebilir”*. Bu durumda, evlilik birliği içindeki eşlerden biri akıl hastası ise, diğer eş, boşanma davası açabileceği gibi, ayrılık talebinde de bulunabilir. TMK m.170 kapsamında, akıl hastalığına dayanarak yalnızca ayrılık için açılan bir davada aile mahkemesi boşanma kararı veremez. Fakat, yine akıl hastalığına dayalı yalnızca boşanmaya ilişkin olarak açılan bir davada, eğer ortak hayatın yeniden kurulabileceğine dair bir kanaat oluşmuşsa, boşanma yerine ayrılığa karar verilebilir³⁸³. Yargıtay'ın da görüşü bu yöndedir. Hüseyin HATEMİ'ye göre; *“Davacı, boşanmak istemiş ise ve özel boşanma sebepleri varsa, kanaatimce hakim boşanmaya hükmetmeli, ayrılığa hükmetmemelidir”* ³⁸⁴.

Yukarıda anlattıklarımız, davayı açan eşin tam ehliyetli olduğunda geçerli olan durumlardır. Tam ehliyetsiz eş, dava ehliyeti olmadığı için bu davayı bizzat açamaz. Onun adına, kanuni temsilcisinin bu davayı açıp açamayacağı konusunda, Yargıtay'ın çelişkili kararları olmakla birlikte, öğretide de birden fazla görüş bulunmaktadır. Bu görüşler, ayrılık davasının TMK m.167 kapsamında, boşanma davası niteliğinde bir dava olduğundan ötürü, boşanma davası açma hakkı bakımından tartışılmıştır³⁸⁵.

Bir görüşe göre; Tam ehliyetsiz kişilerin sıkı sıkıya bağlı hakları, anlamını yitirmemesi ve diğer haklarla aynı derecede olmaması için, kendileri tarafından da kanuni temsilcileri

³⁸² Dural/Öğüz/Gümüş, s.141; Tekinay, s.233-234; Velidedeoğlu, s.239-240.

³⁸³ Velidedeoğlu, s.239-240.

³⁸⁴ Hatemi, s. 131.

³⁸⁵ Öztürk, s.180.

tarafından da kullanılmaması gerekmektedir. Dolayısıyla, tam ehliyetsiz eş adına, kanuni temsilcisi de bu davayı açamaz³⁸⁶.

Bir diğer görüşe göre; Tam ehliyetsiz eş adına, kanuni temsilcisi, menfaatinin olması halinde ve hakkaniyet gereğiye bu davayı açabilir³⁸⁷.

Başka bir görüşe göre; Tam ehliyetsiz kişilerin sıkı sıkıya bağlı hakları, onlar adına kanuni temsilcileri tarafından kullanılıp kullanılmayacağı açısından net bir sonuca varılamamakla birlikte, yine de tam ehliyetsiz eşin kanuni temsilcisi onun adına davayı açmışsa, burada, hakimin, tam ehliyetsiz eşin menfaatinin ölçerek hakkaniyeti göz önünde tutarak, esas olayın kapsamına göre karar vermelidir³⁸⁸.

Başka bir görüş de, tam ehliyetsiz eşler adına kanuni temsilcinin dava açabilmesi konusu, çok istisnai hallerde, örneğin onların kişilik haklarına, bedensel bütünlüğüne saldırı, zina vs. olma durumlarında, mümkün olmalıdır³⁸⁹.

Bir başka görüş, eşlerin boşanma sebeplerine bakılarak, tam ehliyetsiz eşin kanuni temsilcisinin dava açıp açamayacağını değerlendirmektedir³⁹⁰.

Son olarak, başka bir görüşe göre de, tam ehliyetsiz eşin kanuni temsilcisi, onun adına, menfaatine uygun ve hak kaybını önlemek adına boşanma davası açabilmelidir fakat ayrılık hükmü verilmesini talep edememelidir. Çünkü, ayrılık kurumu, eşlerin ortak hayatını yeniden kurmak için, birbirlerine zaman tanınması ve ilişkilerini düzeltmek üzere irade göstermesi ile ilgilidir. Tam ehliyetsiz kişinin, barışma ihtimalinin olmayacağı düşünüldüğünde ayrılık kurumunun amacına aykırılık teşkil edecektir. Ancak, tam ehliyetsiz eşin, ayırt etme gücünün geçici olarak kaybı söz konusuysa ve durumunun düzelme ihtimali varsa, kanuni temsilcisine, menfaati doğrultusunda ayrılık hükmü verilmesini talep edebilir³⁹¹.

Kanaatimizce, tam ehliyetsiz bir kişinin boşanma davası açamayacağı açıktır. Zira dava ehliyeti yoktur. Ancak onun adına yasal temsilcisi (genellikle vasi) boşanma davası açabilir.

³⁸⁶ Erdem/ Makaracı Başak, s.149; Öztürk, s.181.

³⁸⁷ Öztürk, s.181.

³⁸⁸ Öztürk, s.182; Tekinay, 257.

³⁸⁹ Erdem/ Makaracı Başak, s.149; Öztürk, s.183; Köprülü/Kaneti, s.181; Tekinay, s.257.

³⁹⁰ Öztürk, s.183.

³⁹¹ Öztürk, s.184.

Bu noktada Yargıtay'ın ve doktrinin genel eğilimi, tam ehliyetsizin menfaatlerini koruma amacıyla bu yetkinin vasiye verilmesi yönündedir. Ayrılık davası açısından ise durum biraz daha tartışmalı olabilir. Ayrılık davası, boşanma gibi evliliğin sona ermesini değil, eşlerin belirli bir süre ayrı yaşamalarını sağlayan bir hukuki kurumdur. Kanunen boşanma davası açabilen birinin, ayrılık davası da açabileceği düşünülebilir. Ancak burada ayrılık davasının niteliği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrılık, evliliğin devamı fikrine dayandığından ve tam ehliyetsizin yüksek menfaati genellikle boşanma davası ile daha çok örtüştüğünden, vasiye bu yetkinin de tanınması gerektiği söylenebilir. Sonuç olarak, vasinin ayrılık davası açma yetkisinin tanınması hukuken daha az sakıncalı görünmekle birlikte, pratikte ne derece işlevsel olduğu tartışmalıdır. Çünkü ayrılık, taraflara evlilik bağına tamamen koparmadan bir çözüm sunar, ancak tam ehliyetsiz bir kişinin evliliği sürdürebilme kapasitesi zaten kısıtlı olabilir. Boşanma davası, uzun vadede daha koruyucu bir çözüm sunabilir. Yine de her somut olayda tam ehliyetsizin menfaatleri özel olarak değerlendirilmelidir.

Tam ehliyetsiz eşin kanuni temsilcisi, onun adına, menfaati doğrultusunda boşanma davası açması durumunda, hakimin resen ayrılık kararı verme durumu da öğretide tartışmalı olup, yukarıda belirtmiş olduğumuz açıklamalar, burada da geçerlidir³⁹².

Sonuç olarak, akıl hastalığına dayalı açılan boşanma davalarında, boşanmanın yanı sıra ayrılık da talep edilebilir. TMK m. 171'e göre; "*Ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verilebilir. Bu süre ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar*". TMK m. 172 uyarınca, ayrılık süresi bitince, ayrılık durumu da bitecektir. Ayrılığın sona ermesi durumunda, ortak hayat kurulamamışsa, boşanmaya hükmedilip hükmedilmeyeceği kanunda açık bir şekilde belirtilmemiştir. Ayrılık sona erdiğinde, ortak hayatın yeniden kurulamadığı durumda, birlikte yaşama yükümlülüğü yeniden gündeme geleceği için taraflar açısından bir uyuşmazlık çıkacağı aşikardır. Bununla alakalı, doktrinde görüş ayrılıkları ve tartışmalar bulunmaktadır³⁹³.

Kanaatimizce, bu tür durumlarda, ortak hayatın yeniden kurulamadığını düşünen eş, TMK m.172 kapsamında, boşanma davası açmalıdır. Açılan boşanma davasında, hakim boşanmanın sebebine, ayrılık süresince olan durumlara, menfaat dengesine, varsa müşterek

³⁹² Öztürk, s.185.

³⁹³ Öztürk, s.215.

çocukları gözeterek, hakkaniyete göre koşullar oluşmuşsa boşanma kararı vererek evliliği tamamen sona erdirebilir.

6.7 AKIL HASTALIĞINA DAYALI BOŞANMA DAVASININ TERDİTLİ AÇILMASI

6.7.1 Terditli Dava

Terditli dava, hukuk sisteminde bir davacının, aynı olay veya hakka ilişkin birden fazla hukuki talebi bir arada ileri sürdüğü dava türüdür³⁹⁴. Davacı, bu şekilde birden fazla talepte bulunarak, alternatif taleplerin kabulü veya reddi durumunda farklı sonuçlara ulaşmayı amaçlar³⁹⁵. Bu davada, davacının asıl talebinin kabul edilmemesi ihtimaline karşı, diğer talepler gündeme gelir³⁹⁶.

HMK m. 111'e göre:

“(1) Davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik-ferîlik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, talepler arasında hukuki veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır.

(2) Mahkeme, davacının asıl talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer’î talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz” .

Buna göre, daha açık bir anlatımla, terditli boşanma davasında davacı, ilk olarak bir talebinin değerlendirilmesini, bu talep reddedildiği takdirde ise diğer talebinin ele alınmasını isteyecektir³⁹⁷. Bu taleplerin bir sıralaması gündeme gelecektir. Eğer ilk gerekçeyi kabul ederse, diğer gerekçeleri incelemesine gerek kalmayacaktır. Öncelikli talebin reddedilme durumunu düşündüğümüzde, hakim sıradaki talebi değerlendirecektir³⁹⁸. Bu inceleme sonucunda, ilk talebin gerekçesiyle birlikte reddine, sonraki talebin şartlarının uygunluk durumuna göre kabul veya reddine karar vererek davayı sonuçlandıracaktır³⁹⁹.

³⁹⁴ Murat Atalı/ İbrahim Ermenek/ Ersin Erdoğan, **Medeni Usul Hukuku**, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 349.

³⁹⁵ **Atalı/ Ermenek/ Erdoğan**, s. 349-350.

³⁹⁶ **Atalı/ Ermenek/ Erdoğan**, s.350; **Gözütok/ Albayrak**, s.1191-1192; **Budak/ Karaaslan**, s.167.

³⁹⁷ Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz/ Sema Taşpınar Ayvaz/ Emel Hanağası, **Medeni Usul Hukuku**, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s.307.

³⁹⁸ **Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası**, s.307.

³⁹⁹ **Atalı/ Ermenek/ Erdoğan**, s.350.

Yargıtay bir kararında⁴⁰⁰, boşanma davası ve birleşen davalarda verilen hükümlerin nasıl olması gerektiği ele alınmıştır. Davacı erkek, evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma talep ederken, davalı kadın birleşen boşanma davasında hem evlilik birliğinin sarsılması hem de akıl hastalığı gerekçelerine dayanarak boşanma istemiştir. Yargıtay, her bir talep hakkında ayrı ayrı hüküm kurulması gerektiğini belirtmiştir. Ancak, mahkeme kararında kadının birleşen davasında hangi talep hakkında karar verildiği açık bir şekilde belirtilmemiş ve sadece "davanın reddine" şeklinde bir karar verilmiştir. Bu durum, HMK 297/2'ye aykırı olarak, şüphe yaratacak şekilde kararın gerekçesiz bir şekilde verilmesiyle ilgili olduğu için Yargıtay, kararın bozulmasına hükmetmiştir.

İlgili kararda, akıl hastalığı ile evlilik birliğinin temelinden sarsılması boşanma sebeplerine bir arada dayanılmıştır. Ancak, böyle bir durumda terditli dava yoluna gitmek daha yerinde olacaktır. Çünkü, akıl hastalığına dayalı ve genel sebebe dayalı olarak birlikte dava açılması durumunda, eşin akıl hastası olduğu kanıtlandığında, davranışları iradi görülmeceğinden kendisine kusur yüklenemeyip, genel sebeplere dayanmak için de kusur gerekeceğinden, davaların ikisi de reddedilir. Eğer, akıl hastalığına dayalı boşanmanın şartları oluşmuşsa, sadece akıl hastalığına dayalı boşanma kararı verilebilir. Akıl hastalığına dayalı boşanmanın şartlarının oluşmadığı durumda eğer şartlar oluşmuşsa o zaman da sadece genel sebebe dayalı boşanma kararı verilebilir. Kısaca, bu durumda ya davaların ikisi de reddedilir ya da sadece bir dava kabul görür. İki davanın da kabulüne karar verilmesi mümkün değildir. Yargıtay'ın görüşü, her bir sebep hakkında ayrı olarak karar verilmesi gerektiği yönündedir. Fakat, eşinin akıl hastası olduğunu düşünen ancak akıl hastalığına dayalı boşanmanın şartlarının sağlanmasından şüphe duyan eşin, örnek kararda olduğu gibi TMK m.166 ve

⁴⁰⁰ Yarg. 2. Hukuk Dairesi 30.03.2017 T, 2015/23169 E., 2017/2552 K “...Hüküm sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekir (HMK m. 297/2). Davacı-karşı davalı erkek evlilik birliğinin sarsılması nedenine dayalı (TMK m. 166/1) boşanma davası açmış, davalı-karşı davacı kadın ise, birleşen boşanma davası ile aynı davada birden çok hukuki sebebe dayalı olmak üzere, evlilik birliğinin sarsılması (TMK m.166/1) ve akıl hastalığı (TMK m. 165) sebebine dayalı boşanma talep etmiştir. Bu halde, her bir talep hakkında ayrı ayrı hüküm kurulması gerekir. Mahkemece kurulan hükümde erkeğin boşanma davası ve fer'ileri hakkında kabul kararı verilmiş, kadının birleşen davasında ise hangi talep hakkında karar verildiği belirtilmeden tek bir talep varmış gibi "Davanın reddine" şeklinde hüküm kurulmuştur. Ancak bu kararın hangi talebe yönelik olduğu anlaşılamadığı gibi, hükmün gerekçesinde de bu yönde bir açıklama bulunmamaktadır. Hüküm bu haliyle Hukuk Muhakemeleri Kanununun 297/2. maddesine uygun olmadığından, kararın bozulması gerekmektedir...”
<https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.11.2024)

TMK m.165'e bir arada dayanmak yerine, davasını terditli olarak açması daha uygun olacaktır⁴⁰¹.

Mutlak butlan koşullarını taşıyan bir evlilik, iptal kararının verilip kesinleşmesine kadar geçerli bir evlilik statüsündedir. Dolayısıyla, iptaline karar verilmeyen, geçerli sayılan bir evlilikte, mutlak butlan durumunda da olsa, boşanma davası açılabilir. Bu sebeple, evlilik birliğini bitirmek isteyen eşin, ilk talebi olarak mutlak butlanı öne sürerek, olmadığı takdirde ise boşanma davası şeklinde terditli dava açması mümkündür⁴⁰². Bu açıklamamıza örnek teşkil eden bir Yargıtay kararını aşağıda sunmaktayız.

Yargıtay'ın başka bir kararı⁴⁰³, davacının evliliğin butlan (geçersizlik) nedeniyle iptalini veya hukuki şartlar sağlanmadığı takdirde evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle boşanma talebini içermektedir. İlk derece mahkemesi, davacının ilk talebi olan butlan koşullarının oluşmadığını öne sürerek, boşanma talebi yönünden hüküm kurmuş olup boşanma davasını kabul etmemiştir. Davacı, karara itiraz ederek bölge adliye mahkemesine başvurmuş, ancak bölge adliye mahkemesi de davanın esasını reddetmiştir. Dosyada, davalı kadının akıl hastalığı nedeniyle kısıtlandığı ve bu hastalığın evlilik tarihi itibarıyla mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden alınan sağlık raporunda, davalı kadının "*hafif derecede mental retardasyon ve organik olmayan psikoz*" rahatsızlığına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple, davacının davasının kabul edilerek evliliğin mutlak butlan nedeniyle iptal edilmesi gerektiği belirtilmiş, ilk derece mahkemesinin verdiği kararın bozulması gerektiği sonuçlanmıştır.

⁴⁰¹ Özdoğan/ Uyanık, s.343.

⁴⁰² Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.106.

⁴⁰³ Yarg. 2. Hukuk Dairesi, T. 03.12.2019, 2019/4181 E., 2019/11916 K. "*Davacı erkek tarafından terditli olarak açılan davada evliliğin butlan nedeniyle iptali, butlanın hukuki şartlarının bulunmaması halinde evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki nedenine dayalı olarak boşanmaya karar verilmesi talep edilmiştir. İlk derece mahkemesi, mutlak ve nisbi butlan koşullarının bulunmadığından bahisle, davacının boşanma talebi yönünden hüküm kurmuş ve boşanma davasının reddine karar vermiştir. Hükme karşı davacı erkek tarafından istinaf kanun yoluna başvurulmuş ve bölge adliye mahkemesi başvurunun esastan reddine karar vermiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 145/3. maddesinde, "Eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması" evliliğin mutlak butlan nedeniyle iptali sebebi olarak düzenlenmiştir. Dosyadaki vesayet kararının incelenmesinden davalı kadının Türk Medeni Kanunu'nun 405/1. maddesindeki "Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı" nedenine bağlı olarak kısıtlandığı anlaşılmıştır. Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 01/12/2016 tarihli sağlık kurulu raporunda davalı kadının "Hafif derecede mental reterdasyon, organik olmayan psikoz" rahatsızlığının olduğu ve rahatsızlığın evlilik tarihinde mevcut olduğu belirtilmiştir. Bu itibarla, davacı erkeğin davasının kabulü ile evliliğin mutlak butlan nedeniyle iptaline hükmedilecek yerde, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş ve kararın bozulmasını gerektirmiştir"* <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.10.2024)

Kanaatimizce, kararda, davalı kadının akıl hastalığı nedeniyle vesayet altına alınmış olması ve bu hastalığın evlilik tarihinde mevcut olduğunun belgelenmesi, davacı erkek açısından evliliğin mutlak butlan nedeniyle iptali talebini haklı kılmaktadır. Yargıtay, dosyadaki vesayet kararını ve hastane raporunu dikkate alarak, davacı erkeğin boşanma talebinin reddedilmesinin hukuken yanlış olduğunu belirtmiştir. Çünkü burada, davalı kadının akıl hastalığının evlilikte engel teşkil etmesi ve evliliğin mutlak butlan nedeniyle iptal edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Sonuç olarak, Yargıtay'ın bu kararı, hukuki olarak isabetlidir. Çünkü Türk Medeni Kanunu'nda mutlak butlan nedeniyle evliliğin iptali, belirli bir akıl hastalığına sahip olan eşler için açık bir düzenleme getirmektedir. Bu durumda, ilk derece ve istinaf mahkemelerinin boşanma talebini reddetmesi hukuka aykırı olup, Yargıtay'ın verdiği karar yerindedir.

6.8 AKIL HASTALIĞI SEBEBİYLE BOŞANMA DAVASINDA ISLAH

Islah, Türk Hukuk sisteminde dava sürecinde yapılabilecek bir tür düzeltme işlemidir ve davacı veya davalının talebi doğrultusunda dava dilekçesi ya da cevap dilekçesi gibi unsurların düzeltilmesine olanak sağlar⁴⁰⁴. Islah, tarafların iddialarını veya savunmalarını değiştirememesi durumunda, yasal gerekliliklerin sağlanmasıyla bu değişikliği yapabilmelerine olanak tanıyan bir hukuki mekanizmadır⁴⁰⁵.

Ancak, ıslahın geçerli olabilmesi için HMK m.176-177-178 kapsamında düzenlenen şartların yerine getirilmesi şarttır⁴⁰⁶.

Islahın önemi, özellikle hukuk sürecinin doğru ilerlemesi ve hak kayıplarının önlenmesi açısından değerlendirilebilir⁴⁰⁷.

Akıl hastalığı sebebiyle açılan boşanma davalarında, boşanma sebebinin değiştirilmesi yani ıslah, mümkün olup, talep halinde dikkate alınmaktadır⁴⁰⁸.

⁴⁰⁴ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s.566.;Tanrıver,827-828.

⁴⁰⁵ Yarg.4.HD T. 14.06.2012, E. 2011/8169, K. 2012/10456. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.11.2024); Budak/ Karaaslan, s.219-220.

⁴⁰⁶ Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s.569-570; Gözütok/ Albayrak, s.618.

⁴⁰⁷ YHGK. 16.03.2005-13-97/150

⁴⁰⁸ Gençcan, Boşanma Hukuku, s.609.

Akıl hastalığı nedeniyle açılan boşanma davalarında ise ıslah, delillerin sunulması ve talep edilen hakların korunması bakımından önemli rol oynar. Böylelikle, davanın daha sağlam temellerle ilerlemesine katkıda bulunur ve hak kaybını önler.

Yukarıda ayrıntıları ile ele aldığımız TMK m. 165 uyarınca boşanma sebebi olarak düzenlenen akıl hastalığının iyileşme olasılığının bulunmadığı ve ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirdiği resmi sağlık kurulu raporuyla doğrulanmalıdır. Eğer akıl hastalığı sebebine dayanılarak açılan davada bu koşullar sağlanamazsa, ıslah yoluyla başka bir boşanma boşanma sebebi olan evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına (TMK m.166) dönüştürülebilir⁴⁰⁹.

Tam tersi örneğinde de, eşlerden birinin açtığı evlilik birliğinin temelden sarsılması nedeniyle dayalı boşanma davası sürecinde, davalı eşin akıl hastası olduğu ve buna bağlı olarak evliliği çekilmez hale getiren davranışlarının bilinçli olmadığı anlaşırsa, ıslah edilmesi mümkün olup, akıl hastalığı sebebiyle boşanma davasına dönüştürülebilir⁴¹⁰.

Yargıtay bir kararında⁴¹¹ davacı erkek, evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanma davası açmış olup daha sonra, evliliğin iptalini (TMK m. 145) istemiş ve bu mümkün olmazsa, kadının akıl hastalığı nedeniyle boşanmasını (TMK m. 165) talep etmiştir. Mahkeme, kadının mental retardasyon (hafif zeka geriliği) nedeniyle evliliğin mutlak butlanla iptaline karar vermiştir. Ancak Yargıtay, davalı kadının evlenme tarihinde akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünden yoksun olup olmadığı veya evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunup bulunmadığının tam olarak tespit edilmediğini belirtmiştir. Bu nedenle, Yargıtay, davalının tedavi kayıtları ve raporları ile birlikte yeniden rapor alınarak bu hususların araştırılmasını, ardından mutlak butlan sebebinin bulunup

⁴⁰⁹ **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma, s.148.

⁴¹⁰ **Gençcan**, Boşanma Hukuku, s.609.

⁴¹¹ Yarg. 2. Hukuk Dairesi 02.12.2021 T., 2021/7777 E., 2021/9036 K.: “*Davacı erkek evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebine dayanarak boşanma davası açmış, daha sonra davasını ıslah ederek, evliliğin iptaline (TMK m. 145) karar verilmesini, bu mümkün değilse akıl hastalığı sebebiyle (TMK m. 165) boşanmalarına karar verilmesini istemiştir. Mahkemece, Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinden alınan 10.11.2016 tarihli sağlık kurulu raporunda davalı kadında “hafif derecede mental retardasyon olduğu, hastalığının kronik olduğu ve evlilik tarihinde mevcut olduğu” belirtilmiş, bu rapor ile de evliliğin mutlak butlan sebebiyle iptaline karar verilmiş ise de; ...davalı kadının evlenme tarihinde sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunup bulunmadığı veya evlenmeye engel derece akıl hastası olup olmadığı hususunun, davalının, dosya içerisindeki tüm tedavi kayıtları ve raporları ile birlikte yeniden bu hususları kapsayacak şekilde rapor alınmak suretiyle tespit edilmesi; buna göre mutlak butlan sebebi mevcutsa butlana karar verilmesi gerekirken, bu husus üzerinde durulmadan eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir.*” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 02.10.2024)

bulunmadığının tespit edilmesini istemiştir. Yargıtay, eksik inceleme nedeniyle verilen hükmün bozulmasına karar vermiştir.

Kararda, boşanma gerekçesi olarak akıl sağlığı durumuna dair tıbbi rapor öne çıkarılmış; ancak, hastalığın başlangıç tarihine dair kesin bilgi bulunmadığından, özellikle davalı kadının evlenme tarihinde sürekli bir sebeple evlenmeye engel teşkil edecek şekilde ayırt etme gücünden yoksun bulunup bulunmadığı hususlarında yeniden rapor alınması ve bu güncel resmi rapor sonucunda mutlak butlan koşulları oluşmuşsa, mutlak butlana karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme yapılan kararın bozulması, kanaatimizce, Yargıtay'ın kararı yerindedir. Çünkü evlilik iptal davalarında, mutlak butlan sebeplerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi ve kişinin evlenme tarihinde akıl sağlığı durumunun detaylı bir şekilde incelenmesi gereklidir. Bu durumda, mahkeme eksik bir inceleme yaparak, kadının evlenme tarihindeki akıl sağlığı durumunu tam olarak değerlendirmemiştir. Yargıtay, hatalı kararın düzeltilmesi için dosyanın yeniden incelenmesini istemiştir.

Yargıtay başka bir kararında da⁴¹², akıl hastalığı sebebiyle boşanma talebine ilişkin kararın eksik inceleme ile verildiğini vurgulamaktadır. Davacı kadın, evlilik birliğinin sarsılması (TMK m. 166/1) sebebiyle açtığı boşanma davasını, daha sonra akıl hastalığı (TMK m. 165) sebebiyle ıslah ederek sürdürmüştür. Akıl hastalığına dayalı boşanma talebinin kabul edilmesi için, hastalığın diğer eş için ortak hayatı çekilmez hale getirmesi ve hastalığın geçmeyeceğinin resmi sağlık kurulu raporuyla belirlenmesi gerekmektedir. Mahkeme, akıl hastalığı sebebiyle boşanma talebini kabul etmiş ancak eksik bir inceleme yapmıştır. Yargıtay, davalı erkeğin akıl hastalığı olup olmadığını ve hastalığın diğer eş için çekilmezlik oluşturup oluşturmadığını belirlemek için, devlet hastanesi veya üniversite hastanesinden

⁴¹² Yarg. 2. Hukuk Dairesi 31.05.2018 T. 2018/3075 E., 2018/7120 K.: “Davacı kadın evlilik birliğinin sarsılması (TMK m. 166/1) hukuki sebebine dayalı olarak açtığı boşanma davasını 28.12.2015 tarihli duruşmada ve 28.01.2016 tarihli dilekçesi ile ıslah ederek akıl hastalığı (TMK. m. 165) sebebiyle boşanmaya karar verilmesini talep etmiştir. Akıl hastalığı sebebiyle (TMK m. 165) boşanmaya karar verilebilmesi için, akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi şarttır (TMK. m. 165). Mahkemece akıl hastalığı hukuki sebebi ile boşanmaya (TMK m. 165) karar verilmiş ise de; ...O halde davalı erkek hakkında tam teşekküllü devlet hastanesi veya üniversite hastanesinden Türk Medeni Kanununun 165. maddesi gereğince, davalı erkeğin akıl hastası olup olmadığı, mevcut bir hastalık varsa bu hastalığın diğer eş yönünden çekilmezlik unsuru taşıyıp taşımadığı ve hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı konusunda sağlık kurulundan rapor alınarak, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik incelemeyle karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup; bozmayı gerektirmiştir.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 02.10.2024)

sağlık kurulu raporu alınması gerektiğini vurgulamıştır. Eksik inceleme ile verilen kararın usul ve yasaya aykırı olduğuna karar verilmiş ve hükmün bozulması gerektiği belirtilmiştir.

Kararda belirtildiği gibi, tam teşekküllü bir devlet hastanesinden veya üniversite hastanesinden alınacak sağlık raporuna vurgu yapılmıştır. TMK m. 165 gereği, boşanma durumunda “hastalığın iyileşme ihtimalinin bulunup bulunmadığı” özellikle akıl hastalığı açısından önemli bir kriter olarak değerlendirilmiştir. Boşanma davalarında akıl hastalığı gerekçesiyle verilen kararların, yalnızca hastalığın varlığını değil, aynı zamanda hastalığın etkilerinin çekilmez olup olmadığını ve tedavi edilebilirliğini de içeren daha kapsamlı bir değerlendirme gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

6.9 BOŞANMANIN DOĞURDUĞU DİĞER SONUÇLAR

6.9.1 Evlilik İle Elde Edilen Bazı Durumların Boşanma Sonrasında Devam Etmesi

Boşanma kararı kesinleştiğinde, yani mahkeme tarafından nihai olarak onaylandığında, kararın ileriye yönelik geçerli olduğu anlamına gelir. Yani, boşanma ile eşler arasındaki evlilik bağı sona ermiş olur ve bu durum sadece boşanmanın kesinleşmesinden sonraki dönem için geçerli olur. Ancak, evlilik sırasında elde edilen bazı durumlar değişmeden kalır⁴¹³. Bunlardan biri kayın hısımlık durumudur⁴¹⁴. TMK m.18/2 uyarınca, eşler boşansa bile birbirlerinin akrabalarıyla olan akrabalık ilişkisi (kayın hısımlık) devam eder. Örneğin, eski eşin annesi, boşandıktan sonra da kayın hısımlık dolayısıyla hala kayınvalide olarak kalır. Ancak bu ilişki, boşandıktan sonra miras hakkı ya da sorumluluk gibi konularda etkili değildir; yalnızca akrabalık bağı olarak kalır. Ancak, evlilik birliği sona erse dahi, kanun, eşlerin kayın hısımlık ilişkisindeki bireylerle evlenmesini engellemiştir. Buna rağmen yapılan bir evlilik, TMK m.145/ b.4 gereği, mutlak butlanla batıldır⁴¹⁵.

Bu çerçevede değerlendirilebilecek bir diğer durum da erginliktir. Bazı kişiler reşit sayılmadıkları yaşta evlenirlerse, evlilik dolayısıyla reşit sayılırlar. TMK m.11/2 uyarınca da, evlilik ile erginlik durumu doğar. Boşanma durumunda da bu kazanılmış "evlilik

⁴¹³ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.182; Akipek Öcal/ Özdemir, s.156.

⁴¹⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s.145; Akipek Öcal/ Özdemir, s.157.

⁴¹⁵ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.182; Köprülü/Kaneti, s.189; Velidedeoğlu, s.251.

dolayısıyla reşit sayılma” hali bozulmaz; kısaca, kişi boşandıktan sonra da reşit olarak kabul edilmeye devam eder⁴¹⁶.

Bir diğer durum vatandaşlıktır⁴¹⁷. Türk vatandaşlığı, doğumla kazanılabileceği gibi, sonradan da kazanılabilir. Evlilik, sonradan vatandaşlık kazandıran bir durumdur. Ancak, evlilik yolu ile Türk vatandaşlığı kazanılmasının belirli şartları vardır. Bunlar, bir Türk vatandaşı ile evlenmek ve bu evliliği en az üç yıl sürdürmek, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir durum yaşamamak, aile birliği içinde yaşamak ve evlilik birliğini zedeleyecek faaliyetlerde bulunmamaktır. Evlilik yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen yabancıların başvuruları, şartlarının uygunluğu, başvuru inceleme komisyonunca incelenir. Usulüne uygun bir evlilik ile Türk vatandaşlığı kazanan yabancıların boşanması durumunda da Türk vatandaşlığı devam edecektir. Hatta, evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancılar, evlenmenin iyi niyetli yapılması şartıyla, evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde dahi Türk vatandaşlığını muhafaza eder⁴¹⁸.

Sonuç olarak, Türk Medeni Kanunu'nun 173. maddesinin ilk cümlesinden de anlaşılacağı üzere, evlenme ile kazanılan erginlik, vatandaşlık hakkı ve kayın hısımlık gibi durumlar, boşanma ile kaybedilmeyen şahsi hallerdir⁴¹⁹.

6.9.2 Miras Hukukuna İlişkin Sonuçlar

Boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte eşlerin birbirlerine mirasçı olma hakkı, sona ermektedir. Boşanma ilamı kesinleştiğinde evlilik bağı tamamen bittiği için eşler artık birbirine mirasçı olamaz. Şayet, eşler arasında mirasçılığı gerektiren bir akrabalık ilişkisi de söz konusu ise, bu gibi durumlarda istisnai de olsa boşanan eşler bu hısımlık ilişkisi sebebiyle birbirlerinin mirasçısı olabilirler. Örneğin, kuzenler arasında evlilik yasak olmadığı için iki teyze veya amca çocuğunun birbiriyle evlenmiş olması ve bu evliliğin boşanma ile sonuçlanması durumunda eş sıfatı ile değil, üçüncü zümre mirasçılığı nedeniyle birbirlerinin mirasçısı olabilmeleri de mümkündür. Ancak, boşanma kararı kesinleşmeden önce eşlerden biri vefat ederse, evlilik yasal olarak hala devam ettiğinden, sağ kalan eş

⁴¹⁶ Akipek Öcal/ Özdemir, s.157; Dural/Öğüz/Gümüş, s.145; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.179; Köprülü/Kaneti, s.189; Velidedeoğlu, s.252.

⁴¹⁷ Akipek Öcal/ Özdemir, s.157; Dural/Öğüz/Gümüş, s.145.

⁴¹⁸ Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.178; Velidedeoğlu, s.252.

⁴¹⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s.145.

(örneğin akıl hastası eş) vefat eden eşine mirasçı olabilir⁴²⁰. Kısaca, burada vurgulanan nokta, mirasçılık hakkının boşanma ilamının kesinleşme anına kadar devam ettiği, kesinleşme ile sona erdiği⁴²¹. TMK'ya göre, boşanma davası açma hakkı yalnızca evlilik birliğindeki taraflara tanınmış bir hak olup, kişisel bir nitelik taşır. Bu hak, kişinin iradesine dayandığı için, boşanma davası açma yetkisine sahip olan eşin vefat etmesi durumunda, mirasçılara geçmez. Başka bir ifade ile, bir eşin boşanma talebiyle mahkemeye başvurması, sadece o eşin kişisel iradesini yansıtır ve bu irade, ölen eşin mirasçıları tarafından devralınamaz. Dolayısıyla, boşanma davası sürecinde taraflardan birinin ölümü halinde, bu dava mirasçılar tarafından devam ettirilemez. Ancak, TMK m. 181/2'de getirilen düzenleme, boşanma davası sürecindeyken eşlerden birinin ölümüne ilişkin bir hukuki yenilik sunmaktadır.

Bu düzenlemeye göre; *“Boşanma davası devam ederken ölen eşin mirasçılarından birisinin davaya devam etmesi ve diğer eşin kusurunun ispatlanması halinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır”*. Böylece 181. Maddenin 1. Fıkrasında yer alan ve boşanan eşlerin birbirlerine yasal mirasçı olamayacakları ve boşanmadan önce birbirleri lehine yapılmış olan ölümüne bağlı tasarrufların son bulacağı kuralı geçerli olacaktır. TMK m.181/2'de yer alan hükmün niteliği gereği ölen eşin mirasçılarının devam ettirecekleri dava, boşanma davası değil, sağ kalan eşin boşanmadaki kusurunun tespiti davasıdır⁴²². Zira boşanma davası kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu ve mahkemenin kesinleşme kararından itibaren sonuç doğuracağı için, bu durumda evlilik, boşanma ile değil ölüm ile sona ermiş sayılır⁴²³. Konumuz ile ilgili olarak, akıl hastalığına dayalı açılmış bir boşanma davası devam ederken, eşlerden hangisinin vefat ettiği önem kazanmaktadır. Şöyle ki, şayet akıl hastası olan davalı eş vefat etmiş ise, onun mirasçıları, sağ kalan eşin bu boşanmaya yansımış bir kusurunun olup olmadığına ilişkin olarak davaya devam edebilirler. Sağ kalan davacı eşin boşanmada hiç bir kusuru yoksa, vefat eden akıl hastası eşinin yasal mirasçısı sayılacaktır. Buna karşılık

⁴²⁰ Hatemi, s.133.

⁴²¹ Köprülü/Kaneti, s.189; Velidedeoğlu, s.254.

⁴²² Şükran Şıpka/Alı Yaşar Çelikel, **Boşanma Davası Devam Ederken Taraflardan Birinin Ölmesinin Maddi Hukuk Bakımından Sonuçları**, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C.5, S.1, s.178-188.; Mustafa Dural/Turgut Öz, **Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s.46-47

⁴²³ Mustafa Aksu, **Boşanma Davası Sırasında Ölümün Eşin Mirasçılığına Etkisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s.435.

vefat eden eş, sağlıklı eş ise, bu durumda ilgili maddenin uygulanabilirliği mümkün olamayacaktır. Zira akıl hastası eşin boşanmada kusurlu olduğu söylenemez⁴²⁴.

Sonuç olarak, boşanma ilamı kesinleştiğinde evlilik bağı tamamen bittiği için eşler artık birbirine mirasçı olamaz. Ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, boşanma kararı kesinleşmeden önce eşlerden biri vefat ederse, evlilik yasal olarak hala devam ettiğinden, sağ kalan eş (örneğin akıl hastası eş) vefat eden eşine mirasçı olabilir⁴²⁵. Kısaca, burada vurgulanan nokta, mirasçılık hakkının boşanma ilamının kesinleşme anına kadar devam ettiği, kesinleşme ile sona erdiğidir⁴²⁶. Bunun da tek istisnası TMK m. 181/2'dir⁴²⁷.

6.9.3 Kadının Soyadı Durumu

Boşanma süreci, eşlerin bazı kişisel durumlarını kaybetmelerine neden olurken, bazılarını ise korumaya devam etmektedirler. Bu bağlamda, kadının soyadı önemli bir şahsi durum olarak öne çıkmaktadır. Boşanan kadınların kişisel durumları, TMK m. 173'de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, boşanma gerçekleştiğinde kadın, evlenme ile kazandığı kişisel durumu korur, ancak evlenmeden önce bekar idiyse bekarlık soyadına geri döner. Eğer kadın, evlenmeden önce dul bir bireyse, kural olarak, dulluk soyadını yeniden alır. Ancak, hakimden bekarlık soyadını kullanmasına izin verilmesini talep edebilir⁴²⁸.

Ayrıca, TMK m. 173/2 uyarınca, kadının boşandığı eşinin soyadını kullanmasına izin verildiği görülmektedir. Fakat bu iznin verilmesi için bazı şartlar öngörülmüştür. Bunlar; boşandığı kocasının soyadını kullanmak isteyen kadın öncelikle, usulüne uygun bir dava açmış olmalıdır. Sonrasında, kadın eşin kendisine menfaat sağlayacağını ve bu durumun erkek eşe zarar vermeyeceğini kanıtlaması durumunda hakim, kadının eski eşinin soyadını taşımasına izin verebilir⁴²⁹.

Hüseyin HATEMİ, soyadının marka vs. gibi kullanılmaması gerektiğini düşünerek; *“kocanın izni olmadıkça, bu izin hakim tarafından boşanan kadına verilememelidir. Bu görüş, de lege ferenda görüşümdür. Ancak kocanın izin vermemesi olgusu, somut olayda*

⁴²⁴ Akıntürk/ Ateş, s.280-282; Dural/Öğüz/Gümüş, s.146-147.

⁴²⁵ Hatemi, s.133.

⁴²⁶ Köprülü/Kaneti, s.189; Velidedeoğlu, s.254.

⁴²⁷ Aksu, s.435.

⁴²⁸ Akipek Öcal/ Özdemir, s.157; Dural/Öğüz/Gümüş, s.145, Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.182; Köprülü/Kaneti, s.190.

⁴²⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s.146; Gençcan, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.182.

hakkin kötüye kullanılması anlamında görünüyorsa kocanın izni olmaksızın da hakim, boşanan kadın eşe kocanın soyadını taşıma yetkisini verebilmelidir” sözleriyle eleştirisini belirtmiştir⁴³⁰.

Erkek eş, eski eşinin soyadını kullanmasına rıza göstermediği durumda, TMK m.173/3 gereği, iznini kaldırma davası açarak, bu iznin kaldırılmasını isteyebilir⁴³¹.

TMK m. 173/3 gereği, iznin kaldırılma davası açılması sonucu başlatılan yargılama, hakkaniyet açısından, esas incelemede, tarafların taleplerinde iyi niyetli olup olmadıkları, kocasının soyadını kullanmasının dava açan erkeğe bir zarar verip vermemesi, kocasının soyadını kullanan kadının olumlu menfaatinin olması ve devam etmesi, soyadının kötüye kullanılıp kullanılmadığı gibi kriterler doğrultusunda yapılmalıdır.

Örnek olarak, Yargıtay’ın bir kararı⁴³²; boşanan kadının eski eşinin soyadını kullanmaya devam etmesine ilişkin iznin kaldırılıp kaldırılmayacağına dair değerlendirmeyi içermektedir. Mahkeme, kadının eski eşinin soyadını kullanmasında menfaati olup olmadığı ve bunun erkeğe zarar verip vermediği hususlarını incelemiştir. Yapılan inceleme sonucunda, davacı (eski eş) tarafından öne sürülen temyiz sebeplerinin kararı bozmayı gerektirecek nitelikte olmadığı değerlendirilmiş ve yerel mahkemenin kararı usul ve yasaya uygun bulunarak onanmıştır.

Yapılan yargılamada, tarafların talep ve iddialarına göre dayandıkları belgeler, uyuşmazlığın hukuk kurallarına göre incelenerek, yukarıda belirtmiş olduğumuz kriterlere göre değerlendirilmiş ve davacı erkek vekili tarafından açılan kadının önceki eşinin soyadını

⁴³⁰ **Hatemi**, s.134.

⁴³¹ **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.193.

⁴³² Yarg. 2. Hukuk Dairesi 23.09.2024 T., 2024/3961 E., 2024/6272 K.: “...Uyuşmazlık, boşanan kadının kocasının soyadını kullanmasına dair verilen iznin kaldırılması şartlarının oluşup oluşmadığı, kocanın soyadının kullanılmasında kadının menfaati olup olmadığı, erkeğe bir zararının olup olmadığı, davanın reddine karar verilmesinin hatalı olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

...Temyizen incelenen karar, tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, dava şartlarına, yargılama ve ispat kuralları ile kararda belirtilen gerekçelere göre usul ve kanuna uygun olup davacı erkek vekili tarafından temyiz dilekçesinde ileri sürülen nedenler kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.

...6100 sayılı Kanun’un 370 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca ONANMASINA,

...23.09.2024 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.” <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.09.2024)

kullanmasına verilen iznin kaldırılması davasının reddi, bozmayı gerektirecek nitelikte görülmemiştir. Kanaatimizce, Yargıtay'ın kanaati yerinde olmuştur.

Yine, Yargıtay'ın başka bir kararı⁴³³, boşanmış kadının eski eşinin soyadını kullanmaya devam etmesiyle ilgilidir. Mahkeme, kadının bu soyadı kullanmasında menfaatinin olup olmadığını ve bunun eski eşe zarar verip vermediğini değerlendirmiştir. Ayrıca, tarafların anlaşmalı boşanma sırasında belirlenen şartlarının değişip değişmediği incelenmiştir. Sonuç olarak, Yargıtay, yerel mahkemenin kararını usul ve yasaya uygun bularak, davacı (eski koca) vekilinin itirazlarını haklı görmemiş ve kararı oy birliğiyle onamıştır.

Kanaatimizce, Yargıtay'ın kararı, tarafların iddiasını ispat edebileceği beyanlar ve dayandıkları belgeler, soyadı kullanımından dolayı somut bir zararın tespit edilememesi, kadının ve ortak çocuğun menfaati gözetilerek, hakkaniyet ölçüsünde ve yerinde olmuştur.

6.9.4 Eşler Arasındaki Mal Rejimi

TMK m. 202'de yasal mal rejimi olarak, "*edinilmiş mallara katılma rejimi*" düzenlenmiştir. Evlilik akdinin kurulması ile birlikte, eşler, mal rejimi sözleşmesi yaparak, mal rejimi türlerinden birini belirlememişse, yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi geçerli olacaktır⁴³⁴.

Mal rejimi sözleşmesi, Türk Medeni Kanunu'n 203. Maddesinde düzenlenen, tarafların, evlenmeden önce veya sonra, kanunda öngörülen mal rejimi türlerini seçme imkanı tanıyan bir anlaşmadır. Mal rejiminin hukuka uygun olması için, tarafların bizzat katılımı gerekmekte olup ayırt etme gücüne sahip olmaları gerekmektedir⁴³⁵.

⁴³³ Yarg. 2. Hukuk Dairesi, 19.09.2024 T, 2024/237 E., 2024/6168 K. "...Uyuşmazlık, boşanan kadının kocasının soyadını kullanmasına dair verilen iznin kaldırılması şartlarının oluşup oluşmadığı, kocanın soyadının kullanılmasında kadının menfaati ve erkeğe bir zararının olup olmadığı, anlaşmalı boşanma sırasındaki şartlarının değişip değişmediği noktasında toplanmaktadır.

...Temyizen incelenen karar, tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, dava şartlarına, yargılama ve ispat kuralları ile kararda belirtilen gerekçelere göre usul ve kanuna uygun olup davacı erkek vekilince temyiz dilekçesinde ileri sürülen nedenler kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.

...birinci fıkrası uyarınca ONANMASINA, 19.09.2024 tarihinde oy birliğiyle karar verildi."

<https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.09.2024)

⁴³⁴ Şükran Şıpka, **Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.13.

⁴³⁵ Şıpka, s.16.

TMK m. 204, mal rejimi sözleşme ehliyetini düzenlemektedir. Buna göre;

“Mal rejimi sözleşmesi, ancak ayırt etme gücüne sahip olanlar tarafından yapılabilir.

Küçükler ile kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızasını almak zorundadırlar” .

İlgili maddenin birinci fıkrası uyarınca, mal rejimi sözleşmesi yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip olmak gerekmektedir. Ayırt etme gücünden yoksun olan bireyler, ne bizzat kendileri ne de yasal temsilcileri aracılığıyla bu sözleşmeyi yapabilir. Aksi durumda, yapılan sözleşme hukuken geçersiz sayılır. Ayırt etme gücüne sahip tam ehliyetliler ile sınırlı ehliyetsizler, mal rejimi sözleşmesine taraf olarak doğrudan katılmak zorundadır. Çünkü, mal rejimi sözleşmesi, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar kapsamında değerlendirilmekte olup, tarafların bizzat irade açıklamalarında bulunmaları ve sözleşmeyi imzalamaları şarttır. Bu doğrultuda, söz konusu sözleşmenin yasal temsilci aracılığıyla yapılması hukuken mümkün değildir. Ayırt etme gücüne sahip olmakla birlikte kısıtlı durumda bulunan bir kişinin yasal temsilcisinin katılımı zorunlu olduğu gibi, ek olarak TMK m. 462/1/b.9 uyarınca vesayet makamının izni de gerekmektedir. Bununla birlikte, eşlerden birinin diğer eşin vasisi olarak atanmış olması durumunda, taraflar arasında menfaat çatışması ortaya çıkacağından, TMK m. 426/2 gereğince kısıtlı eş için ayrıca bir kayyım atanması gereklidir⁴³⁶.

Sonuç olarak, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler adına, yasal temsilcileri dahi doğrudan bu sözleşmeyi gerçekleştirme yetkisine sahip değildir. Bununla birlikte, ayırt etme gücünden yoksun olan eşin yasal temsilcisi, aşağıda detaylandırılacak olağanüstü mal rejiminin uygulanmasını talep edebilir. Bu çerçevede, ayırt etme gücü bulunmayan eş açısından mal rejiminden kaynaklanabilecek adaletsizliklerin veya hakkaniyete aykırı sonuçların önüne geçilmesi sağlanabilecektir⁴³⁷.

Yasal mal rejimini düzenleyen TMK m.202/2’de, eşlerin Kanunda belirtilen diğer mal rejimlerinden birini seçme hakkı olduğu belirtilmektedir. Seçimlik mal rejimi türlerinden biri mal ayrılığıdır (TMK m.242). Mal ayrılığı sisteminde, eşler, kendi malvarlığı üzerinde yönetim ve tasarruf haklarını korumaktadır. Diğer bir mal rejimi türü olan paylaşımlı mal ayrılığı (TMK m.244-256), aileye özgülenen malların (TMK m.250), eşler arasında eşit paylaştırılmasıyla oluşur. Son olarak mal ortaklığı (TMK m.256-281) sisteminde ise,

⁴³⁶ Şipka, s.24-25.

⁴³⁷ Şipka, s.25-26.

ortaklığa giren malların elbirliği mülkiyetinin özel olarak düzenlenmesi şeklinde gerçekleştiğini belirtebiliriz⁴³⁸. Eşler, sahip olduğu bu seçimlik hakları kullanarak farklı bir mal rejimi seçmedikleri ve aşağıda açıklayacağımız Kanunun 206. maddesi uyarınca mahkeme tarafından olağanüstü bir mal rejimine geçilmediği sürece, edinilmiş mallara katılma rejimine tabi olacaklardır.

Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davasında da, eşler arasındaki mal rejimi, Türk Medeni Kanunu'na göre belirlenir ve tasfiye de bu rejime uygun olarak yapılır. Ancak, mal rejimi tasfiyesi davası, boşanmanın ferî niteliğinde sayılmayıp, boşanmanın kesinleşmesi ile görülebilen bağımsız bir davadır. Bu nedenle, boşanan eşlerin ayrıca bir talepte bulunmaları gerekir. Akıl hastası eş adına bu davayı yasal temsilcisi de yürütebilir. Bu tür davalarda, kanunda özel olarak bir zamanaşımı süresi bulunmayıp, Yargıtay kararları gereğince 10 yıllık genel alacak davası zamanaşımı süresi kabul edilmiştir. Genel olarak, evlilik birliği içinde edinilen malların paylaşımı, boşanma sebeplerinden bağımsız olarak edinilmiş mallara katılma rejimi çerçevesinde gerçekleşir.

Ancak ayırt etme gücünden yoksunluk gibi bazı özel ve istisnai durumlar, “olağanüstü mal rejimine (mal ayrılığına) dönüşüm” kapsamında düzenlenmiştir⁴³⁹.

6.9.4.1 Olağanüstü Mal Rejimine Geçiş Bakımından (TMK m.206)

Evlilik devam ederken eşlerden birinin akıl hastalığı nedeniyle ayırt etme gücünü kaybetmiş olması halinde, evlilik devam ederken de (boşanma davası açılmadan) eşler arasındaki rejim, mahkeme kararı ile mal ayrılığı rejimine dönüştürülebilir. Bu durum TMK m. 206’da aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

“Haklı bir sebep varsa hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine, mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüşmesine karar verebilir. Özellikle aşağıdaki hâllerde haklı bir sebebin varlığı kabul edilir:

- 1. Diğer eşe ait malvarlığının borca batık veya ortaklıktaki payının haczedilmiş olması,*
- 2. Diğer eşin, istemde bulunanın veya ortaklığın menfaatlerini tehlikeye düşürmüş olması,*

⁴³⁸ Şipka, s.78-79.

⁴³⁹ Şipka, s.35.

3. Diğer eşin, ortaklığın malları üzerinde bir tasarruf işleminin yapılması için gereken rızasını haklı bir sebep olmadan esirgemesi,

4. Diğer eşin, istemde bulunan eşe malvarlığı, geliri, borçları veya ortaklık malları hakkında bilgi vermekten kaçınması,

5. Diğer eşin sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olması.

Eşlerden biri ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun ise, onun yasal temsilcisi de bu sebebe dayanarak mal ayrılığına karar verilmesini isteyebilir” .

Haklı bir sebebin varlığı halinde, istisnai düzenlemelerin yer aldığı TMK m.206 (Olağanüstü Mal Rejimi) gereği, mevcut mal rejiminden doğan hakkaniyete ve dürüstlük kuralına aykırı durumu ortadan kaldırmak için, mal ayrılığına dönüşülmesine karar verilebilir. TMK m.206 /b.5 kapsamında, eşlerden biri “ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun ise, onun yasal temsilcisi de bu sebebe dayanarak mal ayrılığına karar verilmesini isteyebilir”⁴⁴⁰.

Kanun koyucu diğer eşi de korumak amacıyla, maddenin son fıkrasında, eğer akıl hastası eşin, ayırt etme gücü de bulunmuyorsa, akıl hastasının vasisi ya da diğer eş, boşanma olmadan da, mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesini isteme imkanına sahiptir. Bu hüküm ile birlikte, hem sağlıklı eşin ekonomik açıdan korunması amaçlanmış, hem de kişilik hakkı işlemi olan mal rejimi sözleşmesine katılma gibi önemli hukuki durumlarda, yoğun vasi/kayyım prosedürlerinin bertaraf edilebilme yolu açılmıştır. Bu sayede, eşlere tek taraflı irade ile aralarındaki yasal mal rejiminden dönebilme hakkı tanınmıştır.⁴⁴¹

Haklı sebeplerin varlığının kanıtlanması halinde hakimin mal ayrılığı kararı verme sonucunda, eşler arasında, dava tarihi itibarıyla, artık mevcut mal rejimi değil, mal ayrılığı rejimi söz konusu olacaktır.⁴⁴²

6.9.5 Boşanmadan Doğan Dava Haklarını Talep Etme Süresi

TMK m. 178’e göre, boşanma sebebiyle evliliğin sona ermesinden kaynaklanan dava hakları, boşanma kararının kesinleşmesinin ardından bir yıl içinde kullanılmadığı takdirde

⁴⁴⁰ Şipka, s.44.

⁴⁴¹ Şipka, s.43-44.

⁴⁴² Şipka, s.45.

zamanaşımına uğrayacaktır. Bu durum, boşanma sürecinin ardından tarafların, özellikle de maddi ve manevi tazminat, yoksulluk nafakası gibi taleplerinin zaman sınırlaması içerisinde ele alınması gerektiğini ifade eder. Kısaca, boşanma hükmü kesinleştikten sonra, bir yıl süreyle bu tür taleplerin mahkemeye iletilmesi gerekmektedir; aksi halde, süre dolmuş olacak ve taraflar bu haklarını kaybedecektir⁴⁴³.

Bu düzenleme, boşanmanın ardından tarafların haklarını koruma altına alırken, aynı zamanda uzun süreli belirsizliklerin de önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla, boşanma sonrası oluşan dava haklarının zamanında kullanılmasının önemi büyüktür ve bu durum, her iki taraf için de hukuki süreçlerin hızlı ve etkili bir şekilde sonuçlanmasını sağlar.

⁴⁴³ **Dural/Öğüz/Gümüş**, s.168; **Gençcan**, Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (TMK m.165), s.154.

7. SONUÇ

Akıl hastalığına dayalı boşanma davaları, aile hukukunda karmaşık bir süreç oluşturmakta ve hem eşlerin hem de toplumun çıkarlarını koruma çerçevesinde dikkatle ele alınması gereken konular arasında yer almaktadır. Türkiye’de yürürlükte olan Medeni Kanun, evlilik birliğinin devamını ve toplumsal huzuru sağlama amacıyla tarafların haklarını dengeli bir şekilde korumaya yönelik düzenlemeler içermektedir. Ancak, akıl hastalığının boşanma sebebi olarak kabul edilmesi, belirli şartlar altında ve titizlikle yürütülen yargısal incelemeler sonucunda mümkündür. Bu süreçte hastalığın ciddiyeti, tedavi edilebilir olup olmadığı ve evlilik birliğini ne ölçüde etkilediği gibi kriterler, yargı makamları tarafından göz önünde bulundurulmaktadır.

Bu tez çalışmasında, Türk Medeni Hukuku bağlamında boşanma kurumunun temel ilkeleri ve sebepleri irdelenmiş; özellikle akıl hastalığı sebebiyle boşanma, gerek doktrinsel tartışmalar gerekse yargı kararları ışığında kapsamlı şekilde ele alınmıştır.

Çalışmamızda ayrıca, boşanma ilkeleri açısından değerlendirildiğinde, evlilik birliğinin temelinden sarsılması, kusur, irade ve eylemli ayrılık ilkeleri ile birlikte akıl hastalığının ve ayırt etme gücünün etkisinin mutlak butlan ve nisbi butlanla ilişkisi üzerinde durulmuş; akıl hastalığı sebebiyle boşanmanın bu ilkelere ne ölçüde uyduğu tartışılmıştır. Ayrıca, bu tür davaların koşulları, özellikle evlilik birliği açısından çekilmezlik boyutu, çocuklar, sağlıklı eş ve hasta eş açısından psikolojik ve sosyal sonuçları detaylı şekilde analiz edilmiştir.

Öncelikle, boşanma sebepleri arasında yer alan akıl hastalığı, hem eski hem de yürürlükteki Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. 743 sayılı eski Medeni Kanun’da, akıl hastalığına dayalı boşanma için hastalığın en az üç yıl sürmesi şartı aranmakta iken, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile bu süre şartı kaldırılmış; yerine, hastalığın evlilik birliğini çekilmez hale getirmesi ve iyileşmesinin beklenememesi koşulları getirilmiştir. En önemli yeniliklerden biri ise ispat aracı olarak artık resmi sağlık kurulu raporunun zorunlu hale getirilmiş olmasıdır. Bu raporun, Sağlık Bakanlığı’na bağlı yetkili kurumlarca oluşturulan, psikiyatri başta olmak üzere ilgili branşlardan en az üç uzman hekimden oluşan bir heyet tarafından verilmesi gerekmektedir. Raporun güncel, geçerli ve hastalığın tanısı, süresi, tedaviye cevabı ve kalıcılığı gibi nitelikleri içermesi şarttır. Bu durumda, mahkemeler tarafından atanan ya da tarafların talebiyle getirilen resmi sağlık

kurulu raporları, boşanma kararının temel dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Akıl hastalığının varlığının mahkeme tarafından kabul edilmesi halinde, hasta eşin korunması, maddi ve manevi haklarının güvence altına alınması da göz önünde bulundurulur. Bu noktada, tedavi süreçlerinin desteklenmesi ve hasta eşin mağduriyet yaşamaması için nafaka ya da diğer sosyal yardım imkanları sağlanabilir.

Akıl hastalığına dayalı boşanma davasında çekilmezlik unsurunun varlığı, her somut olayın koşullarına göre değerlendirilmelidir. Eşin hastalığı nedeniyle ortak hayatın sürdürülemez hale gelmiş olması, boşanmayı meşru kılan temel unsurdur. Bu değerlendirme, yalnızca hastalığın varlığıyla değil, evlilik birliği üzerindeki etkisiyle yapılmalıdır. Kanaatimizce, çekilmezlik yalnızca hastalığın varlığıyla değil, bu hastalığın eşin kişilik haklarına saldırı teşkil edip etmediğiyle ölçülmelidir. Örneğin, hasta eşin saldırgan davranışları, fiziksel veya psikolojik şiddeti varsa, bu durumda kişilik haklarına doğrudan bir müdahale olduğu açıktır. Buna karşın, yalnızca tedavi edilebilir nitelikte olan ve eşin gündelik yaşantısını ciddi biçimde etkilemeyen bir akıl hastalığı nedeniyle çekilmezlikten söz etmek, akıl hastalığına dayalı boşanmanın şartlarını yerine getirmeyebilir. Bu nedenle, her dava öznel koşullarıyla ele alınmalı, kişilik haklarına yönelik somut ihlallerin varlığı dikkatle değerlendirilmelidir.

Yargılama usulü açısından, davanın yalnızca sağlıklı eş tarafından açılıp açılmayacağı konusu önemli tartışma başlıklarından biridir. Doktrinde birden fazla tartışma olup, genel kabul gören görüş, davanın yalnızca sağlıklı eş tarafından açılabileceği yönünde olsa da, bu mutlak bir kural olmamalıdır. Kanaatimizce, akıl hastası eşin, hakkaniyet gereği, özellikle kişilik haklarının ihlali veya malvarlığının istismarı gibi durumlar söz konusu ise, yasal temsilcisi aracılığıyla boşanma davası açabilmesi ve bu kapsamda manevi tazminat talebinde bulunabilmesi gereklidir. Bu yaklaşım, hem adalet ilkesine hem de kişi hak ve özgürlüklerine uygun düşecektir.

Yargıtay kararları incelenerek, özellikle HMK m.111 uyarınca terditli dava açmanın önemi vurgulanmıştır. Akıl hastalığı ile birlikte TMK m.166'daki genel boşanma sebebine bir arada dayanıldığında, şartların oluşmaması halinde her iki talebin de reddine hükmedilebileceği, bu nedenle davanın terditli açılmasının hem hukuken daha sağlıklı hem de uygulamada daha etkin sonuçlar doğurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yargılama sürecine ilişkin olarak, yetkili mahkeme, tedbir nafakası, iştirak nafakası, yoksulluk nafakası, tazminat ve velayet gibi konular detaylandırılmıştır. Akıl hastalığının tek başına nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmadığı, esas olanın tarafların maddi durumu olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca, boşanmanın mali ve hukuki sonuçları bakımından, eşler arası mal rejiminin sona erdirilmesi, kadının soyadı hakkı ve miras ilişkileri gibi hususlarda TMK'nın koruyucu hükümlerine yer verilmiştir.

Akıl hastası eşin velayet hakkını kullanıp kullanamayacağı, çocukla kişisel ilişki kurulup kurulamayacağı gibi hususlar, çocuğun üstün yararı ilkesi ışığında değerlendirilmiştir. Yargıtay içtihatları da bu noktada yön gösterici nitelikte olup, özellikle her iki ebeveynin de akıl hastası olması halinde çocuğa kayyım atanması gerekliliği gündeme gelmektedir. Bu durum, velayet ve kişisel ilişki kurma hakkının kamu düzeni ve çocuk hakları bakımından ne derece hassas bir mesele olduğunu ortaya koymaktadır.

Akıl hastalığına dayalı boşanma davalarının sonuçları, diğer boşanma davalarından farklı olarak uzun vadeli etkiler doğurabilir. Hasta eşin, boşanma süreci sonrasında yeterli desteği alabilmesi, hukuki düzenlemeler kadar sosyal politikaların da devreye girmesini gerektirmektedir. Aynı zamanda hasta eş ile evlilik birliği kuran sağlıklı eş açısından yaşanan bir mağduriyet varsa bu mağduriyetin giderilmesi de önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, sosyal hizmet kurumlarının ve devlet desteklerinin etkin bir şekilde kullanılması, hasta bireylerin ve eşlerinin, varsa müşterek çocukların mağdur olmaması için önemlidir. Ayrıca, ailelerin ve yakın çevrenin desteği, bu tür davalarda psikolojik ve sosyal destek mekanizmalarının etkinliğini artıran unsurlar olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, bu çalışma kapsamında değerlendirilen konular, Türkiye'deki hukuki çerçevenin akıl hastalığı sebebiyle boşanma davalarına ilişkin genel kabul ve uygulamalarını ortaya koymakla birlikte, bu tür davalarda mahkemelerin uygulamalarında daha fazla standardizasyonun sağlanması gerekliliğini de gündeme getirmektedir. Eşlerin haklarının daha adil şekilde korunması adına mevzuatta yapılabilecek düzenlemeler ve yargılama süreçlerinin hızlandırılmasına yönelik öneriler ve bir takım yargı unsurları, bu alanda hukuk sisteminin daha işlevsel bir yapıya kavuşturulmasını sağlayacaktır.

REFERANSLAR

AÇIKGÖZ, Aslı: **Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2017.

AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya: **Türk Medeni Hukuku- Aile Hukuku**, C.2, 25. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2024.

AKİPEK ÖCAL, Şebnem / ÖZDEMİR, Hayrunnisa: **Aile Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2024.

AKKAYA, Tolga: **Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.

AKSU, Mustafa: **Boşanma Davası Sırasında Ölümün Eşin Mirasçılığına Etkisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.

ARIDEMİR, Arzu Genç: **Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2008.

ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ TAŞPINAR AYVAZ, Sema/ HANAĞASI, Emel: **Medeni Usul Hukuku**, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

ATALI, Murat/ ERMENEK, İbrahim/ ERDOĞAN: **Medeni Usul Hukuku**, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

BUDAK, Ali Cem / KARAASLAN, Varol: **Medeni Usul Hukuku**, 8. Bası, İstanbul, 2024.

ÇALDAĞ, Coşkun, “**Türk Medeni Kanunu’na Göre Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma**”, Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi, C.5, S.1, 2021, ss. 182-216. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duamydad/issue/68517/1072391>, (Erişim Tarihi: 08.06.2024)

DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan /GÜMÜŞ, Mustafa Alper: **Türk Özel Hukuku**, Cilt III, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.

DURAL, MUSTAFA/ÖZ, Turgut: **Türk Özel Hukuku, Cilt IV, Miras Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.

ERDEM, Mehmet/ MAKARACI BAŞAK, Aslı: **Aile Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2024.

EROL, Yasemin: “**Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma**”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.19, S.1, 2011, ss. 120-149.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/26647/281214>, (Erişim Tarihi: 04.04.2023)

FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin: **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 1986.

GENÇCAN, Ömer Uğur: **Akıl Hastalığı Sebebiye Boşanma (TMK m.165)**, Yetkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara, 2024.

GENÇCAN, Ömer Uğur: **Boşanma Hukuku**, Yetkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2023.

GENÇCAN, Ömer Uğur: **Vasilik Hukuku**, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2022.

GÖK, Abdullah Gök: **Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (MK.m.133)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995.
<https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/TEZ/26461.pdf> (Erişim Tarihi: 10.02.2023)

GÖZÜTOK/ Zeki /ALBAYRAK, Adem: **Alfabetik Medeni Usul El Kitabı**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2025.

HATEMİ, Hüseyin: **Aile Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 10. Baskı, İstanbul, 2023.

HATEMİ, Hüseyin: **Kişiler Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 9. Baskı, İstanbul, 2021.

İKİZLER, Metin/ TÜZÜNER, Özlem: **Medeni Hukuk-II, Aile Hukuku**, 2. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara, 2024.

İNAL, Nihat: **Aile Mahkemeleri Davaları**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2016.

KAPLAN, İbrahim: **Medeni Kanun Sorulu- Cevaplı Aile Hukuku**, Yetkin Yayınevi, İstanbul, 2023.

KAYA KIZILIRMAK, Cansu, **Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, 7. Baskı, Ankara, 2024.

KÖPRÜLÜ, Bülent/ KANETİ Selim: **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.

ÖZDEMİR, Nevzat: **Türk- İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma**, Beta Yayınevi, 1. Bası, İstanbul, 2023.

ÖZDOĞAN, Ayça/ UYANIK, Ayşe: **Yargıtay Uygulaması ve Doktrinde Soru Cevaplarla Boşanma Davaları**, Aristo Yayınevi, 2024.

ÖZTAN, Bilge, **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2015.

ÖZTÜRK, Ali: **Türk Hukuku'nda Ayrılık Hükmü Şartları ve Sonuçları**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2014.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=e4jAj0nnU85ScdpaNZmCbg&no=OxGEV_pPXKos0KjgASxcpQ (Erişim Tarihi: 02.11.2023)

PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet: **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayınları, 4. Bası, Ankara, 2016.

SERT, Gürkan, ÖZÇELİK, Hatice, YILDIRIM, Gülay: **“Türkiye’de Akıl Hastalığı Olan Hastalarda Zorla Yatırma ve Zorla Tedavi/ Hukuki ve Etik Sorunlar”**, Lokman Hekim Dergisi, C.9, S.3, 2019, ss.393-404. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mutftd/issue/48799/595300> (Erişim Tarihi: 22.04.2025)

ŞIPKA, Şükran: **Türk Medeni Kanunu’nda Aile Konutu İle İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası (TMK m.194)**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2002.

ŞIPKA, Şükran: **Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.

ŞIPKA, Şükran/ÇELİKEL, Ali Yaşar: **Boşanma Davası Devam Ederken Taraflardan Birinin Ölmesinin Maddi Hukuk Bakımından Sonuçları**, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C.5, S.1, ss.177-188.

<https://hfd.khas.edu.tr/uploads/files/1512470119-c5-s1-dergi%20içerik-pdf.pdf> (Erişim Tarihi: 27.03.2025)

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM): **Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması**, İstanbul, 2014.
<https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/tbna2014-kitap.pdf> ,
(Erişim Tarihi: 02.03.2024)

TANRIVER, Süha: **Medeni Usul Hukuku**, C.1, 6. Bası, Yetkin Yayınevi, 2024.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi: **Türk Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 7. Baskı, İstanbul, 1990.

TÜRKEL, Muhammet Hasan: **Türk Aile Hukukunda Akıl Hastalığı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2022.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: **Türk Medeni Hukuku-II Aile Hukuku**, Nurgök Matbaası, 5. Bası, İstanbul, 1965.

YAĞCIOĞLU, Burcu: “Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.29, S.2, 2021, ss.933-998.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1348228> (Erişim Tarihi: 05.11.2023)

ZEVKLİLER, Aydın /CUMALIOĞLU, Emre /ACABEY, Mehmet Beşir: **Medeni Hukuk-III Aile Hukuku**, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2024.

YARARLANILAN İNTERNET KAYNAKLARI

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://www.aile.gov.tr/>

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/norm-denetimi-basin-duyurulari/ortak-hayatin-yeniden-kurulamamasina-bagli-olarak-bosanma-davasi-acabilmeyi-bazi-sartlara-baglayan-kuralin-anayasa-ya-aykiri-oldugu/>

<https://www.hukukihaber.net/zina-sebebiyle-bosanma-davasi>

<https://www.tbmm.gov.tr>

